

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Cinel-cinel Ghicitorile românilor

LITERA

CHIȘINĂU 1998

Biblioteca școlară
CINEL-CINEL
GHICITORILE ROMÂNILOR
Antologie, note, bibliografie și aprecieri critice alcătuite de
CONSTANTIN MOHANU
DAVID * LITERA
București Chișinău
2000
Coperta de
I.S.B.N.

OMUL (ASPECTUL FIZIC)

Omul

- 1 Ce viețuitoare
Umblă dimineața în patru picioare,
La prânz în două,
Și seara în trei?
- 2 Am un pom
Cu ramurile-n jos,
Și cu rădăcina-n sus.
- 3 Spuneți-mi acum anume:
Ce pom e acel în lume
Care ramurile sale
Toate le are la vale
Și vinele, rădăcina
Îi stau în sus, cu tulpina?
- 4 Tare ca crița¹ și slab ca oul;
Ghici, cine este?

¹ *Criță* — oțel.

Trupul omului

- 5 Sunt două scăunele;
Pe scăunele —
Un polobocel;
Pe polobocel —
Un bostănel;
Pe bostănel —
Pădure,
Prin pădure
Umblă lupii.
- 6 Am o crăcană;
Pe crăcană — un poloboc;
Pe poloboc — o cobiliță;
Pe cobiliță — o tărtăcuță¹;
Pe tărtăcuță — o pădure,
Și în pădure rămă porcii.
- 7 Am două crăcănuțe;
Pe crăcănuțe —
Un știubeiaș²;
Pe știubeiaș —
O căpățână;
Și pe căpățână —
Un huci³.

¹ *Tărtăcuță* — fructul unei plante cu aceeași denumire din familia curcubitaceelor.

² *Știubeiaș* — diminutiv de la *știubei* (aici cu sensul de trunchi scobit).

³ *Huci* — huceag (pădure tânără; crâng, stufig).

Capul

- 8 La o margine de crâng —
Două blăni de blid;
Lângă două blăni de blid —
Doi luceferei;
Lângă doi luceferei —
O moară ferecată.
- 9 Un dovleac
Cu șapte găurele.
- 10 Sus pădure,
Jos pădure;
Sub pădure — două lacuri;
Între lacuri — o muchiuliță;
Sub muchiuliță — un bordei;
În bordei sunt două țarcuri.
- 11 Am o pădurice;
Lângă pădurice —
Două poienice;
Lângă poienice —
Două luminice;
Lângă luminice —
Țarcă spurcăcioasă;
Lângă țarcă spurcăcioasă —
Moaară pietroasă;
Lângă moară pietroasă —
Țap-țaparig.

Firul de păr, părul

- 12 În pădure mă dusei,
O nua îmi tăiei;
Când locul căutai,
Eu nu-l mai aflai.

Urechile

- 13 La o căpățână de vultur —
Două jumătăți de blid.
- 14 Pe-o margine de zăvoi
Stau două bliduri moi.

Ochiul, ochii

- 15 Două bobileie de argint:
Cât le arunci, atât se duc.
Ce e?
- 16 Am două pietre nestemate:
Încotro le-arunc, acolo se duc.
- 17 Doi luceferei,
Privesc lumea cu ei.
- 18 Am două lumini
De ajung până la cer.

- 19 Două ape-aprinse
Sub două păduri întinse.
- 20 Am doi berbeci:
Acum sunt în curte,
Acum sunt în munte.
- 21 Am două turturele
Mici și frumoșele.
Cât le-arunc,
Atât se duc.
- 22 Am doi porumbei,
Toată lumea se-oglindește-n ei.
- 23 Am doi pui de greieraș,
Joacă sub un pătinaș.

Ochii și nasul

- 24 Am două ferestre:
Dimineața se deschid,
Și seara se închid.
- 25 Sunt doi frați gemeni:
Vor să se vadă,
Dar un munte îi desparte.

Genele

- 26 Pădure deasupra,
Pădure dedesupt.

Sprâncenele

- 27 Am două surori gemene,
Ce dorm de-a-n picioarele.
- 28 Pe coasta castelului —
Frunza pătrunjelului.

Ochii și sprâncenele

- 29 Iepuraș
Sub nozoraș.
- 30 Pe două delușele
Stau două săgețele;
Sub două săgețele
Sunt doi luceferei;
Te vezi mereu în ei.
De vrei ca să-i ghicești,
Citește-n ochii mei,
Și-i vei vedea pe-ai tăi.
- 31 Sub două păduri întinse —
Două ape-aprinse.

Obrajii

- 32 Am doi frați,
Care nu se pot vedea.

Gura

- 33 O căsuță
Plină cu osuță.
- 34 Am o râșnicioară:
Toată ziua râșnește,
Și noaptea se oprește.

Gura și dinții

- 35 Am o coșăriță¹
Plină de oițe.
- 36 Am un coșerel²
Plin cu mielușei.
- 37 Sus masă,
Jos masă,
La mijloc
Fasole-aleasă.

^{1,2} Diminutive de la *coșară*, *coșar* (aici cu înțelesul de îngrăditură de nuiete pentru adăpostirea vitelor).

- 38 Am un oboraș
Plin cu iepurași.
- 39 Am o poietică¹
Plină de cârlani albi.
- 40 Într-o poiană
Pasc două herghelii de cai albi.
- 41 În jurul lacului mic,
Pietre albe stau chitic.
- 42 Am o fântână largă
Plină de pietricele albe.

Gura și limba

- 43 Am o sobă
Cu cociorbă.

Gura, ochii și urechile

- 44 Unul numai cuvântează,
Doi se uită și veghează,
Iar alți doi, care-au rămas,
Stau și-ascultă fără glas.

¹ Diminutiv de la poiată (adăpost pentru păsările de curte sau pentru vite).

Dinții

- 45 Două rânduri de soldați
În straie albe îmbrăcați.

Dinții și buzele

- 46 Săcușori albi
Sub streșini roșii.
- 47 Între două maluri roșii
Stau moșnegi bătrâni la sfat.

Dinții și limba

- 48 Albișorii treieră,
Roșioara mătură.
- 49 Bălan treieră,
Roșă-ntoarce.
- 50 Am o vacă într-o luncă,
Stă-ntre lupi, și n-o mănâncă.
- 51 Am un grajdi cu cai albi,
Și numai unul roșu,
Și cel roșu
Bate pe toți cei albi.

Limba

- 52 Ghici ghicitoarea mea:
Ce șade-n apă făr' să putrezească?
- 53 Ce șade-n apă
Și tot se adapă,
Omu-mbătrânește,
Ea nu putrezește?
- 54 Am un butucaș de tei;
Umblă prin bordei
Și strigă: Maftai, Maftai.
- 55 Am o cățelușă roșie,
Care bate totuna
Printr-un gard alb de os.
- 56 Ce-i mai dulce
Și totodată mai amar pe lume?
- 57 Oase n-are, nici aramă,
Dar și pietrele le sfarmă.

Cerul gurii

- 58 Care cer n-are stele?

Nasul

- 59 Am un ciocănaș de piele
Cu două găurele.
- 60 Ciocănel cu două borte¹:
Fără el, rar ai păreche.
- 61 Am un fluieraș
Cu două borticele.

Nara

- 62 Toată lumea
Nare are,
Dar și popa
Are nare.

Mucii

- 63 Ieși, Ilie,
Din chilie,
Că te-așteaptă cinci la ușă.

Mustața

- 64 Sub muche de deal —
Două cozi de cal.

¹ *Bortă* — gaură, scorbură.

- 65 Sub călcâiul unui deal —
Două cozi de cal moscal.

Barba

- 66 Fetele și femeile n-au
Și nici doresc să aibă;
Bărbații o țin de o podoabă,
Iar când o au
Cearcă să se curățească de ea.

Gâtul

- 67 Drăgan la noi,
Drăgan la voi.

Țățele

- 68 Am doi saci de secară,
Ei pot sătura o țară.
- 69 Am doi saci de năgară:
Dacă n-ar fi sacii de năgară,
N-ar mai fi lumea în țară.
- 70 Pere nu-s, și-s dulci;
Cu ele te culci.

Pieptul și țâțele

- 71 Am un munte;
Pe munte sunt două dealuri,
Și pe dealuri sunt doi nasturi.

Inima

- 72 Bate fără încetare,
Începând de la naștere;
Iar când ceasul a sosit,
Atunci și ea a tăcut!
- 73 Am o iconiță roșie
Șade lipită-n perete.
Nimeni n-o știe
Numa' eu și Dumnezeu.

Buricul

- 74 Alună pe tobă.
- 75 Cuibul ciocârlanului
În mijlocul Bărăganului.
- 76 În mijlocul Prutului
Stă cuiarul cucului.

- 77 Cuibul berzei
În mijlocul bălții.
- 78 În mijlocul lacului
Este cuibul dracului.

Mâna, mâinile

- 79 Furculiță cu cinci dinți,
Căpătată din părinți.
- 80 Am o grebluță cu cinci dințișori,
Pe zi îmi trebuie de-o mie de ori.

Vâna

- 81 Balaur vărgat,
În pământ băgat.

Pielea

- 82 Ce se coase singură,
După ce se rupe?

Degetele

- 83 Am zece copilași
Cu câte-o jumătate de căciulă-n cap.

84 Peste tot găsești în lume
Cinci frați cu același nume.

85 Două mame au
Câte cinci feciori.

Degetele mâinii și unghiile

86 Am zece cai
Albi,
Toți
Cu postăvile-n cap.

Palma

87 Am
O latnică
Platnică
Ghiscovatnică
Cu cinci
Lătnicele
Plătницеle
Chiscovătницеle.
Și fără-acea
Latnică
Platnică
Ghiscovatnică
Nimic nu se poate
Lătnici

Plătnici
Ghiscovătnici.
Și făr-acele cinci
Lătницеle
Plătницеle
Ghiscovătницеle
Nimic nu se poate
Lătnici
Plătnici
Ghiscovătnici.

Picioarele

- 88 Am doi călușei
Cutreier lumea cu ei.
- 89 Am doi călușei
Tineri sprintenei,
Numai să m-arunc pe ei.

Călcâiele

- 90 Am două vaci roșii:
Când le duc la apă,
Se uită acasă;
Când le duc acasă,
Se uită la apă.

91 Am doi boi:
Când mă duc la fântână,
Ei cată acasă;
Când mă duc acasă,
Ei cată la fântână.

MANIFESTĂRI UMANE, SLĂBICIUNI, BOLI

Mintea

- 92 Cimiligă¹-cimilea²,
Ocolesc lumea cu ea.
- 93 Ce-i mai scump în lume,
Și ce prețuiește
Mai mult ca toate?
- 94 Ce nu poți cântări?

^{1,2} *Cimiligă-cimilea* — diminutive de la *cimilitură* cu care încep, uneori, ghicitorile.

Tot ca formule introductive se întâlnesc în general, fiind prezente și în culegerea de față, următoarele prescurtări, derivații și construcții: *cimilică*; *cimilinga-blinga*; *cimileaga*; *cimiliga-liga*; *cinghiliță*; *cingălie*; *cinga*, *linga-linga*; *cinel-cinel* (în modul cel mai frecvent); *cineluș*; *cineluș-cinel*; *șinel-șinel*; *șichilinga-binga*; *cimel-cimel*; *cimilaș-laș*; *cimile-i*, *ce-i*, *ce-i*; *cimu*, *ce-i*, *ce-i*; *cimurcei*, *ce-i*, *ce-i*; *ciumel-ciumel*; *ciumile-i*; *ce-i*, *ce-i*; *șiumel*, *șie-i*, *șie-i*; *culmeciu-culmeciu*. Toate aceste forme provin de la cuvintele: *cimilitură* și a *cimili* cu variantele și respectiv pronunțiile lor regionale.

Gândul (cugetarea)

- 95 Nuia
Vâjia,
Ocolii țara cu ea;
Mai rămase un crâmpei,
De-l făcui obor de miei.
- 96 Nuielușă argirea,
Coprinsei lumea cu ea
Și-o pusei tot acoloa.
- 97 Nuielușă vânjăta¹,
Înconjor lumea cu ea.
- 98 Am un cal sprintenel
Și-nconjor lumea cu el.
- 99 Păsărică minunată,
Ocolește lumea toată.
- 100 Ce fugе mai repede decât toate?
- 101 Ce trece prin perete,
Și nu-l sparge?
- 102 Cine zboară fără umbră
Și se-ntoarce fără zgomot?

¹ *Vânjăta* — neastâmpărată.

- 103 Ce-i nevăzut,
De alții neștiut,
Când îi dai drumul,
Înconjoară pământul?

Vorba

- 104 Ce se leagă cu gura,
Și nu se dezleagă cu mâna?
- 105 Dacă-i dulce, mult aduce,
Dacă-i rea, fug toți de ea.

Somnul

- 106 Ce-i mai dulce decât dulce,
Și pe talger nu se duce?
- 107 Ce e dulce și mai dulce,
Și pe taler nu se taie?
- 108 Ce e dulce și mai dulce,
Îl alungi și nu se duce?
- 109 Ce e dulce, foarte dulce,
Și nu poate să se-mbuce?

Visul

- 110 Mă vedeți și nu mă vedeți,
Nu mă puteți vedea decât nevăzând;
Eu vorbesc fără ca să vorbesc,
Fără să mișc, mă mișc, alerg;
Sunt mincinos și totuși uneori spun adevăr;
Ce sunt dară?

Râsul

- 111 Răsă-mi-se,
Îngâmfă-mi-se,
Măr se face,
N-ai ce-i face.

Plânsul

- 112 Un butucel de jele
Cu două găurele.

Lacrima

- 113 Ce apă este-n lume fără nisip?
114 Apa cea mai lină
Și mai făr-de tină.

Foamea

- 115 La masă făr' de mine nu stai,
Totuși nu vrei să mă ai;
Când mă ai, chiar te grăbești
De mine să te lipsești.

Necazul

- 116 Ce e mai amar și mai amar?

Surdul

- 117 Care om
Nu ascultă cântece?
- 118 Cine are urechi
Și nu aude?

Microbul

- 119 Ce e cel mai mic în lume?

Junghiul

- 120 Restei rece,
Prin inimă trece.

NAȘTEREA, CUNUNIA, MOARTEA

Viata

- 121 Cinel-cinel:
De ce-o lungești,
De ce mai scurtă-o faci.

Anii vieții

- 122 Douăzeci de frumoși,
Patruzeci de voinici,
Șaizeci de înțelepți,
Optzeci de nebuni.

Zorile, oamenii și soarele

- 123 Negurile se ridică,
Viermii capete ridică,
Talger de-aur se despică.

Zorile, cocoșii și oamenii

- 124 Munții se revarsă,
Diblele¹ cântă,
Viermii se mișcă.

Timpul (vremea)

- 125 Trece nevăzut,
Repede de necrezut,
Nu fuge, nu sare,
Rost mare în lume are.
- 126 Fuge fără de picioare
De n-o prinzi
Nici de-a călare.
- 127 Ce fuge fără picioare?
- 128 Ce trece pe dinaintea ochilor
Și nu-l poți vedea?

Timpul pierdut

- 129 Ce nu poți cumpăra
Cu toate bogățiile din lume?

¹ *Diblă* — vioară.

Cununia

- 130 Nodurel legat cu gura,
Te-nnoadă pe totdeauna.
- 131 Ce nod cu gura se-nnoadă,
Și cu mâini nu se deznoadă?

Bătrânețea

- 132 Cărăruie-ruie¹,
Peste umeri suie,
Peste umeri pleacă,
Umerii s-apleacă...

Bastonul bătrânilor

- 133 În pădure fusei,
Al treilea picior ajunsei.

¹ *Ruie* — repetarea ultimelor sunete de la cuvântul precedent din cerințe de versificație. Este un procedeu des folosit în alcătuirea ghicitorilor. Procedeu va fi întâlnit și la alte ghicitori din culegerea prezentă.

Sufletul

- 134 Am o lădiță
Cu o porimbiță:
Dacă zboară porumbița,
N-ai ce face cu lădița.

Moartea

- 135 Cine nu mai întreabă
Dacă vrea să meargă
Sau dacă-i pregătit
Pentru călătorit?
- 136 Am un iepuraș
Cu urechile de caș:
Eu vreau să i le mănânc,
El mă apucă de gât.

Mortul și cei care-l duc la groapă

- 137 Pe cea gură de vale
Vine-o matahală mare,
Cu cinci capete,
Patru suflete
Și-o sută de degete.

Coșciugul (sicriul)

- 138 Cine îl face nu-i trebuie,
Cine îl cumpără nu e pentru el,
Și cui îi trebuie
Nu-l știe și nu-l vede.

Clopotul la înmormântare

- 139 Sus cântă,
Jos plânge.

Toaca la înmormântare

- 140 Țândurica bradului —
Jalnica pământului.

Cimitirul (țintirimul)

- 141 Care-i satul
Unde câinii nu latră,
Cocoșii nu cântă
Și oamenii nu lucrează?

MEDIUL FAMILIAL

Copilul în fașă

- 142 Suflețel nevinovat,
Mai rău ca un hoț legat.

Leagănul

- 143 Suflet ține,
Suflet n-are.

Femeia

- 144 Am o floare-aleasă,
Șade singură în casă,
M-adastă¹ să vin la masă.

Femeia însărcinată

- 145 Merge dada pe cărare:
Patru mâini, patru picioare,
Patruzeci de unghioare.

¹ *A adăsta* — a aștepta.

Omul cu femeia, fiul și fiica

- 146 — Ivaivas,
Ivaivas,
Unde-ai mas?
— La un cap de oraș.
— Ce-ai văzut,
Ce-ai auzit?
— Ce să văd,
Ce să aud?
Am văzut un cocoș
Ș-o găină,
C-un pui
Ș-o puică.

Tatăl cu fiica

- 147 — Bună ziua, omul cu omoaia!
— Mulțumim dumitale,
Dar nu sunt omul cu omoaia;
Muma lui e soacra mumei mele.
Ghici, ce rudă sunt?

Părinții

- 148 Este un lucru
Pe care unii îl au întreg,
Alții jumătate,
Iar alții deloc.

UNELTE GOSPODĂREȘTI

Toșorul (securea)

149 Toată ziua: cioca-cioca;
Vine sara: boca-boca.

150 Pac, pac,
Prin copac.

151 Am o fată mare,
Cu capul de fier,
Cu coada de lemn:
Intră în vâlcele,
Scoate la nuiete.

Securea când lovește lemnul

152 Am un pui de grec,
Face-ndec,
Îndec,
Îndec.

Toporul pe umăr

- 153 Când merge de-acasă,
Acasă cată;
Când vine din pădure,
În pădure cată.

Barda

- 154 Cam așa, cam așa,
Cam parațatachiștea.

Ferestrăul (joagărul)

- 155 Pe pârăul din Cioatcă-Boatcă,
Este-o vulpe hârcă moartă;
Dă din coadă hâr-pocâr,
Vulpe albastră în păr.
- 156 Ardelean taie-n deal,
Așchiile cad în vale.
- 157 Gânj¹ gânjuit,
Șarpe potcovit.

¹ *Gânj* - împletitură făcută din nuiete sau din scoarță de tei, întrebuințată în loc de funie.

- 158 Are dinți mulți și mititei
Și nu suferă niciodată de ei¹.
- 159 Boulean
Oțălean,
Împungaci
Și scurmaci,
A mâncat,
S-a bălegat,
Și pe dată-a măturat.
- 160 Am un bou:
Intră-n coșar
Și lasă coarnele-afar?
- 161 Am un junc, ce cu gura rumeză
Și cu coarnele flutură.
- 162 Am un berbec negru,
Și scoate mițe albe.
- 163 Cinel-cinel:
Am un godăcel,
Cu râtul de oțel.
- 164 Cinel-cinel:
Picior de purcel,
Învelit în cojocel.

¹ O formă puțin diferită pt. *greblă*, ghicit. nr. 1162.

Rindeana (gealăul)

- 165 Am un purcel
Cu trupul de lemn,
Cu limba de oțel:
Înainte curățește,
Și în urmă netezește.

Cleștele

- 166 Cui cu cui
Se scoate-afară.

Lanțul

- 167 Am un copil:
De-i dau pace,
Stă și tace;
De-l iau în brațe,
Plânge¹.
- 168 Când îl iau, țipă și suspină;
Când îl las, s-alină.

¹ Foarte asemănătoare pt. *vioară*, ghicit. nr. 1613.

- 169 Am o scroafă cu purcei:
Unu-n mână dacă iei,
Toți guiță.

Menghina

- 170 Ce e mică și umflată,
Și la fâlci stă mereu dreaptă?

Tocila

- 171 Pe pământ – lemn,
Pe lemn – apă,
Pe apă – piatră,
Pe piatră – fier,
Pe fier – carne.

Pivele băieșilor (șteampurile)

- 172 Trei dau,
Trei stau,
Trei se uită,
Trei ascultă.

CASA, LOCUINȚA

Casa

- 173 Sub pădure grămădită
Șade lumea învelită;
Ziua de soare fugită,
Noaptea de lună pitită.
- 174 Am o grădină din patru pereți,
Împărțită-năuntru în mai multe părți,
Și deasupra pusă o pălărie.
- 175 Am o vacă năzdrăvancă
Și-i vorbesc mațele din ea.
- 176 Am o cloșcă:
Noaptea strânge puii,
Și ziua-i risipește.
- 177 Puii – vii,
Cloșca – moartă.

Casele

- 178 Moșinoi lângă moșinoi,
Numai bune pentru noi.

Cortul

- 179 Ce casă-i pe care
Într-o clipă o făcea,
Într-o clipă o strângea,
Și pe cal o punea?

Bordeiul

- 180 Casă cu două rânduri:
Sus câinii,
Jos stăpânii.

Casa cu coș

- 181 Am o vacă mare
Cu țâța-n spinare¹.
- 182 Am o bivoliță,
În frunte c-o țâță.

Casa și ușa

- 183 Ursul șade,
Urechea îi bate.

¹ Foarte asemănătoare pt. *ulcior*, ghicit. nr. 484, și pt. *butoi*, ghicit. 505 (primele două versuri).

- 184 Am un bou ce șade,
Și urechea-i bate.

Pereții casei

- 185 Patru frați stau față-n față,
Și nu vorbesc.

Colturile camerei

- 186 Patru frați se văd în față,
Dar nu pot ca să se prindă.

Grinda, grinziile (mârtacii) casei

- 187 Vacă brează:
Cu coarnele iernează,
Cu trupul vărează.
- 188 Am o vacă:
Cu trupul în casă,
Cu coada și coarnele-afară.
- 189 Am doisprezece boi:
Toți se culcă p-un căpătâi,
Și nicidecum nu se-mpung.

- 190 Am nouă frați,
Toți pe-un căpătâi culcați.

Crăpătura în casă

- 191 Ce e făcut la casă
Fără mână de om?

Cuiul

- 192 Hoțul intră în casă,
Și capul afară-și lasă.
- 193 Am un om mic:
Eu îl bag în casă,
El numai trupu-l vâără.
Capu-l lasă-afară.
- 194 Trupu-mi vărează,
Și capu-mi iernează.

Cuiul, cuietele de atârnat

- 195 Jumătate e în casă,
Jumătate e afară.
- 196 Am un moș într-un picior.
Ghici, ce e?

- 197 Pui cucuietî,
La cumătra în pereți.

Acoperământul casei

- 198 Am o manta largă, mare
Șade pe patru picioare
Și rabdă și la ploaie, și la soare.

Acoperișul și peretele casei

- 199 Două surate
Se-ntrec care de care
Să fie mai curate:
Una — cât se spală
Și se-mbală,
Și-i tot cioară;
Alta — o dată-n an spălată,
Ca ghiocu-i de curată¹.

Șindrila

- 200 O mie încheiate,
O mie descheiate,
O mie să fiți,
O mie nu ghiciți!

¹ O formă asemănătoare pt. *roșile morii*, ghicit. nr. 1193.

Streășina casei

- 201 La Ilie —
Pălărie
Și pe vară
Și pe iarnă.

Pragul casei

- 202 În pădure născui,
În pădure crescui;
Acasă dacă m-aduse,
Vătaf de curte mă puse.
- 203 Nici în casă, nici afară;
Talpa mea e drum de țară.
- 204 Orice musafir vine
Trece peste mine.

Ușa

- 205 Eu la orice casă
Sunt slugă aleasă.
Eu pe orișicine
Întâmpin când vine;
Când pleacă afară,
Eu îl petrec iară.

- 206 În pădure născui,
În pădure crescui;
Acasă dacă m-au adus,
Primitorul casei m-au pus.
- 207 Toată ziua: huhuri la deal,
Huhuri la vale,
Iară sara: huhuriă-hohoară.
- 208 Tilic afară,
Tilic în casă,
Tilic cine mă lasă.
- 209 Și afară, și în casă.
Ghici, ce e?¹
- 210 Am o fată:
Cine vine îi dă brânci.
- 211 Ursul stă,
Urechea-i bate,
Rămân scorburii destupate.

Ușa și vântul

- 212 Leica țufudeica,
Nea Stan fluierătorul.

¹ Formă asemănătoare pt. *ferastră*, ghicit. nr. 234 (primul vers).

Ușa și masa

- 213 Am două fete:
Una umblă și nu mănâncă,
Alta stă și mereu mănâncă.

Ușa și patul

- 214 Unul zice: “De-ar veni
Noaptea, să mă hodinesc!”
Altul zice: “De-ar veni
Ziua, să mă ușurez!”

Ușa și cuierul

- 215 Avem o babă și-un moșneag:
Baba umblă toată ziua,
Și nu-i îmbrăcată,
Iar moșneagul stă pe loc,
Și-i îmbrăcat.

Clanța (cleampa) ușii

- 216 Cățelușe
Jucăușe,
Toată ziua latră-n ușă.

217 Intră-n casă, ies afară,
Tot pe mine mă omoară.

218 Cine vine, cine pleacă,
Îi dă mâna doar oleacă!

Broasca uşii

219 Ziua în plimbare
Mereu mă pornesc
Noaptea mă pun iară
Casa să păzesc.

220 Ce şade la uşă
Şi plânge din guşă?

Zarul (zăvorul)

221 Am un frate cu buricu-n spate:
Cum îl prind de buric,
Face uic-uic!

222 Când îl bagi iese,
Când îl scoţi intră.

Veriga pentru lacăt

- 223 Ziua sunt uitată,
Stau și moțăiesc.
Noaptea mă pun strajă,
Casa să păzesc.

Lacătul

- 224 Am un dulău bătrân,
Șade cu ușa lângă sân.
- 225 Tortel-bortel,
Îi scurmi mațele c-un surcel.
- 226 Am o cățanuță tare,
Ține ușa în spinare.
- 227 Cocoș berg¹,
Legat de gard.
- 228 Cerceluș cu toartă,
Nime' nu mă poartă,
Da' mă tot acață
La ușa din față.
- 229 Am o găină buhuiată,
În cămară încuiată;

¹ *Berg, berc* — cu coada tăiată, ciont.

Când o descui,
Haț cu mâna de cucui!

230 Nu latră, nu mușcă
Și nici nu împușcă.
În casă
Pe nimeni nu lasă!

231 Mutul de la ușă?

Cheia

232 Am o purcicuță vijneață:
Când o prinzi de urechi
Face fâști în coștireață¹.

233 Cine intră mai întâi în casă?

Fereastra, ferestrele

234 Nici în casă, nici afară;
Ia, așa, o dârdâială.

235 Nici în casă,
Nici afară,
Nici în cer,
Nici în pământ.

¹ Coștireață, coștereăță — coteț.

- 236 Jumătate e în casă,
Jumătate e afară!
- 237 La mătușa în perete
Sunt trei găini boghete.
- 238 Sunt atât de apropiate,
Le-ai crede alăturate;
Una cu-alta nu-i certată,
Dar nu se văd niciodată.
- 239 Ghici ghicitoarea mea:
Care sunt ochii casei?

Geamul

- 240 M-a trimis doamna de sus
La doamna cea de jos,
Să țeș pânză fără de rost¹.
- 241 Lumina prin ce trece
Și nu se oprește?

¹ *Rost* — aici cu înțelesul de spațiu între fire.

Scara

- 242 Două lemne
Odolene,
La mijloc
Un braț de vrescurele.¹
- 243 Am două rețe
Hodrobețe,
Celelalte — mărunțele.

Cărămida

- 244 Din pământ mă nasc,
În apă mor,
La aer mă veștezesc,
Și la foc mă întăresc.

Paratrăsnetul

- 245 Bici de foc cumplit
Peste cer zvârlit,
Dar tot focul lui
Îl prind într-un cui.

¹ O formă asemănătoare pt. *spata*, ghicit. nr. 646.

INTERIORUL CASEI, MOBILIERUL,
ORNAMENTAȚIA

Masa

246 În pădure născui,
În pădure crescui;
Acas' dacă m-aduseră,
Horă-mprejur mi se puseră!

247 În pădure sunt născută,
În pădure sunt crescută,
Din pădure sunt adusă
Și la mare cinste pusă.

248 În pădure naște,
În pădure crește;
Vine-acasă,
Și e mare jupâneasă.

249 Patru picioare are,
Dar să și le miște
Nu e'n stare!

Masa cu trei picioare

250 Am o găscă-n trei picioare.

Picioarele mesei

251 Patru frați cu-o pălărie¹.

Scaunul

252 În pădure născui,
În pădure crescui;
Acasă dacă m-aduseră,
Vătaf pentru stat mă puseră.

253 Sub un singur coperiș
Patru frați se țin proptiș.

254 Am picioare, dar nu merg,
Oboseala o-nțeleg.

255 Am un purcel de tei
Fâța-fâța prin bordei.

Culmea (grinda pentru haine)

256 În pădure născui,
În pădure crescui;
Acas' dacă m-aduseră,
Frumos sovon² îmi puseră.

¹ O formă asemănătoare pt. *stâlpii la oboroc*, ghicit. nr. 1141.

² *Sovon* - vâl purtat de femei ca podoabă; pânză albă.

- 257 Peste zi șed deșartă,
Seara mă încarcă,
Dimineța mă descarcă.

Culmea și ușa

- 258 Am două surioare:
Una așteaptă seara, să se odihnească,
Alta — dimineța, să se primenească.

Culmea, ușa și fereastra

- 259 Am trei fete într-o casă:
Una zice că de-ar veni duminica,
Să se gătească,
Alta zice că de-ar veni noaptea,
Să se odihnească,
Și alta zice: „Ori vie, ori nu vie,
Că mie totuna-mi face“.

Patul

- 260 Ce-i gata,
Și tot trebuie gătit?

Patul, ușa și polița

- 261 Trei fărtați
Încerturați;
Unul zice: “Bună-i ziulica!”
Altul: “Ba-i mai bună noptica!”
Da’ mezinul totdeauna:
“Ba mie, zău, mi-i totuna!”

Patul, ușa și culmea

- 262 Am trei surori; una zice:
„De-ar veni ziua, să mă ușurez!”
Alta: „De-ar sosi noaptea, să mă odihnesc!”
A treia: „Vie zi și vie noapte, totuna mi-este“.

Perina

- 263 Șichilinga-binga,
Tatanica puf¹.
- 264 Cine are pene,
Și nu zboară?

¹ O formă asemănătoare pt. *țigară*, ghicit. nr.1516.

Fața de perină și perina

- 265 Pielea vacii-i la pârâu,
Vaca stă unde dorm eu.

Laița¹, ușa și fereastra

- 266 Trei surori din ceea casă stau la sfat;
Una care-i mai leneșucă zice:
„Bine hodinesc eu ziua!“
Alta, hărnicuță foc:
„Ba hodina mea-i la noapte!“
Iar mezina:
„Titiri-pitiri, mie totuna mi-i!“

Lada cu haine

- 267 Iau iepei șaua din spate,
I se văd mațele toate.
- 268 Am o vacă sură,
Cu mațe de pânzătură.

¹ *Laiță, laviță* — scândură lată fixată de-a lungul unui perete în casele țărănești, care servește drept bancă sau chiar pat.

Mătura

- 269 Ocolica-ocola,
Ocolii casa cu ea
Și-o pusei mai acoloa.
- 270 Cuturușă
După ușă.
- 271 Tăfalog-tăfalog,
De la ușă pân' la foc.
- 272 Nu-s frumoasă,
Fac frumos,
Stau posomorâtă-n jos.
- 273 Învârtită
Și legată
Și țepoasă,
Noduroasă,
Dă ocol mereu prin casă.
- 274 Strâns prea tare, Doroftei
Geme, bietul, sub curmei.

Gunoii din casă

- 275 Împrejur mă învârtii
Și-n ungher mă grămădii.

Oglinda

- 276 Țândră¹ mândră,
Stă în grindă
Și arată la oricare
Chipul, fața, cum o are.
- 277 Eu n-am, din făptură,
Nici limbă, nici gură,
Dar spui la oricare
Cusurul ce are,
Și-oricât se mânie,
Tot va să mă ție.
- 278 Eu sunt anasură
Fără ochi și gură.
Eu orice-oi vedea,
Ție ți-oi spunea.
- 279 Am o surioară-n lume,
Și drept ca ea nimeni nu spune.
- 280 N-are limbă și nici gură,
Și-arată orice făptură.
- 281 Lipie pe lipie,
Foaie ververichie.

¹ Țândră — de la *înțândrat*, *înțundrat* (împodobit).

282 Te-am văzut într-un loc
Unde n-ai fost
Și nici nu puteai să fii vreodată.

Ulcica în cui

283 Moșul cela din perete,
Cu mătușa de-o ureche.

CĂLDURA ȘI LUMINA

Stâlpii vetrei

- 284 Am doi uncheși la un loc,
Stau cu spatele la foc.
- 285 Timofei și Doroftei
Stau în vatră mititei.

Soba

- 286 Albă și sulemenită,
Când urâtă, când iubită;
Vara nu vor să mă vază,
Iarna toți mă-mbrățișează.
- 287 Iarna toți grămadă
La tine venim,
Vara dacă vine,
De tine fugim.
- 288 Baba mea cu părul breaz,
Numai iarna are haz.

289 Când viscolește și-ngheață,
Eu strâng pe muta mea-n brață.

290 Am o vacă bălaie,
Care mănâncă și lemne, și paie.

291 Mănâncă toată ziua,
Și tot flămândă rămâne.

Casa și soba

292 Am o casă,
Și-n ea o fată.
Când lipsește fata,
Îngheață casa.

Soba și lemnele

293 Am un grajd împărătesc,
Unde caii se topesc.

Soba, burlanul, focul și scânteia

294 Mama lata,
Tata lungu,
Ion fluierătorul,
Și soru-mea:
Uite-o, nu e.

295 Mama lata,
Tata lung,
Nenea fluiericiul,
Și lelea zupăiată.

Coșul casei (hornul, hogeacul, cablița¹)

- 296 Am un sac
Plin de mac;
Șade-n jos cu gura,
Nu-și varsă strânsura.
- 297 Am un sac cu mac,
La amândouă capetele dezlegat.
- 298 Am un sac rotund,
Fără nici un fund.
- 299 Ursu' pe bordei.
- 300 Cine zi și noapte tutun fumează,
Și nu se mai satură?
- 301 Sus pe casă așezat
Și fumează ne-ncetat.
- 302 Ciutur-mutur cel bătrân
Șade sus și bea tutun.

¹ *Cablița* — diminutiv de la *cablă* (coș).

Coșul, vatra și para focului

- 303 Tata lung,
Mama lată,
Și cumnata fâlfâiată.

Coșul, vatra și fumul

- 304 Tata lungul,
Mama lata,
Nenea fluierătorul.
- 305 Mama lată și tata gros,
Cântă-n fluieraș frumos.

Coșul și fumul

- 306 — Unde te duci, strâmbule?
— Ce mă întrebi, găunosule?
- 307 — Unde mergi tu, răsucitul?
— La ce mă-ntrebi, găuritule?
Că la coadă-a aurit,
Nu ca tine, tot cănit¹.

¹ *Cănit* — vopsit în negru.

Coșul, focul, cuptorul și pâinea

- 308 Tata înalt,
Ginerele turbat,
Maica milostivă,
Surioară albă.

Fiarele coșului

- 309 Șade moșul pe corlată¹,
Și-i atârnă nasu-n vatră.

Corlata și coșul

- 310 Am patru frați,
P-o mânecă de cojoc băgați,
Și toți beau tutun cu lulelele.

Cremenea și amnarul

- 311 Năstrapă² din apă,
Ginere din lume.

¹ *Corlată* — un fel de poliță în jurul vetrei țărănești.

² *Năstrapă* - cană, vas, cupă.

Iasca, amnarul și cremenea (scăpărătorile)

- 312 Mireasa-n pădure,
Ginerele-n Țarigrad,
Și nuna în gârlă.
- 313 Răge Rujana din pădure
Și cerbana din genune,
Și taur
De la faur.
- 314 Mama-i din pădure,
Tata e din târg,
Și eu după prund.

Amnarul, iasca, cremenea și scânteia

- 315 Vițelu-n târg,
Vaca la munte,
Șiștaru¹-n prund,
Laptele se duce-n vânt.

¹ *Șiștar* — vas de lemn cu gura mai largă decât baza, folosit pentru muls sau păstrat laptele.

Scânteia

- 316 Cimilică
Mitică,
Nici de Vodă nu-i e frică.
- 317 E mai mică decât un purice
Și mai grea decât o majă¹.
- 318 Uite-o
Nu-i.
- 319 Iote-o, nu-i;
Dacă nu-i,
Nici eu n-o spui.
- 320 Cinghiliță
Minghiliță,
Pâc! Pâc! țirichiță.
- 321 Cum naște, mușcă,
Cum mușcă, moare.

¹ *Majă* — unitate de măsură pentru greutate, egală — după regiuni — cu 50 sau 100 kg; căruță pentru transportat pește.

Scânteia și fumul

- 322 Țințiriga-n fugă,
Toroipanu¹ — după ea.

Chibritul

- 323 Bețișor de tei,
Fără dânsul piei.

Focul

- 324 Am un bour roșu:
Unde paște
Multă vreme
Se cunoaște.
- 325 Unde se culcă Boian,
Se cunoaște și-ntr-un an.
- 326 Unde doarme boul roșu,
Nu mai crește iarbă verde.
- 327 Am un giunc roșu:
Unde zace într-o sară,
Se cunoaște într-o vară.

¹ *Toroipanu* — băț noduros mai gros la un capăt; ciomag, măciucă.

- 328 Cât a păscut Bujor într-o sară,
Nu crește iarba într-o vară.
- 329 Am un bou roșu:
Când îl uzi, moare.
- 330 Am un bou bujor,
Și nu-l pot scoate
Cu funia din ocol.
- 331 Am un armăsar nebun:
Unde se tăvăleşte,
Iarba nu mai crește.
- 332 Păsărică mică,
Nu bea, nu mănâncă,
Pe unde-atinge, frige.
- 333 Am un copil:
Tot mănâncă și nu se mai satură.
- 334 Vântu-l stânge,
Vântu-l încinge.
- 335 Cât de mic,
Dar noaptea tot se vede.
- 336 Ce e mai tare ca fierul și oțelul?

Para focului și cablița

- 337 — Unde mergi tu, răsucită?
— Ce mă-ntrebi tu, găurită?
Coadă mea e-ntraurită!

Jăraticul (cărbunele aprins)

- 338 Aur — bucățele,
În gura sobei mele.
- 339 Ce pui în apă
Și moare pe loc?
- 340 Îl bag roș în apă
Și iese negru.

Focul și fumul

- 341 Părinții acum se nasc,
Și copiii-s în vârful casei!
- 342 Ta-său nu-i făcut,
Și fi-său joacă pe casă.
- 343 Tatăl încă nu s-a născut,
Și copilul i-aleargă prin sat.
- 344 Popa-n casă,
Pletele-i pe casă.

Focul, soba, coșul și fumul

- 345 Sora mea-nflăcărată,
Mama groasă,
Tata lung
Și nenea fluierător.

Fumul

- 346 În foc s-a născut,
De foc a fugit,
De foc despărțit,
Iute a murit.
- 347 Ciută mohorâtă,
Umblă șovăită¹.
- 348 Toderel
Din firicel,
Sus se suie
Din cățuie².
- 349 Copil negru-vânăt,
Cioară fără aripi,
Tata este roșu-luminos
Și zbor în rotocoale până la nori.

¹ *Șovăit* — cotit; întortocheat.

² *Cățuie* — vas de metal sau de pământ, în care se ard mirodenii.

- 350 Moș Stan lungul
Măsoară crângul.
- 351 Se suie moșul în pod
Fără scară,
Fără mâini
Și fără picioare.
- 352 Iese moșul din strâmtori
Și se-nalță pân' la nori.
- 353 N-are mâini, nici picioare, nici gură,
Umblă singur prin șură,
Taica-l scuipă și-l înjură.
El nu răspunde nimica:
Suie-n pod, să caute purcica.
- 354 Ori îi iarnă, ori îi vară,
Suie-n pod fără de scară.
- 355 Ce se suie fără aripi?

Fumul, vatra și corlata

- 356 Tata lung,
Mama lată,
Cumnata șovâlcăiată¹.

¹ *Șovâlcăiat* — șchiop, șoldit.

Vătraiul (cociorva)

- 357 Am un cal negru:
Când îl bag între cei roșii,
Pe toți îi gonește
Și-i risipește.
- 358 Am un ocol de boi:
Când bag un taur negru-n el,
Toți boii-i împrăștie.
- 359 Am un moș bătrân
Și stă cu nasu-n scrum.
- 360 Undrulas
Cu nasul ars.
- 361 Ispas
Cu capul ars.

Jarul și ujogul (vătraiul)

- 362 Am un grajd
Cu doi boi roșii,
Numai unu-i negru
Și pe toți îi dă afară.

Vătraiul, soba și jăraticul

- 363 Tata lung și-ncârligat,
Mama lată
Și-afumată,
Iar băieții — mărunței,
Iese tata-afar' cu ei.

Lemnul de foc, lemnele

- 364 Cresc departe,
Cresc la munte,
Iar când acasă mă aduce,
Bucățele mă face.
- 365 Primăvara înverzește,
Toamna-ngălbenește,
Și iarna te încâlzește.

Vreascu' rupt

- 366 Indoitură
Cu pocnitură.

Lemnul și vatra

- 367 Răge buha din cenușă,
Și buhaiul din pădure.

Crăpătura lemnelor

- 368 Ghici una:
Ce nu pui la car cu mâna?

Lumânarea

- 369 Eu în toată viața
Mereu strălucesc,
Dar cu strălucirea
Mă și prăpădesc.

- 370 Mititeaua
Umple-argeaua¹.

- 371 Mică-mititică,
Bağă ziua în argea.

- 372 Dobra grasa
Umple casa.

¹ *Argea* — construcție mică de scânduri, în care se așază vara războiul de țesut.

- 373 Lui Ioan lungul
Îi pică mukul.
- 374 Trup de său
Și inimă de bumbac rău.
- 375 Am o fată
Cu inima de feștile¹.

Opașul

- 376 Omușor de lut,
Cu părul de foc.
- 377 Ce-i mic cât pumnul,
Și vede-n toată casa?

Lampa

- 378 Sus casă,
Jos casă,
La mijloc fereastră.
- 379 Țândră mândră,
Stă în grindă
Și lucește,
Te orbește.

¹ *Feștilă* — aici cu sensul de fitil de lumânare.

- 380 Am o babă burduhoasă,
Face casa luminoasă.
- 381 Şade doamna pe corlată,
Luminează casa toată.
- 382 O lalnică¹-palnică,
Până nu se va lălnici
Nu se va pălnici.
Lalnica-palnica,
Ghici covalnica!

Fitulul lămpii

- 383 Într-un vârful de arinaş
Se zăreşte-un sorinaş.
- 384 Am un şarpe în iaz;
În fiecare sară îi arde capul.

Gazul în lampă

- 385 Stejar verde,
Vârful-i arde².

¹ *Lalnic, lainic* — rătăcitor, hoinar, vagabond.

² Aceeaşi formă: pt. *bujor*, ghicit. nr. 916 şi pt. *păum*, ghicit. nr. 1697 (primele două versuri).

- 386 În stâncă fusesem;
După ce mă scoaseră,
Frumos mă curățiseră
Și să luminez mă puseră.

Curentul electric

- 387 Pe sârmă se-ntinde,
Și-n casă s-aprinde.
- 388 Urzitoare-nalte,
Fîre rășchirate.
Stele aurii
Ard și-n plină zi.

Becul electric

- 389 L-au legat pe nea Ilie
C-un curmei de bagdadie¹
Și-l hrănesc printr-o frânghie,
De ia foc la scăfârlie.
- 390 O prăsadă² atârnată,
Dar nu poate fi mâncată.

¹ *Bagdadie* — tavan.

² *Prăsadă* — pară.

Electrificarea

391 Pe-o colină sau pe sat —
Jăratîc împrăştiat.

392 Şi la badea în unghere
Ard acuma stele.

Hidrocentrala

393 Un balaur,
Solzi de aur,
Stă în munte priponit,
Apă bând necontenit;
Şi pe nări cum suflă para,
Luminează toată ţara.

394 Cloşca-n vad s-a pitulat,
Risipindu-şi puii-n sat,
Însă noaptea, grijulie,
Îi hrăneşte pe-o frânghie.

ARTICOLE ȘI OBIECTE DE
UZ CASNIC (MENAJ)

*Vatra cu focul, pirostriile, ceannul, apa
din el, mălaiul și făcălețul*

- 395 Lată patelată,
Peste lată — îmbojorată;
Peste îmbojorată —
Crăcănată;
Peste crăcănată —
Măciucă;
Peste măciucă —
Limpezeală;
Peste limpezeală —
Gălbeneală;
Peste gălbeneală —
Hurduleț¹.
- 396 Șade lelea lată;
Peste lelea lată —
Lelea vâlvoroată;
Peste lelea vâlvoroată —
Lelea durdulia;
Peste lelea durdulia
Șade badea burduhoiul.

¹ *Hurduleț, buduleț, buludeț* — vargă, făcăleț.

Vatra, burca¹ și spuza

- 397 Lată;
Peste lată —
Bosumflată;
Peste bosumflată —
Chioara cu ochi.

Vatra și fumul

- 398 Uțuțui la Călmățui,
Iapa este
Murgul nu-i.

Cuptorul

- 399 Am un moș bătrân:
Tot mănâncă, și nu se satură.
- 400 Am o cămașă:
Numai din petice făcută,
Și nu-i împunsă niciodată cu acul.

Cuptorul încins

- 401 Din afară-ntunecos,
Dinăuntru luminos.

¹ *Burcă* — turtă de mălai coaptă în spuza.

402 Pe sub râpile râpите —
Ciute¹ negre, mohorâte.

403 Șade nașul sub uluc²
Și fumează din ciubuc;
Apoi, după ce-a fumat,
Îl hrănesc cu aluat.

404 Urșii —
În sat.
Câinii nu bat.

Cuptorul cu pâine

405 Veni titirigile;
Luă pipirigile,
Rămase doctorul gol.

Testul

406 Ce stă rezemat fără picioare?

407 Am un ciuciulete³
Șade la perete.

¹ *Ciută* — cerboaică, sălbăticiune; fiară.

² *Uluc* — jgheab făcut din scânduri sau din tablă și pus de-a lungul streșinii casei, pentru scurgerea apei.

³ *Ciuciulete* — un soi de ciupercă comestibilă, cu pălăria zbârcită, zbârciog.

Bățul testului

- 408 Dubas¹
Cu capul ars.

Pina și pilugul (pisălogul)

- 409 Unul stă,
Și unul dă.
- 410 Lenea dă,
Și munca stă.

Piulița

- 411 Am o rață fârfăreață,
Numai cu coada se negoță:
Nici pe mere,
Nici pe pere,
Numai pe nuci,
Bucate dulci.

¹ *Dubas* — om gros ori mîncăcios.

Sita, sita și cernutul

412 În pădure cioca-boca,
În câmpie mi-ho-ho,
Iar acasă lipa-lipa.

413 Așchiuță din pădure,
Mi-ho-ho din câmp
Și liop-liop în casă.

414 Roată uscată,
Cu păr ferecată,
În cui acățată.

415 Ce nu ține apă?

416 Cinel-cinel:
Sus bat dobele,
Jos curg negurile.

417 Jup în deal,
Jup în celălalt deal,
În vâlcea
Tot ninge.

418 Ica banc,
Ica țanc,
Devale ninge.

419 În pădure naște,
În pădure crește,
Vine-n sat și joacă neveste.

420 În pădure naște,
Pre râturi¹ paște;
Mama dacă o sucește,
Ninge de hâiește.

Pirostriile (chirosteile)

421 Ciontei-bontei,
Picioare de cotei.

422 Sunt trei frați,
Numai c-o căciulă-n cap.

*Pirostriile, ceannul cu apă și mălai și
făcălețul*

423 Cracaia,
Negraia,
Albuș,
Gălbenuș,
Moș Neculae deasupra.

¹ Rât — livadă; pajiște.

Ceaunul (căldarea, tucinl)

- 424 Am o vacă neagră:
Când o mulg
O întorc cu fundul în sus.
- 425 Am o vacă neagră:
Cum fată vițelul,
Îl mănâncă lupii.
- 426 Am o vacă neagră:
În toate zilele fată,
Și băieții stau împrejur grămadă.
- 427 Vacă bălțată,
În toate zilele fată.
- 428 Hurbuz-burduz¹,
Din Țarigrad adus,
Sub laiță pus²,
Cu mămăligă uns.

¹ *Hurduz-burduz* — ca un obiect care stă atârnat de ceva și se bălăbănește (onomatopee).

² O formă asemănătoare pt. *bostan*, ghicit. nr. 1022 (primele trei versuri).

Ceaunul (căldarea) ciobanului

- 429 Am o haită¹ neagră:
Toți munții aleargă,
Și numai urdă fată.

Căldarea și toarta

- 430 Punte strâmbă,
Vale-adâncă.

Căldarea la foc

- 431 Am un bou negru și altul roșu,
Cel roșu linge pe cel negru.

Căldarea și pirostriile

- 432 — Scurtă, groasă, un' te duci?
— Mă întreabă ciorul,
Negru ca corbul!
- 433 — Scurtă, grasă, un' te duci?
— Rășchirat, la ce mă-ntrebi?

¹ *Haită* — cățea.

Căldarea și donița

- 434 — Dobro groaso, un' te duci?
— Arso-n burtă, la ce mă-ntrebi?
- 435 — Scurto, groaso, un' te duci?
— Arso în fund, de ce mă-ntrebi?
Unde eu mă duc,
Tot ție ți-aduc.

Căldarea și fedeleșul

- 436 A plecat hurdu-burdu la fântână
Și s-a întâlnit cu arsa-n fund.

Comănacul la căldarea de fiert vinars

- 437 Bute pe bute,
Sus coadă de vulpe.

Făcălețul (mestecăul, melesteul)

- 438 Într-o vale-adâncă
Descântă un popă de brâncă¹.

¹ *Brâncă* — boală contagioasă la animale, specifică îndeosebi porcilor.

- 439 Iese moșul din colibă,
Cu nasul plin de mămăligă.
- 440 În pădure născui,
În pădure crescui,
Acasă dacă m-aduseră,
Mămăligă să fac mă puseră.

Oala

- 441 Din pământ născui,
În lume trăii,
Și când murii,
În gunoi mă pomenii.
- 442 Am fost la săpat;
La palme m-au luat,
În foc am intrat,
La târg am plecat.
Mulți ani am slujit,
Pe toți am hrănit,
Și când am căzut,
Țândări m-am făcut.
- 443 Am o mătușă
Cu gușă:
Toată ziua horcotește¹,
Iar noaptea se odihnește.

¹ *A horcoti* — a horcăi.

- 444 A trăit
Ne-a hrănit,
A căzut,
S-a prăpădit.

Oalele

- 445 La mama sub perete —
Tot găini boghete.¹

Oala când se ia de pe foc

- 446 Cinci în brânci²,
Neagra-nainte,
Tuțuruș pe urmă.

Capacul oalei (fedeu³)

- 447 Am un frate
Cu buricu-n spate.
- 448 Clopul tetei
Pe gura fetei.

¹ O formă asemănătoare pt. *blide*, ghicit. nr. 453.

² *Brâncă* — mână.

³ *Fedeu* — capacul de la oala folosită pentru fiert.

Aburul

- 449 Cîmurcei ce-i?
Ce nu stă-n oală?

Tigaia

- 450 Am o copilă:
Cînd îi dau mîncare plînge,
Cînd nu-i dau, tace.
- 451 Şade baba în cotruţă¹
Şi-o tot linge-un pui de mătă.

Grătarul

- 452 Cât am trăit,
Pe foc m-a pârlit;
Iar dac-am murit,
În drum m-a azvârlit.

Blidele (străchinile)

- 453 Pe la noi pe sub perete —
Tot găini boghete.

¹ *Cotruţă* — vatră mică; parte sau colţ din vatră; loc între cuptor şi perete, unde se aşază vasele şi unde stau de obicei măţele.

Lingura

- 454 Fată mare-n comândare¹ —
Nici colac, nici lumânare.
- 455 Buturuguță uscată:
O ridici încărcată
Și o lași jos ușurată.
- 456 Buturugă cam prelungă,
Cine-o are vrea s-o ungă;
O ridică încărcată
Și o lasă descărcată;
Când e plină,
Toți se-nchină;
Când e seacă,
Toți s-apleacă.
- 457 Găinușă-ncărcățacă,
Țuști la moșu-n poiățacă.
- 458 Vrăbiuță-ncărcățică,
Huștiuluc în poiățică.
- 459 Am un cal:
Când îl sui la deal îi sătul,
Când îl scobor la vale-i flămând.

¹ *Comândare* — comând (praznic, ospăț la înmormântare).

Lingurile în strachină

- 460 Într-o vale-adâncă
Multe ciori s-aruncă.
- 461 Am o sută de găini.
Și stau toate cu coadele peste gard.
- 462 De la locul lui Istrate
Ies coțofanele-ncărcate.
- 463 Am niște boi:
Dau să-i bag în obor,
Și ei intră numai cu capul.

Lingura, lingurile în oală

- 464 Lupul intră în moară,
Și coada-i rămâne-afară.
- 465 Viței mulți într-o coșară,
Și toți cu coadele-afară.

Ceainicul

- 466 În stomac e apă,
În nas — o sită,
Are o singură mână,
Și aceea pe spate.

Putineiul

- 467 Buturugă bulbură,
Șade jos și tulbură.
- 468 Trupinică scorbură,
Șade jos și bolbură.
- 469 Am un lemn scorboros,
Pe care-l bat fiind jos,
El nu tace,
Ci tot face:
“Diitai geeantai!”
- 470 Am o babă și-un moșneag,
Buf! în oala cu chișleag¹.
- 471 Ulduc² — bulduc,
De barbă-l duc,
De barbă-l aduc.³

Putineiul și bătătorul

- 472 Hurdu-burdu prin cămară,
Ia-l de păr și dă-l afară.

¹ *Chișleag* — lapte închegat, care rămâne în vas după luarea smântânii; lapte prins; lapte acru.

² *Ulduc* — cuvânt care imită zgomotul produs de căderea unui corp în apă.

³ Forme asemănătoare pt. *ulcior*, ghicit. nr. 488.

Bota

- 473 Hurduc-burduc,
De mustăți te duc.

Donița (cofa)

- 474 Cinel-cinel:
Am o găscă, cioantă-boantă,
C-un chicior turlui-burlui,
Cu pliscul pahar smâncește,
Ia poftim și mi-o găcește!
- 475 Cimircei, ce-i?
Am o iapă,
Tot de coadă-o duc la apă.
- 476 Am o vacă albă
Și-o duc de coadă la apă.
- 477 Am o iapă sureapă¹:
Când o duc la apă
De coadă o duc,
De coadă-o aduc.

¹ *Surep* — sirep (nărăvaș).

Cobilița (coromâsla)

- 478 Slabă și subțire,
Grei cercei mai ține!
- 479 În pădure născui,
În pădure crescui;
Acasă dacă m-aduse,
Cercei grei îmi puse.
- 480 Este-o babă-ngheboșată,
Și tot cu cercei se poartă.
- 481 Mare, lungă,-ncovoiată,
La capete înfierată,
Și pe umăr e purtată.
- 482 Mă duc cântând
Și vin plângând.

Cobilița cu cofele

- 483 Mă duc cu cerceii seci,
Și vin cu ei plini.

Ulciorul

- 484 Am o vacă
Cu țâța-n spinare.
- 485 Am o găscă șoaită-boaită
Și cu gâtul șui-burlui.
- 486 Gâlgăuț-gâlgăuț,
Ciuști cu tine-n pârauț!
- 487 Cât am trăit,
Ți-am fost de toate foloasele;
După ce am murit,
Mi-ai aruncat oasele.
- 488 Burduf-burduf:
De barbă-l duc,
De barbă-l aduc.

Garafa

- 489 Am o rață toaipă-boaită,
C-un picior turlui-burlui,
Și unul păhărnicește.
- 490 Am o rață goibărață,
Cu grumazu șoibăroi.

Caucul de băut apă

491 Am o fată urâtă și scobită,
Cine vine o sărută¹.

492 Am un băiat,
Cine vine îl pupă.

Cana

493 Gâlgăuț
În pârauț.

494 Am o fetiță,
Sărutată de toți în guriță.

Pabarul

495 Retevei umflat,
La fund retezat,
La cap piperat,
Și umblă prin sat,
Se4 dă peste cap,
Spune că e beat.

¹ O formă asemănătoare pt. *cană*, ghicit. nr. 494.

- 496 Pistornic¹ bumburat,
Se dă peste cap.

*Șîpul*²

- 497 Șaiculaș
Baiculaș:
Cine n-a ghici,
Capul i s-a suci.

Gâtul sticlei

- 498 Cine știe:
Care gât n-are
Nici carne,
Nici vine?

Dopul

- 499 Moșneguț în pielea goală,
Ține vinul de năvală.

¹ *Pistornic, pristornic* — un fel de piramidă cu baza dreptunghiulară; servește ca sigiliu sau pecete de imprimat pe aluatul precurilor.

² *Șîp* - sticlă, flacon.

Fedeleşul

- 500 Hurdur-burdur,
Din pădure-adus,
Sub laiță pus.
- 501 Am un moș – bătrân:
De barbă-l duc,
De barbă-l aduc.
- 502 În pădure născui,
În pădure crescui;
Acasă de m-a adus,
Plin cu apă m-a pus.

Butoiul (bolobocul), butea, balerca

- 503 Într-un câmp înrotat
Şade vlădica umflat.
- 504 Hurduz-burduz,
Din Țarigrad adus
Şi-n pivniță pus.
- 505 Am o vacă mare
Cu țâța-n spinare
Şi-o mulg pe la coadă.

506 Am o găină cucuiată.
O țin în pimniță-ncuiată;
Și cum întru s-o descui,
Îi pui mâna pe cucui.

507 Lina
Magdalena,
Cu smicele pe spinare,
La buric,
Calabalic,
La inimă, veselie;
Ghiciți, boieri, ce să fie?

508 Lemnu' ține balta,
Și balta ține lemnul.

Cercul pe bololoc

509 Ce-i rotund
Și fără fund,
Și de vin
Îi pare bine?

Tâlvul¹ (pâlnia)

510 Coadă vulpei
Pe dăoaga buței.

¹ *Tâlv* — fructul tigvei, întrebuințat la scoaterea prin aspirare a vinului din butoi; unealtă în formă de pâlnie, folosită în același scop.

Plosca

- 511 Am o pasăre roșioară,
Pe la gușe gălbioară;
Și mai are puțin glas,
Și nu mă-ndur să i-l las.
- 512 Am o puică cucuietă,
Șede-n căsoaie-ncuietă;
Doar să mor să n-o descui,
Să-i pun mâna pe cucui.
- 513 Am o rață
Șoantă-boantă,
Din picior țurlui-burlui,
Ghiciți-o, că eu v-o spui.
- 514 Am o găscă șoancă-boancă:
La grumaz e slăbănoagă,
Din clonț îmi păhărnicește,
Trudește-te de-o ghicește!
- 515 Cocoș potcovit,
De nuntă gătit.¹
- 516 Găinușă potcovită,
De nuntă însovonită².

¹ O formă asemănătoare pt. *pistol*, ghicit. nr. 1281 și pt. *car*, ghicit. nr. 1371 (primele două versuri).

² *Însovonit* — cu sovonul pe cap; gătit.

- 517 Am o vacă de lemn,
Și vițelul e om.
Ce e?¹
- 518 Broască-țăstoasă,
În cui atârnată.
- 519 Am o fată mare
Și-o atârni de plete în cui.
- 520 În pădure m-am născut,
În pădure am crescut,
Apoi de om sunt făcută,
Toată lumea mă sărută
Și necazurile-și uită.
- 521 Am o toitană
Dolofană,
Câți o rotesc
Se-nveselesc.
- 522 Hurduz-burduz,
Din Țarigrad adus,
În șurub legat,
În cui aninat.

¹ O formă puțin diferită pt. *lulea*, ghicit. nr. 1512.

Hârdăul

- 523 Ciutuc-butuc,
De urechi te-apuc.

Putina

- 524 Fierul ține gorunul,
Și gorunul — apa.

Putina cu varză (cada cu curechi)

- 525 Alunul ține gorunul,
Gorunul ține tăul¹,
Tăul ține broaștele.

¹ *Tău* — lac, baltă; apă stătătoare.

HRANA ȘI BĂUTURA

Meiul

- 526 Soarele-l soarește,
Vântu-l răcorește,
Găina-l îngھیțește
Și se prăpădește.

Mălaiul (și meiul)

- 527 Cotcobâna
Umple mâna.

Făina (prin sită)

- 528 Ce intră prin grădină
Și nu face urmă?

Sacul

- 529 Când îi slab,
N-are os;
Cându-i gras,
Totu-i os.

Sacul cu făină

- 530 Tata gros,
Fără os.
- 531 Burtea gros,
Fără os.

Desagii

- 532 Am două găște
Într-un gâtlej.
- 533 Am doi lupi
Într-un gât.
- 534 Doi câini gâtuiți
Peste poartă azvârliți.

Omul cu desagii

- 535 Pe vaea lui Berbeluș,
Un curcan cu două guși.

Traista

- 536 Am o vacă:
Când o duc la câmp

O duc sătulă;
Când o-aduc acasă,
O-aduc flămândă.

Turta (burca)

537 Turtel,
Burtel,
Buză de vițel.

538 Când eu mâna bag în spuză,
Pe boanca apuc de buză.

Mălaiul în țest

539 Am un bou mare,
Care de-abia are loc în coșare.

540 Am o vacă,
Când o bag în grajd,
E fără piele.
Când o scot,
E cu piele.

Pâinea

541 Din pământ în soare
Din sac în dogoare.

- 542 Chinuită
Și muncită,
Peste tot locul bortită¹;
Cine-o are îi bogat,
Cine nu, îi om sărac.
- 543 Cu ciomege m-au lovit,
Între pietre m-au strivit,
Chiar în jar am fost băgată,
Cu cuțitul spintecată,
Dar deși mă chinuiește,
Lumea-ntreagă mă iubeste,
Toată lumea mă dorește.
- 544 Roată rotită,
De om muncită
Și de lume-nghițită.
- 545 Rotică, roticea
Și mîncă lumea din ea.
- 546 Am o găină
Cu creasta de făină².

¹ *Bortit* — găurit.

² Forme asemănătoare pt. *rășniță*, ghicit. nr. 1176 și pt. *melc*, ghicit. nr. 1765 (primele două versuri).

Frământatul și coptul pâinii

- 547 Uf și ufl de scoți sudori,
Și-apoi fleăț pe-o rotunjică;
Pe sub boltă faci șurhu,
Stai, că o mănânci acu...

Mămăliga

- 548 Dobra grasă,
Făr' de oasă.
- 549 Cîmel-cîmel:
Clăoi pe apă.

Mămăliga făcută în ceaun pe pirostrii

- 550 Cu crăcia
Și negraia
Faci mălaia.

Mămăliga și pâinea

- 551 — Bună dimineața, călcâie crăpăcioase!
— Mulțumesc, nesațiul casei!
— Bună dimineața, sațul casei!
— Mulțumesc, cinstea mesei!

Sarea

- 552 Apa mă naște,
Soarele mă crește,
Toată lumea mă iubește.
Iar când mama mă-ntâlnește,
Mă omoară, mă topește.

Laptele

- 553 Ce îngheață vara
Mai iute decât iarna?

Laptele de mamă

- 554 Ce se mănâncă
Și nu se pune pe masă?

Cașul în zăr

- 555 Am un inel,
Care doarme în fundul bulboanei.

Brânza

- 556 M-a trimis doamna de sus
La cea de jos,
Să-mi dea carne burghioasă,
Albă, fără oase.

Ochii din cașcaval

- 557 Cu cât am mai multe,
Cu atât cântăresc mai puțin.

Oul

- 558 Albaie
În paie.
- 559 M-a trimis doamna de sus
La cea de jos,
Să-i dea vin și cu rachiu,
Tot într-un buriu¹.
- 560 Și vin, și holercă,
Tot într-o balercă.
- 561 Am un butoi necercuit
Și ține și vin, și rachiu osebit.

¹ *Buriu* — butoiăș, folosit îndeosebi pentru țuică.

562 Am un poloboc:
Dacă se strică
Nu-l poate nici un butnar¹ tocmi.

563 Am un buglenaș²
Cu vin și cu vinars,
Și nu se amestecă.
Ghici, ce e?

564 Am o bărbânță³
Cu două feluri de brânză:
Una înălbește,
Alta-ngălbenește.

565 Vinu' voivodesei
Și cu-a-mpărătesei
Stau într-un butoi
Și nu se-amestecă amândoi.

566 Am o casă văruiță,
Peste tot este boltită.

567 Am o căsuță
Micuță,
Văruiță,
Și până ce n-o spargi
Nu poți să intri-ntr-însa.

¹ *Butnar* — dogar.

² *Buglenaș* — butoi; vas.

³ *Bărbânță* — puținică, făcută din doage de lemn, în care se păstrează de obicei brânza și laptele.

- 568 Am o cămărușă
Plină de mâncărușă,
Pe nicăiri n-are ușă.
- 569 Var văruiț,
Zid zidit,
Fără uși, fără ferestre.
- 570 Sus albuș tare,
Jos albuș moale,
La mijloc galbenă floare.
- 571 Cine n-are cap deloc,
Coadă deloc,
Și se face dobitoc?
- 572 Ce se naște din însuflețit,
Și-i neînsuflețit?
- 573 Ce nu poți să pui
Să șază în cui?
- 574 Arunci sus, îi alb.
Pică jos, îi galben.

Gălbenușul oului

- 575 Am spart gheața
Și-am aflat aurul.

Coaja oului

- 576 Am o cămașă fără nici un refec¹,
Fără nici o deschizătură.

Caltaboșul (gâlbașul, călbașul)

- 577 Am un balaur mare
Și-l pun în frigare.

Gălușca

- 578 Inelul doamnei
În fundul oalei.

Slănina

- 579 Țigan afumat
În cui agățat.

Mierea

- 580 Ce-i mai dulce pentru gură
Și-i strâns cu alergătură?

¹ *Refec* — cusătură cu ajutorul căreia se îmbină două bucăți de pânză.

- 581 Ce e mai dulce și mai dulce
Și prin bâzâit s-aduce?

Untdelemnul

- 582 Ce stă în umezeală
Și nu se udă?

Ardeicul iute

- 583 Tărtăcuță roșie,
Plină de cărmojie^{1,2}

- 584 Roșu ca focul,
Uite ca dracul.

Piperul, boabele de piper

- 585 Cinga, linga-linga,
Lea-ți-s-ar limba;
C-un fir de mătase neagră,
Limba-n gură ți se leagă.

- 586 Ghemulețe crețe
Umblă prin județe.

¹ *Cărmojie, cărmojă* — resturi, firimituri (de mâncare).

² O formă asemănătoare pt. *măceașă*, ghicit. nr. 1890.

- 587 Am un măr creț
De la un preocupet.
- 588 Ce-i din lumea mare-adus
Și la mare masă pus?

Pătlăgica murată

- 589 Vârâi mâna-ntr-o găleată
Și scosei pe lelea beată.

Smochina

- 590 Sus piele,
Jos piele,
În mijloc mălai cu miere.
- 591 Sus piei,
Jos piei,
La mijloc boabe de mei.

Plăcinta

- 592 Turtă peste turtă,
Și la mijloc urdă¹.

¹ Formă asemănătoare pt. *râșniță*, ghicit. nr. 1175.

- 593 Petec peste petec,
Sus pe desuietec.

Bomboana

- 594 Ghici, ghicitoare mică
Cât oul de rândunică:
Rândunica nu-l clocește,
Iară-n gură se topește.

Rachiul

- 595 Tu mă faci om!
Eu te fac neom.

Vinul

- 596 Sângele Domnului
În capul omului.
- 597 Lie,
Lie,
Ciocârlie,
Că la nunta noastră joacă
Sfânta poamă busuioacă.
- 598 Cingălie,
Dingălie,

Vino de la-mpărăție,
C-am să-ți spun o mare bucurie:
Că s-a măritat
Novidita,
Înflorita,
Fețuiala snopului,
Floarea busuiocului,
Iar la nuntă
Cine-i joacă?
Joacă:
Sfânta poamă busuioacă.

- 599 La mesele cele alese
Nu lipsesc,
Și fac poznele adese
Celor ce mă prisosesc.
- 600 Cine aduce sănătate, bucurie,
Dar și nebunie?

Vinul în butoi

- 601 Merge moșul prin sat
În cojoc de brad,
Câinii după el nu bat.
- 602 Nebunul satului,
În cămașă de lemn.

603 Nebunul satului,
Îmbrăcat în coaja păcatului.

604 Gorunul ține nebunul,
Nebunul nebunește oamenii.

605 Bolundul¹ satului,
Cu cojoc de lemn.

Braga

606 Dobra, subțirica,
Umple putinica.

¹ *Bolund, bolând* — nebun, smintit; nerod.

LUCRU DE MÂNĂ (TORS, ȚESUT,
CUSUT, MELIȚAT etc.)

Pieptenii de lână

- 607 Am doi moșnegi:
Toată ziua se trag cu dinții de barbă¹.
- 608 Am doi moșnegi
Cu barba șargă²,
Când se-ntâlnesc
Se trag de barbă.
- 609 Am doi moroi,
Se trag de barbă
Amândoi.
- 610 Am două mâțe,
Care se trag de mustăți.

Ragila de lână

- 611 Lătărușcă, rușcă
De bagi degetul
Te mușcă.

¹ O formă puțin diferită pt. *pieptenele și barba*, ghicit. nr. 743.

² Șarg — galben-deschis.

Fuiorul în furcă

- 612 Iarna,
La toată casa
Pom înflorit.

Furca și mâinile când torc

- 613 Cumetrița supărată
Șade tot nepieptănată.
Când o piepteni, îi pică părul.
- 614 Am o vacă:
Câtă-i ziua o mulg,
Până rămân numai cu coarnele pe ea.

Degetele la tors

- 615 Cinel-cinel:
Cinci sub streășină, și-i plouă,
Cinci muncesc, și n-au nici rouă.
- 616 Am cinci voinici,
Șed sub streășină și plâng,
Și cinci aleargă-n vale șuierând.
- 617 Cinci mulg
Și cinci aleargă.

Fusul

618 Hur în sus,
Hur în jos,
Pică noaptea burduhos.

619 Foltea¹-n sus,
Foltea-n jos,
Foltea vine burdios².

620 Am un purcel,
Și-l țin de coadă
Până se-ngrașă.

Furca și fusul

621 Sub un păltinaș
Joacă-un iepuraș.

622 Am un moșneag burduhos
Și o babă strentăroasă;
Pe moșneag îl sucesc,
Pe babă o smucesc.

¹ *Foltea* — burtos, mâncău.

² *Burdios* — burduhănos, borțos.

Ghemul

- 623 Bete peste bete,
O mie-ncheiete.
- 624 Am un pui de urs,
Cu mii de bete-ncins.
- 625 Motofâlcă de purcea
Aruncată-ntr-o argea.
- 626 Îl ții de coadă,
Dar el tot fuge de-a dura.

Rășchitorul

- 627 Hui în sus,
Hui în jos,
Hui un pui
De mătăhui.

Vârtelnița

- 628 Am un moșneguț
Într-un picioruț.

- 629 Oaie, oaie, oacă¹,
Șade jos și deapănă.²
- 630 Într-un vârful de plop
Joacă un iepure șchiop.

Sucala

- 631 Am o cățelușă;
Când îi dau cu palma,
Face: tudiriu-tudiriu!
- 632 Toată ziua răcnește,
Și n-o doare gura;
Toată ziua se-nvârtește,
Și nu ametește.

Urzitoare și țevile

- 633 Am o iapă cu doisprezece mânji:
Când trag de căpăstru,
Nechează toți mânjii.

¹ *Oacă* — neagră la cap și albă la corp.

² Forme puțin diferite pt. *unțișca*, ghicit. nr. 1652 (a se compara cu primele două versuri).

Războiul de țesut (stativele), țesutul

- 634 Hotara —potara,
Sairea — boirea,
Hop — hop!
- 635 Hâța-bâța,
Boca-boca;
Hodorog!
- 636 Am o juncuță,
În frunte cu steluță,
În spate
Cu păcate,
În șale
Cu greșale,
În pânțece
Cu descânțece.
- 637 Murgu calcă-n vie,
Via se-ncovie;
Murgu-noată,
Dunărea îngheață.
- 638 Treapa-leapa,
Apa-ngheață.

Pânza în război

- 639 O mătușă îmbrăcată,
Suveicată,
Tot pe lat ședea culcată,
Două fete-i joacă-n spate:
Una sare, și-alta piere.

Sulurile de la războiul de țesut

- 640 Am două fete:
Când una se golește,
Alta se primenește.
- 641 Sunt două fete:
Una se tot încinge,
Alta se tot descinge.
- 642 Am doi porci:
Unul e slab, și altul gras.
Cel slab se îngrașă,
Cel gras slăbește.

Ițele

- 643 Aște crețe
Puse-n bețe.

- 644 Baie¹ crețe
Pe cotețe;
Eu le-ndes,
Și ele ies.
- 645 Două plăși lipite,
Peștele nu-l prinde.

Spata

- 646 Două lemne
Codolemne
Și mai multe mărunțele.
- 647 Două lemne,
Două pene
Și o mie de surcele.
- 648 Am o babă oarbă,
Care-ncheagă apele.
- 649 Am o fată:
Pe unde ea calcă,
Locul îngheață.

¹ *Baie* — prescurtare de la baieră.

Suveica (suvelnița)

- 650 Felie de pepene,
Trece sub poduri repede.
- 651 Felie de pepene,
Intră pe rost¹ repede.
- 652 Iapa trece,
Marea-ngheată.
- 653 Șaica trece,
Dunărea-ngheată.
- 654 Păsărica ici-colea,
Mățigușul după ea.
- 655 Am o păsărică:
Vâști în crâng,
Vâști afară.
- 656 Țuști, șopârlă, printre gard,
C-un fir de iarbă
Legat de barbă.
- 657 Peste gheață
Pe su-gheață

¹ *Rost* — aici cu sensul de spațiu în formă de unghi, format la războiul de țesut între firele de urzeală ridicate de țe și cele rămase jos (prin care se trece suveica în timpul țesutului).

Printre ele
Cânt-o rață.

Andreana

658 Am o iapă:
Până n-o înhămi de coadă,
Nu trage.

Acul

- 659 Ce e mic, mititel,
Îngrădește frumușel?
- 660 Mititel-mititel,
Mai lungă-i coada decât el.
- 661 Ce fuge mereu la vale
Și-și lasă mațele-n cale?
- 662 Ilie trece pe vale
Și-și lasă mațele-n cale.
- 663 Todirel,
Mititel,
Face gardul frumușel.
- 664 Alecuță mititel,
Cu buricul după el.

- 665 Gânganie fără suflare,
Urmă împletită are.
- 666 Am un cocoș:
Cu ciocul urzește,
Cu coada-mpletește.
- 667 Am o purcelușă:
Cu botul râmă,
Și cu șoldurile astupă.
- 668 Am un bou:
Cu coada sparge,
Cu capul drege.
- 669 Am o capră albă,
Hamătă de coadă.
- 670 Mânz de fier,
Coadă de fuior.
- 671 Luciu-lucior,
Îi pun coadă de fuior.
- 672 Luciu lucește,
Luciu strălucește,
La gard mereu împletește.
- 673 Urechi are, dar n-aude,
E micuț și tot împunge.

674 Lunecuș, învârtecuș,
În haină-și face culcuș,
Și se leagă, și se-nnoadă
Chiar cu propria sa coadă.

675 Intră, iese, intră iar,
Și codița-și lasă-n dar!

676 Așchie lucioasă,
Coadă mătăsoasă:
Mereu găurește,
Nu rupe, urzește.

Degetarul

677 Am o căsuță
Micuță,
Și are mai multe ferești
Decât casele împăratului.

678 Am un băț de carne
Și-i pui tichie de fier.

Cârligele pentru împletit ciorapi

679 Am cinci cai:
Mușcă unul din botul altuia.

Andrelele, firul și împletitul colțunului

- 680 Cu cinci pari și c-o nuia
Lungești gardul cât colea.

Horbota (dantela)

- 681 Ce-i făcut fără nvideală¹?

Foarfecele

- 682 Două rățișoare
Călugăricioare:
Pe unde mergea,
Malul se surpa.
- 683 Două surioare
Foarte tăietoare:
Pe unde trec ele,
Surpă mălurele.
- 684 Două lungi alăturate,
Două scurte-ncârligate.

¹ *Nvideală, năvăleală* — trecerea firelor urzelii prin ițe și spată, în ordinea cerută de modelul țesăturii.

- 685 Două oțele,
Două inele,
Șade un cui între ele.
- 686 Am o vacă,
Până nu-i bagi deștele în ochi,
Nu paște.
- 687 Două așchii
Ș-un buric.
- 688 Două babe-ntr-un buric
Fac mereu
Târlic, târlic.

Foarfecele de tuns oi

- 689 Cine face sâca-bâca pe sub strai?

Maiul de rufe

- 690 În pădure naște,
În pădure crește,
Vine la sate,
Și sub mal răcnește.

Bășica de săpun

- 691 Gârgolic peste colnic,
Și-năuntru nu-i nimic.

Melița și melițatul

- 692 În pădure naște,
În pădure crește,
Vine la țară
Și hăpăluiește¹.
- 693 Merge în pădure,
Face cioc-boc,
Vine acasă,
Face treapa-leapa.
- 694 Am o cățelușă clușă,
Alatră p-o vâlcelușă².
- 695 Pe-o moviliță năltuță
latră o coteicuță³.
- 696 Latră cățeaua nevestei în bătătură
Și-i sar dinții din gură.

¹ *A hăpălui* — a mânca repede, apucând violent.

² O formă asemănătoare pt. *lesoi*, ghicit. nr. 766.

³ *Coteicuță* — cățelușă de vânătoare.

697 Latră alba la răscruce,
Și din gură aște-i cade.

698 Cinel-cinel:
Cățalusă
Din pădure-adusă,
Lătrătoare întreg satului pusă.

699 Am o cățea:
Pân' n-o iau de coadă,
Nu latră.

VEȘMINTE, PIEPTĂNĂTURĂ,
ARTICOLE DE TOALETĂ, PODOABE

Gluga

- 700 Păsărică cu cucui,
Ce mi-i da să nu te spui
C-am văzut izmene-n cui?¹

Căciula

- 701 Fedeleș rotund,
Bagă păru-n fund.
- 702 Bucium rotund,
Strânge păru-n fund.
- 703 Putinei rotund,
Bagă păru-n fund.

Pălăria

- 704 În vârful cumăș²,
În poală gurelaș.

¹ O formă asemănătoare pt. *pușca și geanta*, ghicit. nr. 1279.

² *Cumaș* — stofă.

- 705 Scut pe soare, scut pe vânt,
Trebuie omului numaidecât.
- 706 Și-nvârtită, și rotită,
Și se pune cu soarele-n pricină.

Cămașa

- 707 Am trup, dar n-am corp;
Am gât, dar n-am cap;
Am mâneci, dar n-am mâini.
- 708 Cine are un gât fără cap,
Două brațe,
Și fără picioare?
- 709 Am o cămară cu patru uși:
Pe una intri,
Pe trei ieși.
Și când te crezi afară,
Ești tot înăuntru.

Pantalonii

- 710 Intru pe-o ușă și ieș pe două;
Când am ieșit pe cele două,
Sunt înăuntru.

- 711 Cine nu poate alerga,
Deși are două picioare?

Cureaua

- 712 Noaptea — șopârlă,
Și ziua — cerc.

Opinca, opincile

- 713 Am două covățele ușurele.
Ziua-s pline,
Noaptea-s goale.

- 714 Am două albioare:
Ziua-s pline,
Noaptea-s goale.

- 715 Am două legănuțe:
Ziua-s plinuțe,
Noaptea — goluțe.

Opinca și nojițele

- 716 Am o casă
Cu căpriori deasupra
Și coperișul dedesubt.

- 717 Rață
Cu mațele
Pe spate.

Ața de la opinci

- 718 M-am dus în pădure
Și-am tăiat o nuia lungă,
Și-am îngrădit o poiată
Și-o zăhată¹,
Și mi-a mai rămas o bucată.

- 719 Am o nuia vergelea,
Vărguii² țara cu ea;
Mai rămase un crâmpei,
Făcui ocol la viței.

Cizma (ciobota), cizmele

- 720 Corb negru,
Înghite ciolanul tot.
- 721 Am două știubeieșe:
Ziua-s pline,
Noaptea-s goale.

¹ *Zăbată* — perete de nuiiele învelit cu paie, folosit ca adăpost contra vântului (pentru vite).

² *A vărgui* — a vergelui (a întări ceva cu vergi ca să nu se rupă).

- 722 Am o groapă
Până la genunchi.
- 723 Am două surori:
Toată ziua-aleargă,
Seara după ușă se bagă.
- 724 Hoț, coț,
Când o scoț,
Hâr, bâr,
Când o vâr.

Bocancii

- 725 Am doi frați,
Cu sfori legați.

Piciorul în cizmă

- 726 Piele peste piele,
La mijloc os.
- 727 C-un pai de șovar
Înelii o casă ș-un coșar;
Întâi îl învelii,
Și-apoi îl mărtăcii¹.

¹ *A mărtăci* — a pune *martacii* (stâlpi de lemn întrebuințați ca material de construcție).

Cizma încălțată cu ciorap de lână

- 728 Oala — piele de juncan,
Varza — lână de cârlan¹,
Și cărnița de mocan.

Ciorapul

- 729 Lânosul
Poartă cărnosul.

Cojocul

- 730 Am o pânză lungă, lată,
Nici prin iță, nici prin spată,
Numai din cuțit tăiată.
- 731 Oaie bălțată,
În spinare purtată.

Mănușa

- 732 Lână peste lână,
La mijloc e vână;
Vâna se zgârcește,
Lâna se clătește.

¹ *Cârlan* — miel înțărcat.

733 Ce are forma mânei
Și tot nu-i mână?

734 Golușică
‘Nflocușică

Conciul

735 Într-un vârful de deal
Este-o potcoavă de cal.¹

Pieptenele

736 Țandără² turcească,
Cine-o gici-o să trăiască.

737 Bârnuță³ de os,
Duce porcii în jos.

738 Haidos-paidos,
Mână porcii-n jos.

739 Cine are dinți mulți,
Și nu poate mușca?

¹ O formă asemănătoare pt. *luna nouă*, ghicit, nr. 2114.

² *Țandără* — bucățică subțire și lunguiață, care se desprinde sau sare din lemn și piatră în timpul cioplitului.

³ *Bârnuță* — diminutiv de la *bârnă*.

Pieptenele cu dinți la amândouă marginile

- 740 Sus pădure,
Jos pădure,
La mijloc
E loc de joc.

Pieptenele și barba

- 741 Am doi uncheși,
Ce se trag de barbă.

Peria

- 742 Gogoneața de purcea,
Fugi de-aicea, vino-ncoa.
- 743 Motofâlcă de purcea:
Țin cu mâna,
Dau cu ea.
- 744 Totolina
Umple mâna.

Briciul

- 745 Cosor de fier,
Dă pădurea jos.

- 746 Cu un plug de fier
Ar un munte de os.
- 747 Cal cu dinți de fier
Paște muntele de păr.
- 748 Am un boulean bălan,
Paște părul pe ciolan.

Cercelul, cerceii

- 749 Usturime cu durime,
Când mi-i pui îmi pare bine.
- 750 Încârligat și-ntortocheat,
Și de urechi e agățat.
- 751 Drot încârligat,
În carne băgat.

Inelul, degetul și inelul

- 752 Șade Făt-Frumos
Pe un cal de os.
- 753 Urdel-burdel,
Băgat în coadă de vițel.

754 Frigarea de carne,
Și puiul de aur.

Ochelarii

755 Sunt o șa,
Pe care nu călărește nimeni;
Sunt fereastră,
Dar nu la casă.

Evantaiul

756 Am o găină:
Când bate vântul,
Întinde coada.

CURTEA CASEI

Gardul

757 În pădure născui,
În pădure crescui,
Acasă de m-aduse,
Păzitorul curții mă puse.

758 În pădure născui,
În pădure crescui,
Acas' dacă m-aduse,
În horă mă puse.

759 O sută frați,
Unul lângă altu-nșirați,
Și unul de altul legați.

Stâlpii porții

760 Doi boi tăvăluci,
Nu-i dai nici pe mere,
Nici pe nuci.

Șopronul

- 761 Am patru frați,
Într-o căciulă băgați.¹

Pățulul, coșarul

- 762 Căciula unchiașului
În mijlocul băătării.
- 763 Am o vacă:
Iarna-i grasă,
Vara-i slabă.
- 764 Patru oameni
Poartă toți o căciulă.

Pățulul gol

- 765 Am un bou slab-slab;
Mă uitai pe sub coadă-i
Și-i văzui măselele.

¹ O formă asemănătoare și pt. *pățul*, ghicit. nr. 764.

*Lesoiul*¹

- 766 Într-o vâlcelușă
Latră-o cățelușă.

*Valeul*²

- 767 Lungă, cotrovită,
În ea — nutreț la vită.

Puțul cu cumpănă (fântâna)

- 768 Ciocârlan moțat
Strigă noaptea-n sat.
- 769 Sara, lângă smârc,
Hojma³ țâpă-un cocostârc.
- 770 Am o găscă potcovită,
Cu grumajii șoibârloibi:
Cu gura pahar clătește,
Multe boale curățește.

¹ *Lesoi* — grătar de nuiele, pe care se bat știuleții de porumb spre a li se desface boabele.

² *Valeu* — jgheab de lemn, în care se așază nutrețul sau apa pentru vite.

³ *Hojma* — mereu, încontinuu.

- 771 Am o rață cioaică
Boiacă,
Cu grumazul cioi
Bârloi,
Și bea apă tulburește,
Rar voinic care-o găcește.
- 772 Am o vacă:
Toată lumea o mulge,
Și laptele ei nu se isprăvește.
- 773 Ce e-naltă,
Crăcănată,
Îndărăt cu jucărele,
Și-nainte cu ghizdele¹.
- 774 Hoha-n sus și hoha-n jos,
Coadă hohei cât hoha.
- 775 Noaptea odihnește,
Ziua cântărește.
- 776 Ion lungu
Îi spânzură bumbu.
- 777 Ivan lungu
Îi pică mucu;
Ivăneasa
Scorburoasa.

¹ *Ghizdea, ghizd* — împrejmuire care formează îngrăditura unei fântâni de la pământ în sus.

Ciutura, ciutura în fântână

- 778 Căciula mutului
În fundul pământului.
- 779 Bâzdâbâc...
La popa-n gură!
- 780 Vine-un cap de vulturoi,
Buștiubuc în fundul apei.
- 781 Am o vacă:
Toată ziua bea apă
Și nu se mai satură.
- 782 Am o fată de pandură,
Toată lumea-o pupă-n gură.

Cumpăna și ciutura

- 783 Urcă moșul și coboară
Cu mătușa subsuoară.

Gălețile puțului cu roată

- 784 Două ouă de sitar
Intră popii-n posunar.

Fântâna, ciutura și cumpăna

- 785 Una zice: „Ai să dăm“,
Alta zice: „Ai să stăm“,
Alta: „Aidi în scârcium¹ să ne dăm“.

Apa în fântână

- 786 Oglinda cerului
În adăpostul pământului.

¹ *Scârcium* — scrânciob, leagăn.

ANIMALE DOMESTICE

Vita

- 787 La cap – furcă,
La mijloc – cotargă¹ cu fân,
La șezut – sită.

Boul

- 788 Cât a fost mic,
În patru trâmbiți trâmbița;
După ce-a crescut mai mare,
Dealurile răsturna;
Iar când a îmbătrânit,
În crâșmă cu el juca.
- 789 Cât fusei mic,
Cântai cu patru fluiere;
Când mă făcu mai mare,
Mă purtai între două lemne;
Iar când îmbătrânii
Îmi veni chef să joc la horă.

¹ *Cotargă* — coșarcă; pățul.

- 790 Până-i mic,
Țări cuprinde;
Dacă crește,
Pământul risipește;
Dacă moare,
În joc sare.
- 791 Abia după ce-am murit,
La horă m-am veselit.
- 792 Când sugе,
Când ară,
Când face din el ciobote.

Boii înjugați trecând râul

- 793 Un mort între doi vii
Trecea printr-un viu între doi morți.
Și zice viul dintre cei doi morți
Cătră mortul dintre cei doi vii:
„Nu te vârî așa avan,
Că dacă s-ar da viul la vii,
Rămân numai morții!“

Boii și plugul

- 794 Doi înainte vii,
Unul la mijloc mort,
Și stăpânul la urmă;

Cel de la mijloc scormonește,
Face pământul de rodește.

Boii, sacii cu grâu și măcinatul

795 Patru neteplii
Duc patru sute de mii,
Și le duc la împăratul
Și le taie-ndată capul,
Și le schimbă numele
Și rămâne albele.

Vaca

796 Patru împlântate,
Patru spânzurate,
Și-o pleftură.

797 Patru-mpinge pământul,
Doi se uită-n cer,
Doi se uită înainte,
Patru dă datoria.

798 Patru merg,
Patru stau
Și vamă dau.

799 Înainte furcă,
Înapoi mătură.

Țățele vacii

- 800 Sunt patru șipușoare;
Stau cu gura-n jos,
Și nu se varsă.
- 801 Am patru frați
Și-mpușcă într-un corci¹.

Țățele vacii, găleata, vițelul și șuștarul

- 802 Patru fee,
Pastafee,
Ș-un fiu,
Ș-un rastafiu.

Țățele vacii și ale iepei

- 803 Caulea are patru,
Nihaha — numai două.

Mulsul vacii

- 804 Zece strâng,
Și patru plâng.

¹ *Corci* — tufă; stufiș.

805 Sus crăpată,
Jos crăpată,
La mijloc cinci trag de patru.

Vițelul

806 Când eram mic
Cântam din patru cavale.
Acum, când sunt mare,
Nu mai cânt din nici unul.

Vițelul din pântecele vacii

807 Opt picioare trec prin apă
Patru numai mi se-adapă.

Calul

808 În pădure
Cioca-boca,
În târg
Mi-ho-ho
Și acasă
Teapa-leapa.

809 Mândru, înalt și frumos,
La ochi este luminos;

Urechi are, coarne n-are
Și te poartă în spinare.

Calul și șaua

810 Teleleaua pe cărare,
Cuciu-muciu pe spinare.

Șaua (tarnița)

811 Gâsculiță cheptoșea,
Bine te mai ții pe ea!

812 Îi șa,
Și-i așa,
Și ți-oi arăta-o,
Și tot nu-i afla-o!

813 Hop pe șa și lat-așa,
Și ți-o spun și n-o ghicești.

814 Pe sânge stă,
Sânge poartă,
Și-n ea nu-i sânge deloc!

Calul și călărețul

- 815 Treapa-leapa
Pe cărare,
Hingher-mingher
Pe spinare.
- 816 Suflet — sus,
Suflet — jos.
- 817 Pe drum merge și grăbește,
Unde încet, unde mai iute;
Urechi patru și ochi patru,
Iară unghii douăzeci și patru.
- 818 Șase am,
În patru umblu.
- 819 Patru fug
Și două-atârnă.

Calul, călărețul și șana

- 820 Deasupra suflet,
Dedesubt suflet,
Și-n mijloc lemne uscate.

Calul și căruța

- 821 Dupa-dupa pe podele,
Tata ursu
După dânsu'.
- 822 Tropa-tropa pe cărare,
Enghel-menghel pe spinare,
Tetea ursu
După dânsu'.

Iapa și mânzul

- 823 Stropa-stropa pe cărare,
Slatauzul după dânsul.

Caii și oiștea

- 824 Un mort
Între doi vii.

Cuiul din potcoavă

- 825 Ce se proptește în cap,
Ca să-ți intre-n tălpi?

Măgarul

- 826 E un dobitoc
Foarte nătântoc:
Urechi lungi
Minte nu are,
Are cruce pe spinare.
- 827 E sur, dar nu-i lup,
Are urechi, dar nu-i cal,
Are copite, dar nu-i bou.

Măgarul cu desagi

- 828 Pe valea lui Ivănuș,
O curcă cu două guși.

Oaia

- 829 Patru resteie
Duc un car de fân
Și nu se fărâm.
- 830 De pe deal pe deal —
Când în șubă,
Când în caftan.
- 831 Am un car cu teie-teie
Și curmeie
În patru resteie.

- 832 Am o manta mare;
Stă pe patru picioare
Și în vânt, și în ploaie.
Ghici, ce e?

Oile și cașul

- 833 Am o mie de lebede
Și fac toate un ou.

Berbecul

- 834 Trece badea mânios
Cu cojocu-ntors pe dos.

Coarnele berbecului

- 835 Încârligate,
Îmbârligate,
Pe vârful de munte-așezate.

Berbecii când se bat

- 836 Opt opintele
Și patru izbele.

- 837 Patru bat,
Opt opintesc,
Mii și sute se clătesc.
- 838 Două-n două se lovesc,
Patru-n patru s-opintesc,
Mii și sute se clătesc.
- 839 Butură
Pe butură,
Mii de mii
Se scutură.

Ciobanul și oile

- 840 Ciogu-mogu-n cap cu stogu,
Când a stat și-a chiuit,
Căciuli mii s-au îmbulzit.
- 841 Ciugurele mărunțele,
Tot pe drum înșirățele.
Ciugur-mugur cel bătrân
Șade jos și bea tutun.
- 842 Ciugur-mugur-mugurele,
Merg pe drum înșirățele.
Ciugur-mugur ăl bătrân,
Merge-n urma lor cântând.

- 843 Alunele ciugurele,
Cântă moșul după ele.

Oile, ciobanul și câinele

- 844 Ciugurele mânânte
Merg pe drum înșirăte,
Ciugur-mugur
După ele;
Ciugur-mugur
Bea tutun,
Ciugurele-mânânte
Stau și dorm,
Halea¹ — palea
Ține calea.

Clopotul la oaie și la vacă

- 845 Ce merge la apă
Și nu se adapă?
- 846 Merge la apă cântând.
Vine-ndărăpt iar cântând,
Și apă nu bea.
- 847 Ce se închină la apă și nu bea?

¹ Halea, hală — dihanie, monstru.

- 848 Strigă ragură din măgură
Și gorgan¹ din gaură,
S-aducă căldările.
Să mulgă mânzările.

Capra

- 849 Barbă are,
Popă nu-i,
Coarne are,
Vacă nu-i.

Iedul

- 850 Am un pui de drac
Cu doi dinți
De greblă-n cap.

Țapul

- 851 Ce are barbă.
Și totuși nu e bărbat?

¹ *Gorgan* — movilă.

Capra, varza, omul și chirosteiul

- 852 Cineluș-cinel,
Cinel picioare:
Cel cu patru picioare
Dă să-l mănânce pe cel cu un picior;
Cel cu două picioare
Îl apucă pe cel cu trei picioare
Și-l aruncă după cel cu patru picioare,
Ca să-l scape pe cel cu un picior.

Porcul

- 853 Unu ară,
Doi se miară,
Patru-mping,
Și-un coțofling.
- 854 Patru opintoi
Ș-un târnăcop.
- 855 Unul ară,
Patru umblă,
Doi se uită,
Doi ascultă,
Unul dă cu biciul înapoi.
- 856 Patru opintitoare,
Două bourate
Și-o fățăitoare.

- 857 Șindil, mindil;
La bot ca pitacul,
La păr ca acul;
Vara — în glod,
Iarna — în pod.
- 858 Unul ară,
Doi se miară,
Doi fulăi,
Patru umblăi
Și-un fițai-fițai.
- 859 Turtă-n nas,
Cârlig în coadă,
Butoi la mijloc:
Uită-te și te miră,
Gândește-te și ghicește.
- 860 Boier cu sapa-n bot
Cată peste tot.
- 861 A gemut,
Nu l-a durut;
Caută ce n-a pierdut.
- 862 Cine geme nebolind
Și caută nepierzând?

Untura în porc

- 863 Iepuraș
Golaș,
Cum de nu ești crunt¹
Și cât ești de-afund?
- 864 — Cimilaș-laș,
De unde ești isdaș?
— De pe cei munți
Crunți.
— Tu de ce nu ești crunt?
— De ce? Că eu sunt afund.

Purceii scurmând

- 865 M-am suit în scai,
Ca să văd de cai;
Dar nu văzui cai,
Ci oastea lui Mihai,
Tot umblând ca vântul
Și răscolind pământul.

Scroafa și purceii

- 866 Beau boierii pe-ntrecute,
Geme butea pe nevrute.

¹ *Crunt* — plin de sânge, însângerat.

- 867 Beau boierii pân' se moaie,
Geme butea-n paie.
- 868 Am o butie mare,
Care tot se sparge,
Și când este la soare,
Se adună o grămadă de buticele.

Porcul și lupul

- 869 Hâra¹ baba
Cutreieră dumbrava,
Vicleanul tâlhâros
Se pune jos
Și răpune
Capul babei jos,
Și-și face cină din el,
Ca dintr-un miel.

Porcul și muștele

- 870 Titirișcă sfârlă
Geme în mocirlă;
Titirișcuțele pișcuțele
Se dau de-a uțele
Peste titirișcă sfârlă;
Dar titirișcă sfârlă

¹ *Hâra* — boală lungă.

Nu se poate da de-a uțele
Peste titirișcuțele pișcuțele.

Câinele

871 Am un dorobanț
Ferecat în lanț.

Câinele ciobănesc

872 Prin văi, către stânci,
Șade moșu-n brânci.

Câinele și mâța

873 Prietenii de casă
Umblă pe sub masă;
Când se întâlnesc,
Rău se mai sfădesc.

Cățeaua

874 Are tata o oaie laie
Și-a fâtat doi miei în paie;
Eu zic bârr!
Ea face hârr!
Eu zic bârr! oaie la stână,
Și ea face hap! de mână.

875 Este-o cuconiță:
În piept poartă noduri
Și sare gardul
Cu mâinile-n șolduri.

Pisica

- 876 Mihai Sfarancioc
Șade lângă foc,
Își unge curelile,
Sucește mustățile.
- 877 Care-i dobitocul
Ce păzește focul
Și-și spală cojocul?
- 878 Opincă nerasă
Zoapănă prin casă.
- 879 Labe moi, trec pe oriunde;
În lăbuțe gheare-ascunde!
- 880 Toarce, toarce,
Ghem nu face.
- 881 Nici tu furcă, nici tu fus,
Și cică la tors s-a pus!
- 882 Giupâneasă torcătoare,
Nici fus și nici caier n-are.

- 883 Șade baba lângă sobă
Îmbrăcată într-un cop¹,
Și tot toarce: horc-horc-horc.
- 884 Cine toarce,
Și ciorapi nu face²

Pisica și șoarecele

- 885 Șoldică-boldică
Bate pe stârcea-cotârcea,
Dar stârcea-cotârcea
Nu poate să bată pe șoldică-boldică.
- 886 Hodoliță
Pe poliță
Și mâță
Pe cameniță².
- 887 Iese timturugul
Din huliup cacancea
Și-ntreabă de clopoțel.

¹ *Cop* — măsură de capacitate de aproape un litru.

² *Cameniță* — vatră bătrânească, formată dintr-o platformă de piatră.

Motanul, cuptorul și șoarecele

- 888 Vine buhosul
Și-ntreabă pe grosul:
Unde-i sprintenelul?
Facere-i-aș felul!

Șoarecele, hornul și motanul

- 889 A venit ochiosu'
Și-a-ntrebat pe grosu':
— Acasă-i musteciosu?
— Îmi pare rău că toarce,
Cojoace ț-ar face.

PĂSĂRI DOMESTICE

Cocoșul

- 890 La trup — pepene,
La cap — pieptene,
La coadă — secere,
La picioare — rășchitoare,
Împunge cu clonțu-n soare.
- 891 La cap — pieptene,
La grumaz — coș cu grăunțe,
Și la coadă — secere.
- 892 Cântă badea-n zori de zi,
De răsună toți câmpii.
- 893 Țup-țup-țup pe sub perete,
Fâța-fâța printre fete.
- 894 Rege nu-i — coroană poartă,
N-are ceas, dar ora știe.

Găina

- 895 Vine fâșna pe cărare,
Culegând la pietrișoare.

Găinile și cocoșul

- 896 De la noi
Și pân' la voi
Merge nunta
Cu cimpoi.

Găina și oul

- 897 Ce se naște neînsuflețit din însuflețit,
Și însuflețit din neînsuflețit?
- 898 Viul naște pe mort,
Mortul naște pe viu.

Pipota găinii

- 899 Înăuntru piele.
Și carnea afară.

Puiul

- 900 Ce iese din lucru
Și se face ființă?

Puiul în ou

- 901 Am spart gheața
Și am sflat aurul.

Cloșca și motanul

902 Tandalice are mere,
Tandalic vine și cere;
Tandalice nu se-ndură,
Tandalic vine și fură.

903 Gungulica fierbe pere,
Motoloi vine și cere;
Gungulica nu se-ndură,
Motoloi vine și fură.

Rața și rătuștele

904 Am o puică lainică, bălainică,
Chiscopainică,
Și face niște puișori lainici,
Bălainici, chiscopainici,
Ca și mă-sa: lainică, bălainică,
Chiscopainică.

Curcanul

905 La cap — ciucurene,
La trup — pepene,
La picioare — rășchitoare.

906 Am o pasăre rotată,
Stă cu coada-nvolburată.

GRĂDINA CU FLORI

Floarea

- 907 Ce trăiește după moarte,
Și-altul vrea ca s-o tot poarte?

Trandafirul

- 908 Am o mătă verde
Cu ghearele roșii.

Macul

- 909 Oastea unui crai
Într-un vârful de pai¹.
- 910 S-a suit în vârful de plai
Mândra oaste-a lui Mihai.
- 911 Oastea lui sultan-tătar —
Într-un vârful de par.

¹ O formă asemănătoare pt. *spicul de grâu*, ghicit. nr. 1014.

- 912 Ciutcă
Butcă,
La vârful măciucă.
- 913 Într-un vârful de bețișor
Am un frumos târgușor.
- 914 Târguș
Într-un vârful de măcăuț¹.
- 915 Sub o măciulie
Locuiesc o mie.

Bujorul

- 916 Stejar verde,
Vârful-i arde.

Zorelele

- 917 Cocoțate sus, pe sfori,
Noaptea ne ascundem fața,
Și când ne trezim în zori,
Spunem: “Bună dimineața!”

¹ *Măcăuț* — diminutiv de la *măcău* (băț, ciomag).

GRĂDINA CU LEGUME

Ceapa

- 918 Cașu-i,
Albu-i;
Pături sunt,
Plăcintă nu-i.
- 919 Roș e,
Măr nu e;
Pături sunt,
Plăcintă nu-i.
- 920 Îi un măr ca mărul,
Și nu-i măr;
Îi cu păr ca omul,
Și nu-i om;
Îi cu pături ca plăcinta,
Și nu-i plăcintă.
- 921 Sus pădure,
Jos prescure,
La mijloc miezure.
- 922 Am o găină verde,
Cu ou-n pământ.

- 923 La coadă verde,
Și la cap bălaie.
- 924 Fetișoară
Cu rochița roșioară,
Când prind a te dezbrăca
N-am de ce mă bucura,
Că încep a lăcrăma!
- 925 Am o doamnă în cămară,
Cu cosițele afară.
- 926 Sus plete,
Jos mustețe,
La mijloc cămașe crețe.
- 927 Cu picioarele în vânt
Și cu barba în pământ.

Usturoiul (aiul)

- 928 Ciumel-ciumel:
Albu-mfomoiat,
Gâș, ce-i acel?
- 929 Chele pe chele,
Alb ca zaharul,
Și ustură ca țipirigul.

930 În pământ clocesc,
În pământ scot pui.

931 Capu-i alb,
Și coada-i verde.

Funia de usturoi

932 Capuri spânzurate,
La vânt înșirate.

933 Plete împletite,
Capete spânzurate,
În pod aruncate.

Morcovul

934 Popa în cămară,
Și pletele-afară.

935 Coadă roșie sub pământ,
Păru' verde joacă-n vânt.

Pătrunjelul

936 Șede popa-n strană,
Cu pletele-afară.

Cimbrul

- 937 Am o sită
Rotosită,
Umblă vara prin grădină.

Ardeiu, chiperușul

- 938 Curtea — verde,
Domnul — roșu.
- 939 Într-un pomușor
Arde-un focușor.
- 940 Stejar verde,
Vârfu-i arde.
- 941 Roșu ca focu',
Iute ca dracu'.

Castravetele

- 942 Vâr mâna prin frunze
Și-apuc pe moșu' de buze¹.
- 943 La o rădăcină de lipan,
Șapte bâte de mocan.

¹ O formă asemănătoare pt. *bostan*, ghicit. nr. 1028.

944 Ce se naște cu ștreangul de gât¹?

Pătlăgelele, roșiile

945 Bucle crețe
Pe cotețe.

946 Poame crețe
Stau pe bețe.

Varza (curechiul)

947 Am o fată trențăroasă,
Șade cu Vodă la masă.

948 Angheluș
C-un picioruș,
Haine verzi
Până-n pământ.

949 Am un miel alb,
Crește-ntr-un picior.

950 De aici până-n hotar
Tot găini într-un picior.

¹ O formă asemănătoare pt. *bostan*, ghicit. nr. 1017.

- 951 Hotrocol
Prin ocol,
Gâscă albă-ntr-un picior.
- 952 Trupul, capul mi-e totuna,
P-un picior stau totdeauna;
Cămăși am nenumărate
Și le port toate-mbrăcate.
- 953 Șade baba pe răstoace¹
Într-o sută de cojoace,
Priponită pe răzor,
Ca o barză-ntr-un picior.
- 954 Rostogol
Într-un ocol,
Curte verde-ntr-un picior.
- 955 Ulcioruș,
Bulcioruș,
Șade într-un picioruș.
- 956 Culmeciu-culmeciu:
Țurturel într-un picior.
- 957 Șaptezeci de haine are
Fără vreo încheietoare.

¹ *Răstoacă* — loc unde o apă este puțin adâncă; gărlă. braț de râu abătut și secat.

958 Cârpitură-n cârpitură
Și nu-i nici o-mpunsătură!

959 Înfoiată
Și umflată,
Dar o taie
Și-o despoaie
Și-o așază în copai,
La un loc cu seu de oaie.

Varza, omul și capra

960 Strigă cel c-un picior
Pe cel cu două, să vină,
Că-l mănâncă cel cu patru.

Ridichea

961 Albă-i albuie, dar caș nu e,
Coadă are, șoarece nu e.
Frunză are, pom nu e,
Limbă n-are, sare linge.

Sfecla

962 Ce-i roșu, — măr nu-i;
Crește-n pământ, — ceapă nu-i?

- 963 Șade Iuda în cămară,
Cu flendurile afară.

Cartofii (barabulele)

- 964 Mă dusei în pădurice;
Aflai ouă de bobice;
Luai nouă,
Lăasai două,
Ca bobicea să mai ouă¹.

- 965 Pusei una,
Găsii două;
Pusei două,
Găsii nouă;
Pusei două,
Pusei nouă,
Găsii nouăzeci și nouă.

- 966 Găina verde,
Și ouăle galbene.

- 967 Am o cloșcă —
În pământ clocește
În pământ scoate pui.

¹ Forme asemănătoare pt. butucul de *viță când se taie*, ghicit. nr. 1057 și pt. *tufa cu nuiete*, ghicit. nr. 1891.

968 Sus — pădure,
Jos — prescure.

Fasolea

969 Păsăruie-ruie,
Pă copaci se suie.

970 Albă pășăruică,
Pe arac se urcă;
N-are aripioare,
N-are nici picioare.

971 Rasca¹
Prasca
S-ar sui la cer,
Dar n-are scară.

972 Tândălița
Mândălița
Cârcei
Tobolița.

973 Șade baba pe arac
Și-și ține boabele-n sac,
Și-i atâta de bătrână,
Că-i cad dinții în țărână.

¹ *Rasca* — de la *rasc*, rascote, rancote (vreascuri).

974 Până să se coacă miezul,
De ce-i mănânci coaja?

975 În buzunarul Stoichii
Stau cerceii Voichii.

976 Cercelușul doamnei,
Stă în fundul oalei.

Păstăile de linte

977 Pungi
Nu prea lungi
Cu bănuți
Tot mărunți.

Livada

978 Mireasă frumoasă
Șade lângă casă;
Întâi cu flori se gătește
Și pe urmă rodește.

Pomul

979 Primăvara te veselește,
Vara te umbrește,
Toamna te nutrește,

Iarna te-ncălzește,
Poftim de ghicește.

980 Este-un om ciudat,
Vara-n cojoace-mbrăcat,
Și iarna gol despuiat.

981 Jos subțire,
Sus tufos
Face demâncat gustos.

Altoiul

982 Un om cu capul tăiat
Ținea p-un mort în brațe.
Cel mort striga:
„Vai de mine, am să mor!!...“
Iar cel cu capul tăiat îi zice:
„Să nu te temi, cât eu trăiesc“.

Pruna (perja)

983 Murgana o fată pe Rujana;
Rujana — pe Bălana.

984 Ghici ghicitoarea mea:
Am o vacă cu vițel,
Și-n vițel — alt vițel.

985 Am o vacă a fătă;
Dar cum să nu fie a fătă,
Când și vițelul în ea,
Încă e a fătă?

986 Am un cal,
Care când îl bag în grajd
Îi smulg coada.¹

Mărul

987 Jos subțire,
Sus tufos,
Și mai multe mărunțele,
Frumușele,
Roșiele,
Și mai multe gălbinele.

Para (prāsada)

988 Am o iapă grasă:
Până când nu-i rup coada,
Nu intră în grajd.

¹ O formă asemănătoare pt. *pară*, ghicit. nr. 988.

Cireașa

- 989 Roșior
Și micșor,
Rotunjor,
Lucitor,
Înăuntru un oscior,
În mână un bețișor.

Nucul

- 990 Ce e nalt cât casa,
Verde ca mătasa
Și amar ca fierea,
Și dulce ca mierea?
- 991 Înalt cât casa,
Verde ca mătasa,
În toată creanga ou,
În tot oul pui.
- 992 Am un păun,
Cu penele-n drum.

Nuca, miezul nucii

- 993 Patru frați, gemeni născuți,
Tot îmbrățișați creșcuți;

Oricând îi vezi la un loc,
Înveliți într-un cojoc.

994 Patru frați
Îngemănați,
Prinși la joc
Într-un cojoc.

995 Patru frați într-o cămașă,
Dinlăuntru îndulcită,
Iar afară amărâtă.

996 Am un bordei
Cu patru viței;
Până nu spargi bordeiu,
Nu vezi viței.

997 Am un tăbuiet¹,
Cu patru băieți.

Nucile-n sac

998 Hurduc, hurduc,
Într-un burduh.

¹ *Tăbuiet* — tăbâltoc (săcultet).

CÂMPUL (CEREALELE, PLANTE
AGRICOLE ȘI TEXTILE)

Porumbul (păpușoiul, cucuruzul)

- 999 Cum îi rupi țoalele,
El râde.
- 1000 Cum îi rupi hainele,
Îți arată dinții.
- 1001 Cine se naște-nfășat?
- 1002 Este un om cam ciudat:
Vara-n cojoace-mbrăcat,
Și iarna gol, despuiat.
- 1003 Îi înalt — dar nu-i copac,
Îi verde — dar nu-i brad,
Are copii — dar nu-i om.
- 1004 Iese moșul din răgoz,
Cu cojocu-ntors pe dos.
- 1005 Tinerel —
Cu mustăți albe,
Bătrânel —
Cu mustăți negre.

- 1006 Șinel-șinel:
 Merg pe drum, însă nu e drum,
 Prind un pui, însă nu-i pui,
 Îi smulg penile, însă nu-s peni,
 Îi mănânc carnea, nu-i carne.¹
- 1007 Trei sute de frați
 Galben-roșcați,
 Pe-un băț adunați.
 Din ei peste noapte
 Ți-o da vaca lapte,
 Și ouă găina,
 Iar porcul — slănina.

Știuletele de porumb

- 1008 Deasupra hârtie,
 În mijloc praf,
 Și dedesubt pârhaiță².
- 1009 Botă³ mazarată,
 În pod aruncată.
- 1010 Băț aurit,
 În pod azvârlit.

¹ O formă asemănătoare pt. *pește*, ghicit. nr. 1744.

² *Pârhaiță, prabaiță* — ciupercă având carnea albă când e tânără, mai târziu măslinile și brun-roșcată; după coacere se deschide la vârful lăsându-se să iasă un praf brun-roșcat sau gălbui-închis.

³ *Botă* — bătă.

- 1011 Am o furcă cu fusele pline:
Fusele de n-ar fi
Oamenii ar pieri.

Grâul

- 1012 Înalt cât casa,
Verde ca mătasa,
Și-n vârful spicului
Firul mărgărintului.
- 1013 De pe câmp eu vin în șură,
Și din șură în hambar;
Afară dacă ies, viața mi se duce.

Spicul de grâu

- 1014 Într-un vârful pe pai
Șade oastea unui crai.
- 1015 Am douăzeci și patru de purcei:
Suge unul de la altul,
Și cel de pe urmă e cel mai gras.

Sămânța

- 1016 Cinel-cinel:
Se-ngroapă în pământ,
Ca să scape de mormânt.

Dovleacul (bostanul)

- 1017 Ce se naște cu ștreangul în cap?
- 1018 Pe dealu' rotat
Șade moșu' bosumflat.
- 1019 Pe valea lui Baibarac
Șade Vlad mort și umflat.
- 1020 Trece moșul peste gard
Și rămâne spânzurat.
- 1021 Pe un vârf de deal
Stau moșnegii de mână.
- 1022 Hurduz-burduz,
Din Țarigrad adus,
Sub laiță pus.
- 1023 Cine se târăște ca șarpele
Și-și face cuib ca iepurele?
- 1024 Am o casă:
Fără uși, fără ferești,
Înlăuntru plină de băieți.
- 1025 Am un butoiaș
Plin cu copilași.

- 1026 Am un bordei.
Plin de viței;
Până nu sparg bordeiul,
Nu se văd vițeii.
- 1027 Am un coticior
Plin cu mânzișori
Și n-are ușă nicăieri.
- 1028 Bag mâna prin frunze
Și-apuc pe moșul de buze.
- 1029 Baba-n vale,
Ca o floare,
Moșu-n deal,
Ca un buștean.
- 1030 Am un bou galben-roșcat,
Toată vara îl țin legat,
Și toamna se sparge de gras.
- 1031 Din surcea — nuia,
Din nuia — butuc,
De nu pot să-l duc.
- 1032 Ce este:
Aduni ghemele
Și rămân ațele?

- 1033 Hop îndop,
Blăni¹ îngrop,
Ațe-ntinse,
Gheme strânse,
Urdubela² priponită.
- 1034 Blăni îngrop,
Tei întind,
Gheme-adun.
- 1035 Pui pană
Și iese ghem.
- 1036 Sub o foaie de lipan
Stă ascuns un mocârțan.

Pepelele (harbuțul, lubenița)

- 1037 Hop-hop,
Surcele-ngrop,
Ghemuri strânse,
Ațe-ntinse,
Malul roșu,
Ghizduri verzi.

¹ *Blană* — scândură.

² *Urdu-belea* — pacoste, belea.

- 1038 Străchinuță verde,
Untul nu se vede.
- 1039 Am o fântână:
Apa e roșie,
Pereții — verzi,
Și pietrele — negre.
- 1040 Este o baltă
Cu malurile verzi,
Cu apa roșie,
Și cu peștii negri.
- 1041 Sus — verde,
Jos — verde,
La mijoc — flacără de foc.
- 1042 Hurdubelă
Priponită.
- 1043 Pielea verde,
Carnea roșie,
Și oasele negre.
- 1044 Ciумel-ciumel:
Mă dusei la târg,
Și de un crucer
Cumpărai,
Mâncai și băui,
Și-n cap — comanac.

- 1045 Am o ulcicuță cu miere
La cumetrița în buruiene.
- 1046 Capul, trupul mi-i totuna,
La pământ îs totdeauna.
- 1047 Am o mănăstire verde,
Fără uși, fără ferestre,
Și-năuntru — o mulțime de călugări.
- 1048 Cimu ce-i, ce-i?
Am un bou:
În funie naște,
În funie crește:
De nu l-ii clăti,
Acolo-a putrezi.

Floarea-soarelui

- 1049 Care floare
Parcă-i soare?
- 1050 Într-un vârful de gărniță¹ —
Un ocol de rășniță.
- 1051 Pălărie-mbumburată
Numai către soare cată.

¹ *Gărniță* — varietate de stejar.

Vîța de vie

- 1052 Pe valea lui Terteleat
Legai verde pe uscat.
- 1053 Butucel frumos,
Curge din el și sănătate,
Și veselie,
Și nebunie.
- 1054 A vorbit un împărat
C-un alt împărat
S-adune la pădure
Copaci uscați cu frunza verde.
- 1055 Am o ciotuță
De tei
Și-amiroasă
A bumburei.
- 1056 Am șapte fete,
Și fiecare fată are șapte fuste,
Și fiecare fustă are șapte buzunare,
Și fiecare buzunar
Are câte șapte bani și jumătate.

Butucul de viță când se taie

- 1057 Mă dusei în deie,
Să caut două resteie;
Nu găsii resteie,
Și găsii un chenar cu ouă.
Luai nouă,
Lăsați două,
Ca chenarul să mai ouă.

Strugurele, poama

- 1058 Dimirlie¹
Cu dimirlie,
Mare veselie;
Siminoc
Cu siminoc,
Crenguță de busuioc.
Ce-i?
- 1059 Chipul meu e tot bubos,
Și nu-s la nimeni scârbos;
Chiar de-mpărați sunt cinstit,
Și la masă sunt primit.
- 1060 Am o fată buboasă-buboasă,
Șade cu Vodă la masă.

¹ *Dimirlie* — veche măsură pentru cereale; baniță.

- 1061 Am o găscă buboasă
Şede cu Vodă la masă.
- 1062 Vacii mele-i a fâta,
Şi viţelei — tot așa.
- 1063 Ciumel-ciumel:
Găină borzoasă¹,
La domni pe masă.
- 1064 Găinușă porumbacă,
De coadă spânzurată.
- 1065 Soarele o coace,
Mâna o rupe;
Piciorul o calcă,
Gura o bea.

Haragul, frunza viței și strugurii

- 1066 Mama verde,
Tata uscat,
Pruncii creți la cap.
- 1067 Mama-i verde,
Tata-i uscat,
Şi copiii — dulci.

¹ *Borzos* — zbârlit, zborșit (despre păsări).

Haragul, vița, strugurele și vinul

- 1068 Tata lung, mama lată,
Soră-mea îmbârligată,
Frate-meu, nebunul satului,
Șade la masa-mpăratului.
- 1069 Nenea lungu, mama lată,
Sora mea zgrimbурată,
Frate-meu nebunul satului,
Cu cojoc de lemn îmbrăcat,
Șade cu împăratul la masă.

Cânepa

- 1070 Ce înfloare și nu se coace
Și înfloare și se coace?
- 1071 Strigă Petrișor
Din cotișor,
Să-l apere de găini,
Că de câine
Nu se teme¹.

¹ Forme asemănătoare pt. *nevăstuică*, ghicit. nr. 1678 și pt. *râmă*, ghicit. nr. 1789.

Hâldanul¹ de cânepă

1072 Şade moşul făcăleţ
Cu cămăşile pe băţ,
De cămaşă să-l dezbrac,
Îl murez pe moş în lac.

¹ *Hâldan* — firul de cânepă plantat şi recoltat special pentru sămânţă.

MUNCI AGRICOLE

Sapa

- 1073 La o margine de luncă
Nedelcuța se aruncă.
- 1074 Lelea Safta cea buzată
E-o dădacă minunată:
Crește-n țarină și-n lunci
Zeci și zeci de mii de prunci.

*Oticul*¹

- 1075 Cum e el așa de mic,
Face treabă de voinic,
Și din lanurile toate
Buruienile le scoate.

¹ *Otic* — aici cu înțelesul de săpăligă (sapă de proporții mici folosită la tăiatul buruienilor din lan).

Plugul

- 1076 Opt opintele,
Două scârțâiele,
Ș-un țuțui¹ după ele.
- 1077 Opt împingători,
Doi fluierători,
Ghelbuia gogoasă
Înainte a lui Mustață.
- 1078 Ce hiară încornorată
Umblă cu gura căscată
Și numai cu limba râmă,
Tot răstoarnă și dărâmă?
- 1079 Ce fiară cu limba râmă,
Și cu spatele dărâmă?
- 1080 Am un bou:
Trupu-afară
Limba-n pământ,
Și coarnele-n aer.
- 1081 Am un bou-bourel,
La făptură frumușel,
Are coarnele-napoi,
Abia-l mișcă alții doi.

¹ *Țuțui, țugui* — vârf de deal sau de munte; creștet, pisc; vârful ascuțit al unor obiecte.

- 1082 Am un pește:
În șezut sclipește,
Patru boi abia-l clătește.
- 1083 Porumb vânat,
Cu clonțu-n pământ.
- 1084 Iepure-mpănat¹,
Șarpe potcovit,
Poruncă de domn,
Meșteșug de om.
- 1085 Un vânător,
Un strigător
Și doi trăgători.

Aratul

- 1086 Mă suii în deal,
Să văd al meu cal.
Nu văzui calul,
Ci văzui vântul,
Răsturnând pământul.
- 1087 Mă suii în deal în cucă²,
Mă uitai în vale-n luncă,
Văzui vântul
Răsturnând pământul.

¹ *Împănat* — împodobit.

² *Cucă* — deal înalt și izolat.

*Boldul strămurării*¹

- 1088 Într-un vârful d-arin —
Pușinel senin.

Biciușca

- 1089 Am o găscă cioantă-boantă
Cu grumajii ciobârlan.

Brazdele

- 1090 Pe valea lui Marmarac
Se dau porcii peste cap.²
- 1091 Pe valea lui Maimarac
Se dau turcii peste cap.³

Tractorul

- 1092 Am un cal rotund, bordoc⁴
Și mănâncă numai foc,

¹ *Strămurare* — băț ascuțit sau prăjină cu vârful de fier, cu care se îndeamnă vitele la mers; nuia lungă, vargă.

^{2,3} Forme asemănătoare pt. *tăvălug*, *tăvălugi*, ghicit. nr. 1105, 1107; pt. *moară*, ghicit. nr. 1189 și pt. *sacii la coșul morii*, ghicit. nr. 1201.

⁴ *Bordoc* — roșiatic-închis.

- Iar când îl pornesc la drum
Sforăie și-aruncă fum.
- 1093 Bivol negru a scăpat
Dimineața de la sat,
Până seara-n lung și-n lat
Dealul mare l-a zgârmat.
- 1094 Râmbă porcul fără viață
Cu trei râturi dintr-o dată.
- 1095 Badea Ghiță, când lucrează,
Suflă-n pipă și fumează.
Nici nu-l poți urni din loc
Până nu-i ia pipa foc.
- 1096 Iarbă nu paște,
Bici nu cunoaște,
Da' când ară
Șapte pluguri cară.
- 1097 Fân la iesle n-a mâncat,
Și cât zece a lucrat.
- 1098 Dудuie ca aeroplanul,
Dar în nori nu se ridică,
Și răstoarnă bărăganul.
Ia ghiciți, cine-i vultanul?

Tractoristul pe tractor

- 1099 Fără șa, pe-un cal călare,
Diha-diha pe ogoare.

Semănătoarea

- 1100 Dimineța când se scoală
Ia un sac de boabe-n poală
Și pornește pe ogoare
Să dea brazdelor mâncare.
- 1101 Lelița c-un sac în brață
A plecat de dimineță,
Să hrănească pe vâlcea
Cu grăunțe o tarla.

Grapa (boroana)

- 1102 Un arici săltăreț,
Umblă după pluguleț.

Plugul și grapa

- 1103 Răstoarnă strâmbul,
Piaptână dințatul.

- 1104 Lup tãpãlãgos
Coboarã pe munte-n jos.

Tãvãlugul (vãlãtucul, valul), tãvãlugii

- 1105 Pe valea lui Gãnsac
Se dã ariciul peste cap.
- 1106 Moșu Gheorghe-ncetișor
Se dã tumba pe ogor.
- 1107 În valea lui pitpalac
Se dau urșii peste cap.

Ogorul

- 1108 Am un șarpe cu ciulini,
Doarme furișat în spini,
Învelit pãnã la brâu,
Și-mi mãnãncã-un stog de grâu.

Roata de udat

- 1109 Hurduc, burduc,
Umplu sãnu'
Și mã duc.

Bulgărele de pământ

- 1110 Bumburel rostogol,
N-are stare pe ogor.

Holdele

- 1111 De aici și pân' la munte —
Numai pături așternute.

Secera

- 1112 Retevei de tei
Pe miriște de mei.
- 1113 Mătușică chercheriță,
Cu dinții de vereriță,
Cu mijlocu-ncârligat,
Cu coada de lemn uscat.
- 1114 Gârniță-povârniță,
Cu dinți ca de ceperiță¹.
- 1115 Am o cățea cu gura de fier
Și cu trupul de lemn.
- 1116 Ogărcuță neagră,
Peste câmp aleargă.

¹ *Ceperiță, ceper* — sfredel mic pentru dat cep la butoaie.

1117 Am o scroafă mangoliță
Cu dinții de veveriță,
Cu coada de lemn uscat.

1118 Cinci în brânci,
Rânjita-nainte.

Snopul

1119 Nouăzeci și nouă de frați,
C-un singur brâu legați.

1120 Am un om mic, gros și scurt
Și strâns pe lângă pământ.

Miriștea

1121 Mii de mii de ochiurele
Se uită noaptea la stele.

Aria

1122 Într-o tavă spoită
Șade-o nucă curățită.

Parul ariei (șteajărul)

- 1123 Slavă Sfântului
Ține și el umbră pământului.

Aria și parul

- 1124 Strachină spălată,
În fund un cui poartă.
- 1125 Într-un taier spălat —
Un par împlântat.
- 1126 Nalt și subțirel,
Lată lângă el.

Îmblăciul¹ (îmblăceul)

- 1127 Două lemne-hodolemne,
Cu grumazul tot de piele.
- 1128 Două lemne-hodolemne,
Și la mijloc brâu de piele.

¹ *Îmblăcin* — unealtă agricolă rudimentară, formată dintr-un băț gros, articulată cu o prăjină, cu care se bătea recolta de păioase pentru a obține semințele.

- 1129 Două noaje-ngenuncheate,
Un ciocan și jumătate.

Îmblățitorii

- 1130 Unu' ține,
Unu' stă,
Unu'-n cumpănă se dă.
- 1131 Doi stau,
Doi dau,
Doi se miră,
Doi se-nchină.
- 1132 Doi izbesc,
Doi lovesc,
Iar o mie pățimesc.

Batoza

- 1133 Am o viță năzdrăvană,
Stă culcată în poiană;
Nu-i nici vacă și nici taur,
Iar pe nări îi curge aur.

Combina (combaina)

- 1134 Cosește, dar nu e coasă,
Taie-taie, aur varsă.

- 1135 Cine-i oare, cine este
Flămânzilă din poveste?
De i-ai da un câmp de grâne,
Tot flămând mereu rămâne.

Grâul și pleava, vânturatul

- 1136 Cimurce-i, ce-i?
Am două rațe:
Una zboară peste casă,
Una nu poate de grasă!
- 1137 Bălana sare peste gard,
Dar bălan nu vrea.
- 1138 Bălan sare peste gard,
Dar galben rămâne.
- 1139 Am niște cai grași
Și niște iepe slabe:
Iepele slabe sar gardul,
Caii grași cad jos.

Dimerlia (banița)

- 1140 Așchiuța bradului,
Mândrulița satului.

*Stâlpii la oboroc*¹

- 1141 Sunt patru frați,
Și toți stau sub un clop².

Coasa, cositul

- 1142 Cățelușa livera
Paște câmpul otova³.

- 1143 Ița-ița
Prin păiș,
Fâța-fâța
Prin costiș.

- 1144 Cățălușă șargă,
Mult fânaț aleargă.

- 1145 Cinel-cinel:
Tot câmpul aleargă;
Când ajunge-n drum, stă.

- 1146 Am o vițelușă pagă⁴,
Care tot câmpul aleargă,
Numa-n tufiș nu se bagă.

¹ *Oboroc* — vas mare, care servește ca unitate de măsură pentru cereale sau pentru transportatul și păstrarea acestora.

² *Clop* — pălărie.

³ *Otova* — uniform; oblu; tot într-un fel; monoton.

⁴ *Pag* — cu pete albe pe cap sau pe trup; țintat.

- 1147 Năpârcă neagră,
Vara pe câmp aleargă.
- 1148 Miș-miș
Prin păiș,
Haci-haci
Prin copaci.
- 1149 Făș-făș
Prin păiș,
Paci-paci
Prin copaci.
- 1150 Curelușă bravă
Peste câmpul de otavă.
- 1151 Știuca din baltă s-aruncă,
Dumbrava o culcă.
- 1152 O porniră știucile
Ca să pască luncile.
- 1153 Lucește, sclipește,
Pe câmpii gonește,
Retează tot ce-nflorește.

Urma coasei pe cosiriște

- 1154 De la noi
Și pân' la voi —

Tot cuțițe
Răscuțițe.

Coasa și grebla

1155 Tata rage
Prin pârloage,
Mama-ngână
Prin grădină¹.

Gresia (cutea)

1156 Ghici ghicitoarea mea:
Cine dă la altu' ce n-are el?

1157 Dau
Ce n-am.

Pologul

1158 De la noi
Și pân' la voi —
Păsat
Vărsat.

¹ Forme asemănătoare pt. *clopotul și toaca*, ghicit. nr. 1486 și pt. *econ*, ghicit. nr. 2030.

Fânul

1159 Iarna sus,
Și vara jos.

Furca la fân

1160 Cumetriță
Nepieptănată
Șade mereu supărată.
Eu o pieptăn
Și păru-i cade.

Grebla

1161 La o casă cu trei răchiți
Este-o fată cu trei ghimți¹.
1162 Dinți frumoși și zdraveni are,
Și nicicând gura n-o doare!

Țăpoiul

1163 N-are cap,
Dar are coarne de țap;
Vulpe nu-i,
Dar are coadă.

¹ Zimți.

Stogul (claiă, căpița, boghia)

- 1164 La un deal rotilat¹,
Șade-un moșneag borțoșat.
- 1165 Pe dealul rotat
Șade moș Mohor umflat.
- 1166 Am un moș:
De tare ce s-a umflat,
Cât casa s-a ridicat.
- 1167 Nenea cel gros,
Numai cu un os.
- 1168 În capătul satului —
Șlicul² fârtatului.
- 1169 În mijocul câmpului —
Căciula voinicului.

Stogul cu brâu

- 1170 Pe cel câmp rotat
Șade moșul bosumflat.

¹ *Rotilat* — în formă de roată, rotund; încovoiat, îndoit.

² *Șlic, ișlic* — căciulă de blană sau de postav, purtată de domni și boieri, iar mai târziu de negustori și lăutari.

Cârligul de smuls paie

- 1171 Am un bou, dar tare,
Iarna tot cu nasul în paie șade,
Și de gras e ca un par,
Și burtă n-are nici un dram.
- 1172 Am un bou c-un dinte,
Smulge șâra toată.

MORĂRIT

Râșnița

- 1173 Lată peste lată,
Mazăre vărsată.
- 1174 Turtă peste turtă,
Și la mijoc urdă.
- 1175 Turtă peste turtă,
Și la mijloc bortă.
- 1176 Am o găină
Cu moțul de făină.

Moara

- 1177 Meșteșug de om.
Poruncă de domn,
Casă încheiată,
Pe mare aruncată.
- 1178 Sus chisc¹,
Jos chisc,

¹ Pisc.

Printre chisc,
Moțochisc,
Pui de rață motocea¹;
Voi ziceți că nu-i așa?

1179 Fâța-fâța
Cotofâța,
Pe la nări
Cu lumânări,
Pe la pânțec
Cu descânțec.

1180 Am o găscă șoaică
Boaică,
Cu grumazii șobârloi,
În clonț
Cu nouă corețe² de orz.

1181 Mere³ de cându-i,
Și tot pe locu-i!

1182 Cu apă, cu vânt și cu foc trăiesc,
Mâncarea pe limbă eu nu o primesc,
Pentru orișicine pregătesc.

1183 Merge și nu merge,
De ascultat te ascultă,

¹ De la *motocel* — canaf, ciucure; ghemuleț.

² *Coreț* — unitate de măsură pentru capacitate, echivalentă cu aproape un hectolitru și un sfert, întrebuințată mai ales la cereale.

³ Merge.

- Face vorbă multă,
Ce-i dai îți dă,
Cu talpa-n apă stă.
- 1184 Am o vacă priiană¹,
La tot satul dă hrană.
- 1185 Am o vacă.
De ce-o mâi,
De-aia se balegă.
- 1186 Am o vacă neagră
Cu țâțele-n spate:
Toată țara
Îi mănâncă zara².
- 1187 Am o vacă plăviță:
Pe la coade cu iscoade,
Pe la pânțece
Cu descânțece.
- 1188 Găină seină³,
Moțul de făină,
Rață potcovită,
Gâscă-nsovonită.

¹ *Priian* — cu pete sau dungi albe; fătat în luna aprilie.

² *Zară* — lichid albicios și acrișor care rămâne după ce s-a ales untul din smântână.

³ *Sein* — de culoare cenușie.

- 1189 Pe valea lui Baibarac
Se dă ciuta peste cap.
- 1190 Baba Rada stă-n pârâu
Scufundată pân' la brâu
Și mănâncă saci cu grâu.

Moara de vânt

- 1191 Am o ursoaică cenușie,
Ce se-nvârtește-ntr-un picior;
În gură-i curg boborate
Și le scoate pe urechi pisate.
- 1192 Dă din aripi,
Dar nu zboară.

Roțile morii

- 1193 Ghici ghicitoarea mea:
Am două fete;
Una toată ziua se spală,
Și totdeauna e murdară;
Alta nu se spală niciodată,
Și tot e mândră și frumoasă.

Aripile morii de vânt

- 1194 Șase surori se învârtesc,
Și de ajuns nu se ajung.

Cureaua de la moară

- 1195 Gânj îngânjuluiț,
Șarpe potcovit,
Sudoare de om,
Poruncă de domn.

Măcinatul

- 1196 Sute nesutite,
Mii nesocotite,
Merg la judele¹,
Să-și schimbe numele.
- 1197 Pe poduri ferecate
Trec mii nenumărate,
Și le taie capetele,
Și le schimbă numele.
- 1198 Pe poduri ferecate
Trec mii nenumărate,
Străițele rupându-și
Și numele schimbându-și.

¹ *Jude* — judecător.

1199 Sus bat dobele,
Jos cad negurile;
Care cum ajunge,
Capul și-l rupe,
Numele-și schimbă.

1200 Pe o vale-ncornurată
Stă un podișor de piatră,
Și trec mii nenumărate,
Ce-s din silă aruncate:
Care cum trece,
Capul și-l rumpe,
Numele-și schimbă.

Sacii la coșul morii

1201 În râpa lui Moș Harap
Se dau popii peste cap.

Pârpelița¹

1202 Am o cățelușă vânătă
Și face numai urdă.

¹ *Pârpelița* — jghebul morii prin care curge făina de sub pietre.

Moara cu motor

- 1203 Bubuie, nu-mpuşcă,
Hârâie, nu muşcă.

Moara și morarul

- 1204 Cine-i slabă
Ca o scoabă,
Și îngHITE pân' sughiță,
Dar se-ngrașă nenea Ghiță?

Morarul

- 1205 Când am apă beau vin,
Când n-am apă beau apă.

STUPĂRIT

Albina

- 1206 Am o văcuță stearpă,
De la care mulg dulceață.
- 1207 Uite măciuchița glava
Cum înconjură dumbrava.
- 1208 Măriuța graba
Stă cu zăbava
Și vine cu graba.
- 1209 Cimileaga grava
Încunjură dumbrava
Și face ciuști în nas la Sava.
- 1210 Bâz în sus,
Bâz în jos,
Bâz în toate părțile.
- 1211 Mititeaua
Umple-argeaua.
- 1212 La cap — limbă cu miere,
La coadă — limbă cu venin.

1213 Coarne n-are și împunge,
Buză n-are și suge.

1214 Eligă-meligă¹,
Merge la biserică;
Închină-se,
Miră-se,
Vine-acasă vaietă-se,
De cap trage-se.

Stupul (știubeiul)

1215 Jos un dop,
Sus un dop,
Și la mijloc iarmaroc.

1216 Cinel-cinel:
Butucul de tei,
Limbă de cotei.

1217 Țândăluș
Mândăluș
Șade într-un picioruș
Și-aruncă săgețile
Mai în toate părțile.

¹ Prescurtare deformată de la *cimiligă* — formulă introductivă la unele ghicitori.

- 1218 Am o casă
Într-o grădină,
Mulți voinici
În ea s-adună.
- 1219 Sub perete
Ciuciulete,
Cu mustăți
În toate părți.
- 1220 Ciuciulit pe sub perete,
Papă miere de la zeci de fete.

Roiul

- 1221 Mii și mii de călugărei
Pe-o creangă de tei.

Fagurele cu miere

- 1222 Ce crește de sus în jos?¹

¹ Forme asemănătoare pt. *țurțurile de gbeață*, ghicitorile nr. 1941 și 1943 (primul vers).

Ceara

- 1223 Am o rochiță:
O spăl în foc
Și-o usuc în apă.
- 1224 M-a trimis doamna de sus
La cea de jos,
Ca să-i spăl iia în apă caldă
Și s-o usuc în apă rece.
- 1225 Ce moi în foc,
Și în apă se-ntărește?

VÂNAT, PESCUIT

Capcana

1226 N-are minte,
Dar te prinde.

Fierul de prins păsări

1227 Am o găină cu gheb în spate:
Când pui mâna să-l iei,
Dă cu ciocul.

Vânătorul

1228 Tunsul,
Unsul,
Câinii
După dânsul.

Iepurele între vânător și câine

1229 Soșoi
Între doi.

Undița

- 1230 Stanca lungă, gârbovă,
Prinde caii ne-nvățați.
- 1231 Am o babă oarbă,
Prinde caii speriați.
- 1232 Ineluș rupt
Scoate hărmăsarii din fund.

Plasa (năvodul)

- 1233 O mie înnodate,
O mie deznodate,
O mie să vorbești,
O mie nu ghicești.

Peștele în plasă

- 1234 Întru-n casă să scap,
Și casa-mi iese pe fereastră.

Mreața

- 1235 Găină-găină
Cu ciocul de făină,
Talpa de nac,
Șerpe-nșirat.

DIVERSE ÎNDELETNICIRI

Frizerul

- 1236 Înaintea cui
Trebuie să-și scoată fiecare pălăria?

Birjarul

- 1237 Cine stă cu spatele la rege?

Croitorul

- 1238 Cine face toate cu măsură?

Ciobotarul, scaunul, câinele și cizma

- 1239 Două picioare ședea pe trei picioare
Și se juca cu un picior de rață;
Patru picioare o venit și o luat piciorul de rață;
Atunci, două picioare o luat pe trei picioare
Și o azvârlit după patru picioare.
Atunci patru picioare o căzut jos.
Două picioare o luat piciorul de rață

Și l-o pus iarăși pe trei picioare,
Începând a se juca cu el.

Frânghierul

1240 Pășind tot înapoi,
Lucrează pentru vaci și boi.

Foiul¹ (foalele)

1241 Două găște-ntr-un bătla²,
Suflet au, dar mațe n-au.

1242 Am un cocoș,
Toată ziua suflă-n coș.

1243 Ițele-momițele,
Zdranca, fedeleșele.

Ciocanul și nicovala (sau toporul și lemnul)

1244 Un moș dă,
Și altul stă.

¹ *Foi* — foale (aparat rudimentar pentru pomparea aerului la forjă, folosit de fierari.

² *Bătla*, *bătla* — butoiaș.

INDUSTRIE, MAȘINI

Uzina

- 1245 La margine de oraș
Am un stup care-i fruntaș,
Iar albinele din el
Fac miere din oțel.

Uzina siderurgică

- 1246 Am aici, sub deal, un zmeu,
Care fumegă mereu.
Și cu limba opărită
Mestecă fontă topită.

Strungul

- 1247 Roade toată ziua-n fier,
Și nu se-ngrașă defel;
Când de ros a terminat,
Iese lucrul drag, curat.

Ciocanul automat

- 1248 Moșu Ghiță, furios,
Când se dă cu capu'-n jos
Și pe sine se prăvale,
Șar scânteii din nicovale.

Bormașina

- 1249 Am aicea în uzină
O sprintărară balerină,
Ce dansează-ntr-un picior
Când îi cântă vreun motor.

OBIECTELE DE APĂRARE, ARME

Ciomagul (măciuca, bâta, bastonul)

1250 În pădure născui,
În pădure crescui,
Acasă dacă m-aduse,
Judecătorul satului mă puse.

1251 Nu mi-e frică,
Nu mi-e teamă,
Că am capul de aramă
Și piciorul plumbuit.

1252 Am un moș:
Până nu-l iei de barbă,
Nu merge nicăiri.

1253 Pe bătrâni sprijinesc,
Pe călător însoțesc,
Pe cei răi îi pedepsesc.

1254 Cine face urma ca paraua?

Nuiana

- 1255 Ce e verde,
Dar face dungi vinete?

Varga

- 1256 Cățelușă
Pestrilușă¹,
Pârai-pârai
Printre ușă,
S-a pârât para-napoi.

Cuțitul

- 1257 Am o frunză
Care te omoară.
- 1258 Putinei
De tei,
Limbă de balaur.²
- 1259 Barbă are,
Popă nu-i;
Gură are,

¹ *Pestrilușă* — de la pistreală (săgeată).

² O formă asemănătoare pt. *sabie*, ghicit. nr. 1267, și pt. *clopot*, ghicit. nr. 1479.

Capră nu-i;
Oase are,
Om nu e;
Scris este,
Hârtie nu e.

Cuțitul în teacă

1260 Ieși, Angheluș,
Din lăcătuș,
Că te cheamă
Cinci afară.

1261 Ieși, Iovănică, din căscioară,
Că te cheamă cinci afară.

1262 Coadă de pește,
Fără cinci dește,
Nu se dezlipește.

Săgeata

1263 Suflet n-are, suflet duce,
Și de pământ nu s-atinge.¹

¹ Forme asemănătoare pt. *corabia, vaporul*, ghicit. nr. 1416 (ultimele două versuri).

Arcul și săgeata

- 1264 Coardă strânsă,
Ață-ntinsă,
Băt în picioare,
Îndreptat în zare.

Sabia

- 1265 Într-o scorbură uscată
Șade o cățea turbată.
- 1266 Limba dracului
În pielea șarpelui.
- 1267 Retevei
De tei,
Limbă de balaur.

Pușca

- 1268 Am o vacă brâncovancă:
Când se pune brâncele,
Se răsună luncile.
- 1269 Am o juncuță
Zbârnăcuță,
La mijloc
Pară de foc.

1270 Cinel-cinel:

M-am suit în pod să caut iță-cotroiță;
N-am găsit iță-cotroiță,
Ci-am găsit o berbeliță,
Pe la pânțele
Cu descântece,
Pe la nări
Cu lumânări,
Pe la șele
Cu dârjele¹.

1271 Țândurică, lemn uscat,
Face larmă-n Țarigrad.

1272 Am un porumb
Cu pene de plumb,
Cu oase de oțel,
Ai grijă de el!

1273 Coțofană brează,
În munte nechează,
În Dunăre răsună.

1274 Am o noatină² neagră,
Pe dealuri rânchează.

1275 Rage murga în cetate
Și răsună mai departe.

¹ *Dârjală* — băț, bătă, măciucă; prăjină; miner.

² *Noatin, noaten*: aici cu înțelesul de mânz de la șase luni până la doi sau trei ani.

- 1276 Am o puică cucuiată,
Stă-n cămară încuiată;
Doar să mor, să n-o descui,
Să-i pui mâna la cucui.
- 1277 Ce n-are suflet
Și suflet fură?
- 1278 Unuma,
Dunuma,
Zaia,
Paia,
Chicura,
Cucura,
Hurduc,
Burduc,
Sacalie,
Pic,
Poc.

Pușca și geanta

- 1279 Găinușă cu cucui,
Ce-mi mai dai să nu te spui
C-am văzut izmene-n cui?

Pușca și glonțul

- 1280 Vaca muge,
Vițelul fuge.

Pistolul

- 1281 Cocoș potcovit,
De oaste gătit.
- 1282 Scurt și gros,
Și frumos,
Și te dă jos.
- 1283 Am un rac
Zbiară ca un drac.

Glonțul

- 1284 Ce fuge
Și muge,
Și-napoi nu se mai uită?
- 1285 Ce fuge și muge,
Și moarte aduce?
- 1286 Sus zboară și nu-i pasăre,
Fier duce și nu-i faur.

Tunul

- 1287 Nu vorbesc și nu sunt viață
Dar fac zgomot de te-ngheață;
Stau de pază la hotară,
Vărs prin gură foc și pară.

UNITĂȚI DE TIMP, INSTRUMENTE
DE MĂSURĂ*Ziua*

- 1288 Vara se mărește,
Da' iarna se micșorează.
- 1289 Două fete-mi poartă salbă:
Una-i neagră, alta-i albă;
Ne-ncetat se tot alungă,
Și nu pot să se ajungă.
- 1290 Sunt două surori în lume,
Neasemenea la nume:
Una-i albă, luminată,
Ș-alta neagră-ntunecată;
Se gonesc prin lumea lungă,
Și nu pot să se ajungă.¹
- 1291 Am o cloșcă,
C-o aripă neagră și una albă:
Cu cea neagră își adună puii,
Iar cu cea albă îi împrăștie.
- 1292 Eu nasc pe mama,
Și mama mă naște pe mine;

¹ O formă puțin diferită pt. *soarele și luna*, ghicit. nr. 2100.

Și totuși, una și alta
Suntem când mari, când mici...

1293 Vaca albă lumea scoală,
Vaca neagră lumea culcă.

1294 Vaca neagră intră-n sat,
Toată lumea s-a culcat;
Vaca albă când sosește,
Toată lumea se trezește.

1295 Una albă,
Alta neagră;
Neagra adună,
Alba împrăștie.

Noaptea

1296 Aruncai cheile
Și se-nchise țările.¹

Noaptea, vântul și ziua

1298 Surioară oarbă,
Ginere turbat,
Maică luminoasă.

¹ O formă asemănătoare pt. *ceață, negură, păclă*, ghicit. nr. 1996.

Şase zile şi duminica

- 1299 Şase potcoave-ncheiate,
De meşter mare lucrate,
Ş-o mână de bucurie.
Ghiciţi, copii, ce să fie?

Săptămâna

- 1300 Sunt şapte surori,
Şi toate domnesc
În lumea mare,
Şi nu au nici o schimbare.

Luna cu 30 de zile

- 1301 Un frunziş între vâlcele,
Cu treizeci de rămurele.

Lunile anului

- 1302 Doisprezece fraţi aleargă,
Anul cât este de lung;
Fug de zor prin lumea-ntreagă,
Niciodată nu se-ajung.

Anotimpurile

- 1303 Floare și soare,
Ploaie și ninsoare
Se laie¹ pe rând,
Zile, nopți furând.

Iarna

- 1304 Cine vine cu steluțe
Albe-n frunte
Dinspre munte?

Anul cu subdiviziunile lui

- 1305 Am un copaci
Cu douăsprezece ramuri,
Jumate verzi, jumate uscate;
În fiecare ramură — câte patru cuiburi,
În fiecăare cuib — câte șapte ouă,
Jumătate albe, jumătate negre.
- 1306 Am un copaci
Cu douăsprezece crângi:
În toată cranga — patru cuibare,
În tot cuibul — șapte ouă,
În tot oul — doi pui,
Unul alb și unul negru.

¹ *A se la* — a se spăla, a se îmbăia.

- 1307 Am un pom
 Cu douăsprezece crângi:
 În toată cranga — patru lămuri¹,
 În toată lamura — șapte frunze.
- 1308 Am un pom. Deși e mare,
 Numai patru ramuri are:
 Una florile-nflorește,
 Alta fructele rodește,
 Alta frunza-ngălbenește,
 Alta prinde strai de-argint să țeasă.
- 1309 Am un pom înaurit,
 Cu flori dalbe-acoperit:
 Când e vreme cam frumoasă,
 Crengile lumină varsă;
 Când e timp posomorât,
 Crengile-arată urât;
 Cu doisprezece crăcușori,
 Cu doisprezece bujori;
 În tot cracul cu treizeci
 Rămurele
 Mititele
 Și mai mândre,
 Și mai hâde;
 În tot cracul — câte șapte
 Cuiburele
 Frumușele;
 În tot cuibul —

¹ *Lamură* — aici cu înțelesul de ramură, creangă.

Câte douăzeci și patru de pui golășei.
Cici, fârtate, asta ce-i?

Ceasornicul

- 1310 Nichiduță mititel,
Se ia lumea după el.
- 1311 Gânganie fără suflare,
Umblă fără-astâmpărare;
N-are duh, nici nu viează,
Toată lumea îndreptează.
- 1312 Minte are,
Suflet n-are,
Umblă fără stâmpărare,
Ce nu știi te-nvață.
De-i găci
Ți-oi frige-o rață.
- 1313 Cine bate
Și nu e bătut?
- 1314 Am o casă mică,
De tot mititică,
Cu pitici,
Cu firfirici¹;
Ziua cântă,

¹ *Firfiric* — monedă mică de argint; băncuță.

- Noaptea cântă,
N-are nicidecum astâmpăr.
- 1315 Șede dracu' în părete
Și tot dă din două degite.
- 1316 Am aici o jucărie,
Care cât e vremea știe,
Dar nu face nici un pas
Dacă n-o învârt de nas.
- 1317 Gură n-are,
Nici picioare,
Câteodată amuțește,
Dar când merge și vorbește
Îl ascuți ca la poruncă:
Sai din pat și mergi la muncă.
- 1318 Olog, umblă ne-ncetat;
Mut, răspunde răspicat.

Cântarul (balanța)

- 1319 Am o păsărică bie-bie,
Din coadă adie.
- 1320 Ța-n sus,
Ța-n jos,
Tandi-mandi
Hop!

- 1321 Am o puicuță
Cu codiță,
Cu capul băsarăgel,
Cu picioare hârja-vârja.
- 1322 Am un pițigoi șchiop,
Ține-un bou în cioc.
- 1323 Am un cocoș:
Cu picioarele cârjă-mârjă,
Și cu capul șoc-mondoc.
- 1324 Găinușă-ciușă
Cu minciunile-n gușă
Și cu dreptatea-n spinare.
- 1325 Unghie de gaie¹,
Cap de udubaie².
- 1326 Unghie de gaie,
Coadă de tigaie,
Creastă de cocoș.
- 1327 Ghearele uliului,
Capul vulturului,
Coadă coțofenii.

¹ *Gaie* — pasăre răpitoare.

² *Udubaie, budubaie* — pasăre monstruoasă; monstru.

- 1328 Sus cârlig,
Jos cârlig,
La mijloc un basalig¹.
- 1329 Tândalică-n sus,
Tândalică-n jos;
Dacă nu mă crezi,
Uite pe cristez.
- 1330 Logoliță-loga
Spânzură-n Moldova.
- 1331 Pisicuță
Mătăcuță,
Cu picioare
Motăcele,
Cu capul
Găurele.
- 1332 Am o capră găgăuță
Cu ghearele ca de mătă,
Face mărunt din codiță:
“Na, tăicuță, na, tăicuță!”
- 1333 Mă suii în pod
Să caut ițe-cotroițe;
Nu găsii ițe-cotroițe,
Ci găsii o măgăriță:
La coadă

¹ *Basalig, basalic* — porcoi (grămadă), de obicei de fân.

Cu iscoadă,
La pânțece
Cu descânțece.

- 1334 Sus botă,
Jos botă,
Și la mijloc hața așa:
Ziceți toți că nu-i așa!

Greutatea de la cântar

- 1335 De-abia-i cât un ou,
Și trage cât un bou.

Metrul

- 1336 Ce se frânge
Și se strânge
Și se bagă-n buzunar?

CĂI ȘI MIJLOACE DE
COMUNICAȚIE

Cărările, potecile

- 1337 Toată casa —
Și fâșia.
- 1338 De la noi
Și pân' la voi —
Tot fâșii de tei
Și capete de curmei.
- 1339 De la noi
Până la voi —
Tot șfăruță trasă.
- 1340 De aici până la munte
Tot prăjini mărunte.
- 1341 De la casă
La casă —
Vițe de bostan trase.

Cărările din jurul puțului

- 1342 Am un bou mâncat de lup:
Pe la toate casele
Înainte i-s mațele.

Pârția de zăpadă

- 1343 Brăulețul iernii
În marginea poienii.

Drumul (șoseaua)

- 1344 S-a făcut de când e lumea
Și va fi cât va fi lumea.
- 1345 Dobra lungă,
Fără umbră.
- 1346 Pânză-ntinsă peste deal,
Ce sare din mal în mal.
- 1347 De s-ar ridica-n picioare,
Ar ajunge pân' la soare.
- 1348 Am un popă lung
Și n-am pânză să-l ajung.

- 1349 Am un giune,
Cât lumea de lung.
- 1350 Ce se află pe pământ,
Care dacă s-ar scula
Ar ajunge până la cer,
Iar dacă ar avea ochi,
Multe ar putea vedea?

Drumul și cărarea (poteca)

- 1351 Ștefan lungul
Ține drumul,
Ștefâneasa
Intră-n casă.
- 1352 Toader lungul
Ocolește pământul;
Todereasa
Își găsește casa.
- 1353 Mama lată —
Scofândată,
Nenea grosul —
Terfegosul¹.

¹ *Terfegos* — zdrențos.

Drumul prunduit

- 1354 Pietricele
Mărunțele,
Cianga
Langa
După ele.
- 1355 De la noi și pân' la voi
Sunt tot căței de usturoi.

Pietrele de pe șosea

- 1356 Sângurele-sângurele,
Se-mbulzesc pe drum și ele.

Șanțurile

- 1357 Cine știe să-mi spuie:
Doi drugi,
Cât drumul de lungi.

Stâlpii de telegraf

- 1358 Stan Lungu
Cu luleaua-n gură.

- 1359 De la mare pân' la munte —
Numai țândări înfipte.

Puntea

- 1360 În pădure născui
În pădure crescui,
Acasă de m-au adus,
Călcătoarea satului m-au pus.
- 1361 Fie scurtă ori îngustă,
Fie lată ori balțată,
Poți s-o-ntorci
Dacă poți:
Nimic ei nu-i pasă,
Căci te trece-acasă.

Puntea, nuiaua și șarpele

- 1362 Mă dusei pe haiá,
Văzui o ghebreá;
Luai o regeá,
Dădui în ghebreá,
Ghebreaua fuge în haiá.

Podul

- 1363 Cine trece peste gârlá,
Dar tot pe loc stá?

Tânjala

- 1364 E cu clonț, și nu-i pasăre;
Cu coarne, și nu-i bou,
Cu ochi, și nu-i fereastă.

Sania

- 1365 Picioare am patru;
Tălpi — numai două.
- 1366 Patru picioare,
Le-ncaț cu două opinci.
- 1367 Cuțitaș,
Toată iarna
Taie caș.
- 1368 Iarna fuge,
Vara zace.
- 1369 Am o vietate,
Duce-n spate
O greutate,
Încărcată cu bucate,
Și dânsa nu poate gusta.

Țăranul și sania

- 1370 Cinel-cinel:
Cel cu două opinci
Încălță cu două opincioaie
Patru picioroaie.

Carul

- 1371 Cocoș potcovit,
De oaste gătit;
Găina cârcăia,
Să meargă și ea.

Hamurile și căruța

- 1372 Teleagă, beleagă,
Șapte coți de ață neagră.

Vârtejul căruței

- 1373 Chivăr cu Tichie
Duce în spinare-o mie.

Carul cu nuiele

- 1374 Am pe un munte
Oi mii și sute;
Toate sunt țintate-n frunte.

Carul cu fân

- 1375 Lup tĂpĂlĂgos,
Merge pe cale frumos.

Carul și sania

- 1376 Sunt două surioare:
Una așteaptă iarna să se odihnească,
Și cealaltă — vara.
- 1377 Am două surioare:
Una roade vara,
Și alta iarna.
- 1378 Am două surori:
Una-i oloagă vara,
Alta-i oloagă iarna.

Carul, sania și calul

- 1379 Am trei lucruri laolaltă:
Unul zice: „Tare mi-i bine vara!“
Altul zice: „Tare mi-i bine iarna!“
Al treilea zice: „Cum mi-i vara, mi-i și iarna“.

Carul, sania, boii și jugul

- 1380 Am patru frați:
Unul zice: „Vină, vară!“
Altul zice: „Vină, iarnă!“
Doi zic: „Ori vii,
Ori nu vii,
Nouă tot atâta ni-i.“

Brișca

- 1381 Am o vacă
Năzdrăvancă,
Și prin șolduri
Îi tot bolduri.

Proșapul, oiștea

- 1382 Un mort
Între doi vii.
- 1383 Șotoroagă
Botoroagă¹,
Nouă coți de lemn întreagă.

¹ *Botorog* — lemn tâmp, fără vârf.

Proștapul și leuca

- 1384 Postrungă¹
Lungă,
Poznă cucuiată.

*Leuca*²

- 1385 Cosoroabă³ strâmbă,
Surlă cocoșată.
- 1386 Năsărâmbă⁴ strâmbă,
Poznă cucuiată,
La capete legată.

Roata

- 1387 Cinci cârligate,
Zece băgate,
Și una îndreptată.

¹ *Postrungă* — păstrugă (pește de Dunăre și de mare, înrudit cu cega, cu corpul lung și subțire, cu botul în formă de spadă).

² *Leucă* — accesoriu al carului constând dintr-un lemn încovoiat cu un capăt îmbucată în osie și cu celălalt servind de sprijin pentru loitră (parte laterală a căruței, așezată deasupra roților).

³ *Cosoroabă* — bârnă așezată orizontal deasupra pereților casei, pentru a susține căpriorii.

⁴ *Năsărâmb* — prost, greu de cap.

- 1388 Cinci cotite,
Zece-nfipite,
Și una d-a curmeziș.

Roțile căruței

- 1389 Am patru surioare,
Două mari, două micșoare:
Una pe-alta se alungă,
Și nu pot să se ajungă.
- 1390 Patru surori gemene
Scapără din cremene;
Toată ziua se alungă,
Și nu-i chip să se ajungă.
- 1391 Cimu ce-i, ce-i?
Am patru frați
Într-o cămeșe,
Și tot fug,
Și nu se mai agiung.

Spitele roții

- 1392 Sunt zece frați,
Într-un pat culcați,
Și nici unul nu-i pe margine.

- 1393 Am zece frați,
Într-o căciulă băgați.

Șina roții

- 1394 Ce-i rotund
Și fără fund?

*Urma roții de car (făgașul, văgașul,
hogașul, rotaia)*

- 1395 Am un drum:
Lat cât pășește găina,
Iar de lung, cât vezi cu ochii.

Păcornița¹ (dibonița)

- 1396 Ploscuță cu apă neagră
Unge muta și aleargă.

Bicicleta

- 1397 Are coarne, dar nu-i țap;
Când merge, merge la trap;

¹ *Păcornița* — vas de lemn sau de scoarță de copac, în care se ține păcura pentru uns osiile căruței.

O aleargă mic și mare,
Dar nu cere de mâncare.

Roțile bicicletei

1398 Două surioare,
Iuți și sprinteioare,
Toată ziua fug,
Și nu se ajung.

Automobilul

1399 Ce fuge iute,
Trosnește și pute?¹

Calea ferată (drumul de fier)

1400 De aici pân' la Brașău —
Tot un maț de-a' tău.

1401 De la noi
Până la voi —
Două funii de tei.

¹ Publicată în 1915.

Trenul

- 1402 Pe drum drept și înălțat
Trece-un șarpe înfocat;
La șes fuge nebunește,
Iar la deal cam găfâiește.
- 1403 Din deal gonesc,
În vale călătoresc,
Ca moara grăiesc,
Pe la cârciumi mă opresc,
Pe unii îi primesc,
Pe alții îi gonesc
Și pe cale lungă călătoresc.
- 1404 N-am avut nici eu,
Nici neam de neamul meu...
Iar dacă l-am pierdut,
Zău că-mi pare rău!

Locomotiva

- 1405 Am un cal,
Nici nu-i cal.
De vreau,
Un sat duce-n spinare¹.

¹ Publicată în 1891.

Drumul pe apă

1406 Care drum e fără pulbere?

*Dunărea (când apele se umflă, și peștele
năpădește în jepși¹)*

1407 Tulbure, tulbure.
Drum fără pulbere;
Când se ridic-apele,
Umplu porcii jepșile.

Pluta

1408 Am un uliu care zboară,
Și nu s-atinge de pământ.

Luntrea, barca

1409 Am o rață:
Cu ciocul bălăcește,
Cu coada primitește².

¹ *Japșă* — loc mai scufundat, umplut cu apă în timpul revărsării unui râu; baltă.

² *A primiti, a primeti* — a mătura; a vântura.

- 1410 Am o rață
Fără viață,
Trece apa cât de mare,
Ba te duce și-n spinare.
- 1411 'Noată rața-n heleșteu
Și mă cheamă s-o port eu.
- 1412 Gâsca-n baltă,
Și penele-n pădure.
- 1413 Am o vacă,
O trag de urechi la apă.
Ce e?
- 1414 Am o cutiuță,
Și-n cutiuță — o rățușcă;
Rățușca cu aripele felezuia¹,
Cu coada vânt trăgea
În nasul cui nu gâcea.

Corabia, vaporul

- 1415 Pană-mpănată,
Pe apă lăsată,
Cu mână de om,
Cu voie de domn.

¹ *A felezu* — a mătura pleava cu felezăul (măturică făcută din nuiele de mesteacăn).

- 1416 Pană-mpănată,
Pe apă lăsată,
De vânturi mânată.
Suflet n-are, suflet duce,
De pământ nu se atinge.
- 1417 Țândărică, lemn uscat,
Venită din Țarigrad.
- 1418 Am o găscă pe apă,
Și cu fulgii în pădure.
- 1419 Pe cea vale nourată
Vine-o fiară-ncornorată,
De meșteri streini lucrată:
Suflet n-are, suflet duce,
De pământ nu se atinge.
- 1420 Când eram în viață,
Umbream cu multă dulceață
Pe tot omul ostenit;
Acum însă, după moarte,
D-altă soarte am eu parte:
Ca să țin neconținut
Vii pe mine,
Vii sub mine.
Să vedem: ghici-vei bine?

Corabia cu zăbaturi

- 1421 Găinușă gălbenușă
Trece marea-n piciorușă.

Farul

- 1422 Ce veghează peste mare
Și nu-i stă nimic în cale?

Telefonul

- 1423 Alo, aici
Se-aude, ce zici.
- 1424 Ce e mic și tăcănește
La ureche ne șoptește?
- 1425 Când eu strig
Se aude la marginea mării.

Avionul

- 1426 Pe deasupra satului
Merg caii-mpăratului
Și căruța Radului.

- 1427 Vântul ca gândul,
Nici cerul, nici pământul.
- 1428 Păsărică vâjâioasă,
Zboară pe sus, curajoasă.
- 1429 Suflet ține, suflet n-are,
Umblă fără de picioare —
Nici pe drum, nici pe cărare,
Nici pe apă curgătoare.
- 1430 Ce pasăre nu stă-n pom,
Duce pe spinare om,
Zboară și se pierde-n zări,
Trece peste mări și țări?

Parașuta

- 1431 Sunt umbrelă călătoare,
Nu mă tem de ploi sau soare.
Trec prin nor,
Vin în zbor,
Oameni, lucruri eu cobor.

Racheta în lună

- 1432 Globulețul de argint
Ce aproape-i de Pământ,
Dar nici scara cea mai lungă

N-a putut la el s-ajungă.
Numai meștera luntre
A făcut o punte.

Satelitul

1433 Cine, într-o clipită,
Pământul înconjoară?

INSTITUȚII, FACTORI SOCIALI

Birul

- 1434 Ce e greu peste bordei,
Când n-ai bani de un' să iei?
- 1435 Ce greu pe bordei
Mai mult ca pământul, dacă vrei?
- 1436 Ce e greu pe casă,
Și cu mâna nu se ia?

Sărăcia

- 1437 Împăratul mai rar,
Iar badea Stan și Bran
Întotdeauna.

Primarul

- 1438 Șleapțul satului,
Necazul săracului.
- 1439 Țioțul împăratului
În mijlocul satului.

Jandarmul

- 1440 Pana cocostârcului
În mijlocul târgului.

Starostele

- 1441 Ochiul împăratului
La mijlocul satului.

Primăria, pușcăria

- 1442 Cerga dracului
În mijlocul satului.
- 1443 Inima dracului,
Beleaua satului.
- 1444 Fierea dracului
În mijlocul satului.
- 1445 Casa dracului,
Inima vrăjbilor.¹

¹ Aceeași formă pt. *cârciumă*, ghicit. nr. 1501 (a se compara numai primul vers la ambele ghicitori).

Trăgătoarea

- 1446 Așchia bradului,
Dreptatea satului!!

Legea

- 1447 Ce e mare și mai mare,
Și de nimeni teamă n-are?

Banii

- 1448 Ce-mi cere, le dau;
La nimeni nu stau.
- 1449 Ochii dracului,
Moartea omului.
- 1450 La minte cald,
La mână rece,
Îmi schimb stăpânii —
Ca vai de ei,
Și n-am odihnă
Nici în mormânt.
- 1451 Ce vă trec prin mâini,
Făr' de-a le fi stăpâni;
Se păstrează-n sân și-n ladă,
Fără ei nu faceți treabă?

Împrumutul

- 1452 Ițele,
Momițele,
Ți le dau
Și ți le iau.

Banul fals

- 1453 Acel ce mă face
Nu spune, și tace;
Când mă iai, nu mă cunoști.
Când mă cunoști, nu mă primești.

Punga

- 1454 Găinușă gălbenușă,
Cu boabele-n gușă.
- 1455 Am o rață
Șugubață,
Singură coada negoată,
Și cu ciocul cigălește;
Pas, bădiță, de ghicește!

Comoara

- 1456 Căciula mutului
În fundul pământului.

Popa

- 1457 Coțofană faură,
Întunecă-n gaură
Se mânecă¹
Înspre duminică.
- 1458 La un copac găunos
Urlă lupul bătaios.
- 1459 Rage ursul din cetate,
Și vacile nu vin toate,
Și vițeei-n jumătate.

Popa bătând toaca

- 1460 Tunica și punică
La sfânta biserică.

¹ *A se mâneca* — a se scula dis-de-dimineață și a pleca la drum.

Biserica, mănăstirea

- 1461 Am o vacă
Porumbacă,
Pe la coarne
Cu icoane,
Pe la nări
Cu lumânări,
Pe la buze
Buburuze,
La bărbii
Cu făclii,
Pe la șolduri
Cu bolduri,
Pe la pânțece
Cu descânțece.
- 1462 Cireș înflorit,
Șarpe-ncolăcit,
Poruncă de domn,
Lucrare de om.
- 1463 Am un cocoș roșu, potcovit
De mână de om,
Din faptă de domn,
Din bardă și din topor.
- 1464 Am o ulcea pestricea,
Cântă-un cocoșel în ea.

- 1465 Căciula-mpăratului
În mijlocul satului.
- 1466 Tuguiul curatului
În mijlocul satului.
- 1467 Dragostea-mpăratului
Șade-n dricul satului.
- 1468 La stâna bătrână
Ciutele s-adună.

Clopotul

- 1469 Când scutur frâu-n curte,
Nechează murgu-n munte.
- 1470 Rage Buga¹-ntre hotară,
S-aude-ntr-a șaptea țară.
- 1471 Rage murga din cetate
Și s-aude-n nouă sate.
- 1472 În mijlocul satului
Rage un vițel de aur.
- 1473 În mijlocul satului
Rage buhaiul împăratului.

¹ *Buga* — denumirea clopotului cel mare de la mănăstirea Putna.

- 1474 Bululumb-bululumb,
Din Țarigrad adus,
Și agățat sus.
- 1475 Hurduz-burduz,
Din Țarigrad adus,
Aice mare vodă, domn l-a pus.
- 1476 Șade domnul Buzdugan,
Șade sus, într-un divan,
Și când poruncește,
Peste tot vestește.
- 1477 La Orhei se taie lemne,
La noi cad surcele.
- 1478 Limba cocostârcului
Bate fruntea târgului.
- 1479 Putinei de aur,
Limbă de balaur.
- 1480 Sună din cetate
Și s-aude peste sate.
Pe cei vii îi cheamă,
Pe cei morți îi plânge.

Clopotele

- 1481 Cerbii-zbiară,
Ciutele s-adună.

- 1482 Am două ulcele,
Cântă doi cocoși în ele.

Limba de clopot

- 1483 Sub o foaie de lipan
Șade-un pui de mocârțan.

Clopotnița

- 1484 Spânzurătoare mare,
Căutare are.

Toaca

- 1485 La noi taie lemne,
La voi cad surcele.

Clopotul și toaca

- 1486 Badea rage
Prin pârloage,
Lelea-ngână
Din grădină.
- 1487 Strigă Dobra din Moldova
Și Neaga din Teleaga,

Să vie vacile toate—
Îmbrăcate, ne-mbrăcate.

Crucea de pe turla bisericii

1488 Pana cocostârcului
Bate fața târgului.¹

Crucea, crucile

1489 De aici și pân' la munte —
Numai țâpi înfipte.

Plutonul de soldați

1490 Zece-n lung
Și trei în lat
Bat picioru' ne-ncetat:
Când la stânga,
Când la dreapta,
Azi bunicul,
Mâine tata.

¹ Forme asemănătoare pentru *steag*, ghicit. nr. 1493 și pt. *soarele când răsare*, ghicit. nr. 2084.

Goarna

- 1491 Pe deal nechează,
Pe vale urează.

Steagul

- 1492 Coarnele sunt din târg,
Capul — din ogradă,
Coadă e din pădure.

- 1493 Pana cocostârcului
Bate fruntea târgului.

Sirena

- 1494 Nu vede,
Nu aude,
Și urlă.

Pacea

- 1495 N-are chip și nici făptură,
Unde-i ea nu este ură;
E scumpă și-atât de dragă,
C-o iubește lumea-ntreagă.

ELEMENTE DE MORALĂ
NĂRAVURI, VICII*Betia*

- 1496 Fumul dracului
În capul omului.

Băutura

- 1497 De o cumperi, ea te vinde,
Îi tot udă și s-aprinde,
Și te arde ca un foc,
Și de dânsa n-ai noroc.
- 1498 Tu mă faci om,
Eu te fac neom.

Hanul

- 1499 La o margine de drum
Șade moșu', bea tutun;
Bea tutun și rachie tare,
De cade de pe picioare.

Cârciuma (crâșma)

- 1500 Ochiul dracului,
Ibovnica satului.
- 1501 Casa dracului
În mijlocul satului.

Tutunul

- 1502 Buruienută gălbiniută,
Rar bărbat care te cruță.
- 1503 Tămâia dracului
Plăcerea bărbatului.

Luleana

- 1504 Oala Necuratului
În gura bărbatului.
- 1505 Găinușă-ciușă,
Strânge-n nas cenușă.
- 1506 Găinușă cu gușă
Poartă în plisc cenușă.

- 1507 Am o găină
Care răsufală pe coadă.
- 1508 Am o găinușă:
Cu trupul de pământ,
Cu inima de frunză,
Cu coada de lemn uscat.
- 1509 Ce e cu trupul de pământ,
Cu mașul de frunză,
Cu gura de aramă,
Și cu coada de lemn?
- 1510 Apă de frunză,
Funie de lemn,
Și puțul de pământ.
- 1511 Am un lemn:
Lemnul ține lutul,
Lutul ține frunza,
Și frunza ține focul.
- 1512 Am o vacă de pământ,
Cu țâța de lemn,
Iar vițelul — om.
- 1513 Scobită,
Găurită,
Cu iarba dracului otrăvită.
Ghiciți, ce e?

Țigara

- 1514 Sus fum,
Jos scrum.
- 1515 Ciucite,
Boțite,
La un capăt fum,
La celălalt un nebun.
- 1516 Cimilinga-blinga:
Tananaua, puf.
- 1517 Bala spurcatului
În gura săracului.

Ciubucul, tutunul, luleana și suvacul¹

- 1518 În pădure m-am dus,
Ciubuc mi-am luat,
Laptele în târg,
Și vaca în grădină,
Vițelul în țarină.

¹ *Sovac* — sulă de metal sau de lemn, întrebuințată la desfundatul lulelei.

Cărțile de joc

- 1519 Ce se pune pe masă,
Se taie,
Se-mparte la fiecare,
Dar nu se mănâncă?

Craiul la cărțile de joc

- 1520 Ce crai
Nu are țară?

Ghiocul

- 1521 Îmi schimb locul,
Sar focul
Și ghicesc norocul.

Prietenia

- 1522 N-o poți cumpăra sau vinde,
Nici în mână n-o poți prinde.
Dar o poți lua cu tine,
Să te ai cu lumea bine.

Minciuna

- 1523 Într-o rămătură de oaie
A crescut un corn de porc;
Un orb l-a găsit,
Un gol în sân l-a vârât.
- 1524 În rămătură de oaie, subt mal,
Găsirăm coarne de cal;
Orbul le-a văzut,
Ciungul le-a luat,
Cel cu pielea goală în sân le-a băgat.
- 1525 Un orb vede un iepure,
Un șchiop aleargă după el,
Și un mut strigă la un surd să-l prindă.
- 1526 Astă-vară la Crăciun,
Mâncam mere dintr-un prun
Și cireșe din alun.
- 1527 Pe un vârful de deal
A ouat o prepeliță,
A clocit o bivoliță
Și-a scos pui de mangaliță.

Clevetitoarea

- 1528 Bat ei căinii,
Bat cum bat,
Dar când bat cățelele,
Pică toate stelele!

Rușinea

- 1529 Cine mănâncă nările omului?

Lăcomia

- 1530 De dorul căpșunilor
Mănâncă frunza.

Lenea

- 1531 Ciolane rupte,
Șale durute.

Leneșul

- 1532 Gândul muștii,
Laba găștii.

Îngâmfatul

- 1533 La stat
Nu-i înalt,
Dar la nas
N-o să-i ajungi
Nici cu scări
Din cele lungi.

Fricosul

- 1534 Iepurilă încălțat
Stă în margine de sat.

ELEMENTE
DE VIAȚĂ CULTURALĂ*Scrisul (scrierea)*

- 1535 Câmpul alb,
Oile negre,
Cin' le vede
Nu le crede
Cin' le paște
Le cunoaște.
- 1536 Cine mă-nțelege
Cuvinte culege.
- 1537 Arătură albă,
Sămânță neagră:
Cine poate,
Acela seamănă.
- 1538 Ce rămâne pe veci
Și vorbește de trecut?

Scrisul cu pană de găscă

- 1539 Gâsca ară,
Omul mână.

Condeiuul (tocul de scris)

- 1540 Dă-mi de băut,
Să stăm la vorbit!
- 1541 Trei mă țin, trei mă poartă,
Cinci mă duc de mă adapă,
Din nasul meu curge miere și otravă.
- 1542 Am un bou:
De iute ce-i, trei îl țin;
Glas n-are, dar grăiește,
S-aude la marginea lumii.
- 1543 Eu îs vrajba și dragostea;
De tare ce-s, trei mă țin;
Cu capul tăiat,
În două crăpat.
- 1544 Ce semănătoare seamănă
Grăunțe negre pe pământ alb?
- 1545 Pitic sunt, de toți m-agăț,
Și pe toată lumea-nvăț.
- 1546 De iute ce sunt,
Trei abia mă țin.
Din gura mea curge
Miere și venin.
Glas nu am,

Dar să strig de voi fi pus,
M-aude în răsărit și în apus.
Eu lumea o împac
Și o învrăjbesc,
Pe toți îi bucur
Sau îi întristez,
După cum lucrez.

Pana de găscă pentru condei

- 1547 Din carne e crescut,
În carne a crescut,
Capul l-a tăiat,
Corpul a-nvelit.
La plimbare când a ieșit,
Pe stăpânul lui a servit.
- 1548 Taie-mi capul,
Scoate-mi limba,
Dă-mi să beau
Și să-ți vorbesc.
- 1549 Omul mână,
Gâsca trage,
Și eu fac brazde negre pe pământ alb.

Degetele, condeiul și ochii

- 1550 Trei orbi duc un olog,
 Îtovărășiți de doi chiori;
 Ologul seamănă pe un câmp neted sămânța,
 Și răsar în același timp și flori, și sămânță.

Cerneala

- 1551 Zamă de boz¹,
 Cărturarilor folos.

Hârtia

- 1552 Ce este:
 Începătură
 Fără neam de strămătură²?
- 1553 Buf! din pod, dar nu se strică,
 Apa însă îl destramă.
- 1554 Dai de piatră, nu se strică;
 Dai în apă, se despică.

¹ *Boz* — plantă erbacee cu miros neplăcut, cu flori albe și fructe negre.

² *Strămătură* — lână toarsă și vopsită în diferite culori, folosită la țesut, cusut sau brodat.

1555 M-a trimis doamna de sus
La a de jos,
Ca să-i dea o cusătură
Fără pic de tivitură.¹

1556 Fere-mă de apă,
Că prea rău m-adapă!

Sugativa

1557 Nu-i fierbinte,
Dar usucă.

Numele

1558 Ce lucru este în toate,
Și fără el nu se poate?

1559 Ce intră în toate
Și rămâne după moarte?

1560 Ce se pune anume
La tot lucrul în lume?

1561 Cinel-cinel:
Stă pe tine,
Și nu-l vede nime.

¹ Pentru ultimele două versuri forme asemănătoare: *coada păsării*, ghicit. nr. 1683, *gheața*, ghicit. nr. 1935, *zăpada*, ghicit. nr. 2011 (la toate ghicitorile a se compara tot ultimele două versuri).

Cartea

- 1562 Rădăcină-mpleticină,
Ales voinic o dezbină.
- 1563 Rădăcină pătrăcină,
Rar voinic care-o dijghină.
- 1564 Găină pestriță
La popa pe poliță.
- 1565 Cine mă-nțelege
Înțelepciune culege.
- 1566 Are foi și scoartă,
Dar nu e copac.
Cine o-nțelege
Minte are-n cap.
- 1567 Are foi și nu e pom,
Îmi vorbește ca un om.
Și cu cât o îndrăgești,
Tot mai mult te folosești.

Cărțile în bibliotecă

- 1568 Colea-n stâna de la noi
Sunt vreo două mii de oi,
Însă-acela le cunoaște
Care vine și le paște.

Biblioteca

- 1569 Ghici în care școală-nveți
Pân' la adânci bătrâneți?

Știința

- 1570 O cetate minunată
Stă cu poarta descuiată,
Dar nu poți în ea pași
Dacă nu știi a citi;
Are-n ea comori potop —
Oricâți iau, nu scade-un strop.
- 1571 Ce avere este în lume,
Pe care n-o poți lăsa altuia?

Clopoțelul de la școală

- 1572 Sus sună, jos răsună,
Toți copiii se adună.

Scrisoarea (epistola)

- 1573 Vestе duce,
Vestе aduce.

1574 Am o găină cânipie,
Dă de veste la domnie.

1575 Am o găinușă peștiță
Duce vestea la bădiță.

1576 Limbă dulce sau amară:
Grăiesc la răsărit,
Și se-aude la apus.

Pecetea (ștampila)

1577 Sunt rotundă ca un ban
Și stau mândră pe divan.

Timbrul de scrisoare

1578 Ce săruți pe spate
Și merge departe?

1579 Ce uzi în spate
Și face ocolul pământului?

Ziarul

1580 Am un prieten priceput,
De toată lumea știut;

Îmi dă sfaturi și îmi spune
Tot ce se petrece-n lume.

Radio

- 1581 El în casă locuiește,
Și atunci când vorbește
Numai cu un ochi privește.
- 1582 Când îl privești se pare o cutie
Sau mai bine zis o jucărie.
Însă când vorbește,
Maică, te uimește!
- 1583 N-are viață, n-are duh,
Însă prinde din văzduh
Vorbele care se plimbă,
Și vorbește orice limbă.

Difuzorul

- 1584 Sus pe stâlpul ăsta mare
Prins-am o privighetoare.
N-are cap, n-are picioare;
Dar de-i zice o cântare
Satul ciotcă¹, lume multă
Stă-mprejurul ei și-ascultă.

¹ *Ciotcă* — grămadă, mulțime.

- 1585 O cutie minunată
Duce-n casă lumea toată.

Antena

- 1586 Nu-i ureche, dar aude,
Vocea ce-n văzduh s-ascunde;
Și-o culege după ton,
Ca s-o bage-n megafon.

Cinematograful

- 1587 Pânză albă pe pereți,
O pânză și doi băieți,
Și în fiecare seară
Strânge lumea ca la moară.

Televizorul

- 1588 Hai la noi ca să vedeți
Numai umbre pe pereți.

Ghicitoarea (cimilitura)

- 1589 Lumea o face,
Lumea o desface.

- 1590 Străina cu ochii verzi
Ar vrea brâul să-i dezlegi,
Numai că tu... nu-nțelegi.

Culegătorul de folclor

- 1591 Poposind din floare-n floare,
Șapte sate-am colindat,
Și din sacul plin din spate
Și pe voi v-am înfruptat.

INSTRUMENTE MUZICALE,
JOCURI

Cimpoiul

1592 Am o găscă șoaită-boaită,
Cu grumazul șoi-bârloi.

1593 Am o rață
Gudureață,
Grumăjui
Cu gudurlui;
Cine-a gici
Șapte sate c-a zgârci.

1594 Colea-n vale,
Colea-n deal,
Țipă porcul
Lui Drăgan.

1595 Strâns și umflat,
Zbiară prin sat.

1596 Ce se naște fără suflet,
Cântă jupuit
Și moare țipând?

- 1597 Am două mere,
Două pere,
Două fuse de aur.
Vai de puiul cel de graur
Care se suie în nuc
Și strigă la cuc,
Din ciubuc trăgând,
Din aripi dând,
Din gură șovârleagă-leagă,
Nimica să nu s-aleagă.

Cavalul

- 1598 Am un lemn de două palme:
Când răsuflă, sună valea.

Fluierul

- 1599 În pădure naște,
În pădure crește,
Vine-acasă și horește¹.
- 1600 Subțirel și mititel,
Joacă lumea după el.

¹ *A hori* — a cânta un cântec, de obicei o horă (din gură sau din fluier).

Trâmbița

- 1601 Tura-vura neamului
În mijlocul satului.

Toba

- 1602 Bălaie, hurdubaie,
Bună de bătaie.

Cobza

- 1603 Doi purcei negoței¹,
Bate găasca la tiulei².
- 1604 Am o vacă
Bandraboacă,
Pe la pânteci
Cu descânteci,
Pe la ii
Cu băcălii.
- 1605 Vine găasca
De la Bâasca,
Cu-aripile mototol,
Cu ciocul făcut pistol.

¹ *Negoței* — de târguit.

² *Tuleu* — cotorul penelor de pasăre; puful puilor.

Vioara (scripca, dibla)

- 1606 Pe o vale-ntunecoasă
Vine-o babă grebănoasă,
Pe la șele
Cu dârjele,
Pe la buze,
Cu sumuze,
Pe la nări
Cu lumânări.
- 1607 Am o haită:
Șoaită-boaită,
Cu grumajii șovârnogi¹,
Pas, voinici, și mi-o ghiciți!
De-ți greși
Și nu-ți găci,
Șapte mațe v-oi zgârci.
- 1608 Am o scândură uscată,
De-un mare meșter lucrată,
În cui atârnată.
Când sună și răsună,
Toți oamenii s-adună.
- 1609 Cântă un gândac
Pe o draniță² roșă.

¹ *Șovârnog* — care de-abia își târaie picioarele; olog, șchiop.

² *Draniță* — scândurică subțire din lemn de brad, mai mare decât șindrila, cu care se acoperă casele.

- 1610 Țândărica bradului,
Veselia satului.
- 1611 Găinușa mea,
Când sâsâie ea,
Se strânge lumea la ea.
- 1612 Scoică uscată,
În cui aninată.
- 1613 Am o fată:
Când o iau în brațe, țipă;
Când o las, tace.
- 1614 Când se ceartă calul cu oaia
Și oaia cu lemnul?

Vioara și arcușul

- 1615 Sub o sabie uscată
Țipă purceaua roșcată.

Arcușul, vioara și coardele

- 1616 Tata — gârbovul,
Ivăneasa — scorboraasa,
Și copiii — drepti.

- 1617 Calul pe oaie,
Oaia pe lemn,
Lemnul zbiară,
Oaia cântă,
Calul tace.

Lăutarul și vioara

- 1618 Strigă gagiul¹ din pădure,
Și gajgura din gaură.
- 1619 Strigă gagiu' din copaci,
Găgiuleasa — de la vaci.

Lăutarii și jucătorii

- 1620 Unul face tri-li-li,
Altul face di-di-ri,
Iar o sută —
Târța-pârța.

Hora

- 1621 Ce nu-mbătrânește niciodată?

- 1622 Ce nu pierе niciodată?

¹ *Gagin, gagist* — instrumentist civil, angajat în fanfara unui regiment; aici cu sensul de lăutar.

„Bubainul“ de Anul Nou

1623 Am un taur
În ogradă
Rage,
Dacă-l tragi
De coadă.

Scrânciobul („dulapul“)

1624 Hetica,
Petica,
Sus cu bizuietica.

1625 Pe valea lui Baibarac
Se dă dracul peste cap.

Zmeul

1626 Voinic vârtolomete,
Cu pipota-ntre spete,
Se suie-n slava cerului
Cât ai potcovi puricele la un picior.

Mingea

- 1627 Sare și cade hai-hui;
Niciodată n-are cucuil!
- 1628 Cade și îndată sare,
Parcă ar avea picioare.
Se lovește și nu plânge.
Ce să fie oare?

ANIMALE SĂLBATICE

Iepurele

- 1629 Cinel-cinel:
Ciuguleț
Cânipel.
- 1630 Cimiliga prin tufiș,
Tuști din iarbă-n aluniș.
- 1631 Ulcelușă unsă,
Prin buruieni ascunsă.
- 1632 Am un făt¹ faur,
Cu patru cucioaie,
Cu coada acană²,
Cu urechile țicmandru
Și cu botul fiu-fiu-fiu.
- 1633 La deal fug de nu m-ajungi,
La vale cad în brânci.
- 1634 Cui îi pare dealul vale,
Și valed deal?

¹ *Făt* — fecior, fiu; băiat, copil.

² *Acană* — mai la o parte, în lături.

- 1635 Ce stă ghebos
În rogoz,
Strigi o dată
Și se-ndreaptă?
- 1636 Trece dracul ghemotoc
Pe valea lui Oțotoc.

Căinele și iepurele

- 1637 Fuga, bălțatule,
Goana, urecheatule!
De-l ajunge bălțatul,
S-a sfârșit cu urecheatul!

Iepuroaica cu puii

- 1638 Am o scroafă sură,
Pură,
Cu purceii suri,
Puri,
Sug,
Fug,
Ciuști în huci!
- 1639 Am o purcică
Surică,
Care moare de frică.

Are pui
Numiți vătui¹,
Sug și fug;
Uite-i, nu-i;
Cine-i purcica
Surica?

Cerbul

1640 Tătănita snop,
Pană busuioc.

Vulpea

1641 Ană codană,
Cât vrei prin poiană,
Da' prin cotecior
Mai încetișor.

1642 Iese puica din cotet,
De n-o prinde nici un județ.

Vulpea și găina

1643 A luat-o Ivăra
Pe Kivăra

¹ *Vătui* — pui de iepure.

Și a dus-o-n vie
S-o-nvețe cojocărie.

Lupul

1644 Și codat,
Și colțat,
Și isteț,
Și-ndrăzneț.

1645 Noaptea ochii îi steclește,
Și când urlă te-ngrozește.

1646 Mangu stă și-ascultă.

Lupoaica și puii

1647 Am o cățea plătănăgea
Cu doisprezece purcei plătănăgei:
Vine, sugă, fuge-n tufe.

Lupul și oile

1648 Ciugurele-mugurele,
Merg pe drum înșirățele,
Iar Ciuguru-muguru,
Pe brânci tupilat,
S-a pus pe vânat.

1649 Ținghi-linghi¹-o ia pe vale,
Șoldu-boldu²-i iese-n cale.

1650 Jnapu³-n mărunțele
Face drumurile.

1651 Otrocol
Prin ocol;
Unul râde,
O sută plâng.

*Untișca*⁴

1652 Am o oaie rapănă⁵,
Șade-n deal și deapănă,
Și se-nchină rugului,
Și se roagă cucului:
— Cucule, măria-ta,
Am venit la dumneata,
Să-mi dai calul dumitale
Să mă duc la socrul-mare,
C-am auzit c-a fătat
Sub un munte rotunzat,

¹ *Ținghi-linghi* — imitarea sunetului de clopoțel.

² *Șoldu-boldu* — poziția lupului care stă pe șolduri și cu ochii holbați.

³ *Jnapu* — de la a *jnăpăi* (a bate, a lovi).

⁴ *Untișca* — cântecul oii referitor la lup.

⁵ *Rapăn* — boală de piele asemănătoare cu râia, pe care o capătă de obicei caii, câinii și porcii.

Și-a făcut trei feciori,
Trei frațiori;
Unul a murit,
Altul a pierit,
Unu-n munte s-a suit,
Cu sângele-ntr-un săhan¹,
Cu mațele-ntr-un pahar.

Ursul

- 1653 Pe o vale-adâncă
Vine un cioban ciobâncă,
Și de șale e mătâncă.
- 1654 Vine moșul pe cărare
Cu cojocul la spinare.
- 1655 Am un moș
Cu cojoc întors pe dos.
- 1656 Vara umblu după miere,
Iarna dorm să prind putere.

Ariciul

- 1657 Hanțur,
Banțur,

¹ *Săhan, saban* — vas adânc de metal; talger, farfurie.

- Trece pe uliți
Cu o mie de sulți.
- 1658 Merge moșu' pe cărare
Cu-o mie de ace-n spinare.
- 1659 Gâfâie moș Sâvu pe cărare,
C-o mie de araci în spinare.
- 1660 Merge pașa pe uliță
Cu trei mii de sulțe.
- 1661 Ce viteaz intră-n cetate
Cu multe sulți în spate?
- 1662 Am un motan mare,
Cu părul ca acul,
Cu trupul ca dracul.
- 1663 Pe valea lui Ociocioc
Vine dracu' șomoldoc¹.
- 1664 Mă fac ghem
Și de nimeni nu mă tem.
- 1665 Cui îi place să se-mbrace
În cojoc cu mii de ace?

¹ *Șomoldoc, șomoltoc* — ghemotoc.

Liliacul

- 1666 Zburătoare
Cu patru picioare.
- 1667 Ce pasăre naște puii vii?
- 1668 Am o pasăre
Care zboară-n cer
Și sug
Puii la ea.

Soarecele

- 1669 Nucă nucoasă,
Piersecă flocoasă,
Dă în el!
Dă după el!
Lasă-l la focul,
Că și-a găsit norocul.
- 1670 Cimiligă laură,
Tuști în gaură!
- 1671 Moara lui Bubuță
Îmblă prin grăunțe.
- 1672 Ulcicuță plușată,
Umblă noaptea toată.

- 1673 Ulcicuță laură
 Țuști în gaură.
- 1674 Puri-nainte, puri-napoi,
 Pupuri-purea-napoi.
- 1675 Țuțuruță-pupuruță,
 Fuge iute prin grăunță.
- 1676 Încui,
 Descui,
 Și hoțul rămâne în casă.

*Soarele și jirul*¹

- 1677 Picurușu' picură,
 Găvărușu-n gaură.

Nevăstuica

- 1678 Strigă Marița din deal
 S-o aperi de găini,
 Că de câini
 Nu-i e frică.

¹ *Jir* — fructul fagului.

Cârțița

1679 Ce este:
De trăit trăiește,
Dar fără ochi se hrănește?

PĂSĂRI SĂLBATICE

Pasărea

- 1680 Cine trece pe lângă pom
Și n-o bagă nime-n samă?
- 1681 N-are mâini, lucru ciudat,
Dar clădește minunat!

Coadă pasării

- 1682 Am o carte:
Vântul o-nchide,
Vântul o deschide.
- 1683 Două gheme de mătăasă
Le-am trimis la Vodulesă,
Ca să-mi facă cusătura
Fără leac de tivitură.

Pana pasării

- 1684 Are viață, n-are viață,
Și tot vine de la viață.

Fulgul

1685 La trup sunt ușor,
Fără aripi zbor,
Dar nu-s nici fum, nici nor.

1686 Ce trece pe apă,
Și valuri nu sapă.¹

Pipota

1687 Deasupra carne,
Înăuntru piele.

Cuibul

1688 Fără mâini, fără bărdiță,
Și-a făcut bună căsuță.

Rândunica

1689 Doamnă nouă
Cu coada în două.

1690 O săgeată neagră,
Merge pe deasupra lacului.

¹ O formă puțin diferită pt. *umbră*, ghicit. nr. 2037.

- 1691 Țintă mândră
Bate-n grindă,
Băsădește pasărește,
Nime' nu se nădăiește¹.

Rândunica și cuibul

- 1692 Spilcă spilcuită,
De grindă lipită;
Vorbește nemțește,
Se-nțelege franțuzește.

Puii și rândunica

- 1693 Purcelușă sură-pură,
Suie pură pe topură
C-un maldăr de pur² în gură.

Vrăbia, vrăbiile

- 1694 Ciuturile mugurele
Stau pe gard înșirățele.
- 1695 Saltă, saltă și iar saltă,
Nu face un pas o dată.

¹ *A nădăi* — a se asemui; a imita.

² *Pur* — usturoi sălbatic.

Păunul

1696 Am o rață
Târgovață,
Singură coada-și negoață.

1697 Stejar verde,
Vârful-i arde;
La trupină
Are-albină.

Cucul

1698 Cine-și cântă numele
Prin toate pădurile?

1699 Cine umblă mut prin lume
Și tot se strigă pe nume?

Coțofana

1700 Ce e lungă
Cât o drugă,
Și de groasă
Cât o ceapă,
Și nechează
Ca o iapă?

1701 Cine-i la cap ca o fată,
Și la coadă ca o daltă?

1702 Domnul scurt,
Și pușca lungă.

1703 Intră popa în altar
Și-și lasă toiagu-afar'.

1704 Mai mare așchia
Decât copacul.

1705 Fata de pandur
Cu vârghea¹-n spate.

Coțofana și porcul

1706 Titirișca-frișca
Sare pe țânțoi-bânțoi,
Dar țânțoi-bânțoi
Nu poate sări
Pe titirișca-frișca.

1707 Mic-pestric
Se suie pe moc-mondoc,
Dar moc-mondoc
Nu se suie pe mic-pestric.

¹ *Vârghe* — par; bârnă.

1708 Anghelușca-menghelușca
Șade călare pe angheloi-mengheloi,
Dar angheloi-mengheloi
Nu poate ședeă călare
Pe anghelușca-menghelușca.

1709 Șotânga-motânga
Duce pe șotângoi-motângoi,
Dar șotângoi-motângoi
Nu duce pe șotânga-motânga.

1710 Tuleașca-fleașca
Se suie pe tuleșcoi-fleșcoi,
Dar tuleșcoi-fleșcoi
Nu se suie pe tuleașca-fleașca.

Coțofana și bivolul

1711 Țanța-mața
Șade pe țânțoi-bănțoi,
Dar țânțoi-bănțoi
Nu șade pe țanța-mața.

Ciocănitoea (gheonoaia)

1712 Suliță pestriță,
Caragea¹ de os.

¹ *Caragea* — fluiet.

1713 Cocoș roșiu, zgaibă-n cap,
Toacă noaptea pe uscat.

1714 Joacă popa crăcănat
Cu zăbunul¹ cărărat,
Cu tichie roșie-n cap.

1715 Țapu' mării, țap,
Sare pe copac,
Toacă noaptea lemn uscat.

Gaița

1716 Dacă-i albă, nu-i cocoană,
Dacă-i neagră, nu-i țigancă,
Dacă-i lungă, nu-i prăjină.

Cioara

1717 Tărtăcuță neagră,
Peste câmp aleargă.

1718 Am o țarcă bulearcă,
Tot câmpul aleargă.

¹ *Zăbun* — haină lungă.

Cioara și porcul

- 1719 Țoțoi-moțoi
Duce pe Țoața-moața,
Dar Țoața-moața
Nu duce pe Țoțoi-moțoi.
- 1720 Dudulana șade pe dudulan,
Dar dudulan nu șade pe dudulana.
- 1721 Danța-mața
Șade pe dănțoi-mănțoi,
Dar dănțoi-mănțoi
Nu șade pe danța-mața.
- 1722 Titirișcu-prișcu
Poate să ducă
Pe titirișca-prișca în ciuș¹;
Dar titirișca-prișca
Nu poate să ducă
Pe titirișcu-prișcu în ciuș.
- 1723 Sunt două dobitoace:
Unul Tutălă,
Și altul Mângălă;
Tutălă duce-n spate pe Mângălă,
Dar Mângălă pe Tutălă, nu!

¹ În ciuș — în cârcă, în spinare.

Tarca

- 1724 Ce-i lungă
Și nu-i dungă,
Și-i albă,
Și nu-i doamnă,
Și-i neagră,
Și nu-i țigancă?

Cucuvaia

- 1725 Strigă noaptea
Că vine moartea.

Buba (bufnița)

- 1726 Noaptea răcnește,
Ziua se-odihnește.

Ciuburezul

- 1727 Gâscă titiană,
Zboară noaptea în poiană¹.

¹ O formă asemănătoare pt. *lună*, ghicit. nr.2108.

Uliul și găina

- 1728 — Gaie-papagaie,
Ce duci în tîgaie?
— Duc papa puiului
În valea plopului,
C-a venit vipăra
Și-a luat pe chipăra,
Și-a dus-o-n deal la cetățuie,
Ca s-onvețe blănărie.
- 1729 A venit mimura
Și-a luat pe pipura,
Și-o duse-n deal la vie,
Și-a-nvățat-o cojocărie.
- 1730 Vine, vine viura,
Și apucă piura;
Și-o duce pe veneție¹,
Și-o-nvață cojocărie.
- 1731 Tuchiluș pe sub perete,
Ciuști între cele fete!

¹ *Veneție* — vapor, corabie venețiană (reminiscentă a relațiilor comerciale din trecut cu Veneția).

Vulturul

- 1732 Ce vânător
Vânează din zbor?

Rața sălbatică

- 1733 Pe cea baltă lată
Este-o ciucioră¹ bălțată;
Cine-o știe, las' s-o știe,
Că-i la bot cu scăfârlie.

Gâsca sălbatică

- 1734 Tigva albă, titiană,
Strigă noaptea în poiană.
- 1735 Gușiu, gușiu, guguiană
Strigă noaptea prin poiană.

Barza (cocostârcul)

- 1736 Moșul Niculae
Doarme pe casă-n paie.

¹ *Ciucioră, ciuciure* — plantă erbacee, acoperită cu peri moi, cu flori violete sau albastre.

1737 Badea nostru Nicolae
Doarme-n horn pe paie.

1738 Ce să fie oare
Cu-așa lungi picioare,
Roșii peste tot,
Roșu și pe bot?

Cucoarele

1739 Singurele,
Mititele,
Se tot duc înșirățele,
Și se duc cu mare jele.

Pasărea călătoare

1740 Iarna fuge,
Vara vine.

PEȘTI, TĂRÂTOARE

Peștele

- 1741 Apa mă naște,
Soarele mă crește
Și când nu văd pe mama mor.
- 1742 În apă nasc,
În apă cresc,
Afară dacă ies,
Viața mi se curmă.
- 1743 Soldat oțelit,
De oaste gătit.
- 1744 Merg pe-un drum, dar nu-i drum;
Prind un pui, dar nu-i pui;
Îi smulg penele, dar nu-s pene,
Și-i mănânc carnea, dar nu-i carne.
- 1745 Cine seceră apa?
- 1746 Mut s-a născut,
Mut a trăit,
Mut s-a prăpădit.

Peștii de sub gheață

- 1747 Pe sub podu' lui Peneș-împărat
Umblă caii lui Calafat.

Păstrăvul

- 1748 Ciuști prin apă,
Zup sub piatră.

Racul

- 1749 M-a trimis doamna de sus
La cea de jos
Să-i dai cerceii
De pe fundul mării.
- 1750 Cercelușul mării
Pe fundul căldării.
- 1751 Cerceluș cu coarne,
Fierbe-n fundul oalei.
- 1752 Cu cozoroc la căciulă,
Cu foarfeci la mână,
Cu mustățile ca hățurile,
Și din coadă: lip-lip-lip.

- 1753 Îl bagi negru-n apă
Și iese roșu.
- 1754 Pe valea lui Saravac
Vine un turc înarmat.
- 1755 Ghici:
Ce e cu opt picioare
Și cu două perechi de coarne?
- 1756 Cine nu-și ascute foarfecele niciodată?

Melcul (culbecul, culbeciul)

- 1757 Răsbuc pe cărare,
Cu doba-n spinare.
- 1758 Coarne are, și bou nu e,
Samar¹ poartă, măgar nu e,
Mâini n-are,-n copaci se suie.
- 1759 Cu coarne ca boul,
Cu șa cu un cal,
Se urcă pe copaci ca un șarpe.

¹ *Samar* — șa mare de povară, fără scări (de-obicei pentru măgari sau catâri).

- 1760 Am un bou:
Cu trupul în grajd,
Cu coarnele afară.
- 1761 De tare ce e — duce o casă-n spate,
De slab ce e — o găină-l bate.
- 1762 Vine moșul pe cărare
Și-și duce casa-n spinare.
- 1763 Am un ou, și nu-i ou,
Și cu coarne, dar nu-i bou.
- 1764 Am un bou
Cu ochii în coarne.
- 1765 Găină seină,
Cu moțul de făină;
Veveriță nu e,
Pe copac se suie.
- 1766 Totdeauna sunt acasă
Și de poaie nu îmi pasă...
Merg încet, dar chibzuit:
Pe-unde merg las drum albit.
Am și coarne,
Și le fac
Lunghi sau scurte —
După plac.

Scoica

1767 Sus copaie, jos copaie.
La mijoc carne de oaie.

1768 Sus cer,
Jos cer,
La mijloc carne de miel.

Broasca

1769 Căţaluş de lângă baltă,
Saltă, latră, şi iar saltă.

1770 Lângă balta seacă
Mereu bate toaca.

1771 Ce-i goală-goală
Ca o oală,
Şi nechează ca o iapă?

1772 Nu-i pasăre, dar pe copaci şade;
Nu-i vacă, dar paşte iarbă verde;
Nu-i peşte, dar în baltă înoată;
Nu-i lăutar, dar cântă noaptea toată.

Brotăcelul (buratecul)

1773 Sub o foaie de leuștean
Țipă-un pui de moldovean.

1774 Am un pui de grec
Ce se suie pe ceoflec
Și face: „Indec... Indec...”

Broasca-țestoasă

1775 Sus găvan,
Jos găvan,
La mijloc carne de cal.

1776 Pe o vale nisipoasă
Merge o babă grebănoasă.

1777 Sus casă,
Jos masă,
La mijloc carne grasă.

1778 Hocă mare,
Hocă mică,
De sub hocă
Pui de ciocă,
Hoca cu monicu¹-n cap,
Cu cioricu¹ după cap,

¹ *Monic* — dâmb mic, movilă.

C-un talger de brânză-n buze,
Paște iarbă pe costișă,
Na-ți-l ție de-l sumuță.

Șopârla

1779 Curelușă verde,
Prin iarbă se pierde.

Șarpele

1780 Cimircei ce-i:
Curălușă unsă
În iarbă ascunsă?

1781 Pesteu rece,
Dunărea o trece.

1782 Am o bătă tărcată,
Pe câmp aruncată.

Șarpele și ouăle de șarpe

1783 Mă dusei în pădure
Să caut două resteie;
Nu găsii două resteie,
Găsii două ouă de hechea-bechea,

¹ *Cioric* — șorici.

Hechi să le iau,
Hechi să nu le iau;
Hechi mă temui
De hechea-bechea.

Năpârca

- 1784 Covâl-covâl
Prin iarbă;
Lungă-i,
Șarpe nu-i.

Lipitoarea

- 1785 Ce e mic, nesăturat,
Și suge pân' la crăpat?
1786 Obială neagră tătarască,
Cine n-o ghici să se zgârcească.
1787 Cine te mușcă
Spre a-ți face bine?

Râma, râmele

- 1788 Strigă Dobra din Cosoba
Că e mică-mititică
Și de găini i-este frică.

1789 Strigă lelea Anghelina,
Ca s-o apăr de găină,
Și tot strigă și mă cheamă,
Că de câine n-are teamă.

1790 Curelușă unsă
Pe sub pământ dusă.

1791 Am niște fete:
Când îți vin în curte,
Să nu le aperi de câini,
Să le aperi de găini.

1792 Ce trăiește în pământ
Și n-are oase?

INSECTE

Puricele

- 1793 Cinel-cinel:
Mititel
Ciup-pipel¹.
Ce e mic mititel
Se tulbură Vodă de el?
- 1794 Am un călușel
Mic și sprintenel,
Negru ca corbul,
Iute ca focul:
Unde sare,
Urmă n-are,
Unde paște,
Se cunoaște.
- 1795 Ce-i mic ca și-un fir de mac,
Și sare-n sus ca și-un țap?
- 1796 Peste-o măciuchiță
Sare-o neghinață.

¹ Creație spontanee din: ciupește pielea!

- 1797 Țup de ici,
Țup de colea,
Popârlita
Popârlea.

Păduchele

- 1798 Peste-un tălerel
Trece-un uncheșel.
- 1799 Ce e mic și mititel
Și-și ia Vodă căciula la el?

Ploșnița

- 1800 Burdujel umflat,
Umblă noaptea pe sub pat.

Păianjenul

- 1801 Mititel,
Vinețul,
Țese frumușel.
- 1802 Ce e mic și mititel
Și umblă cu funia după el?

- 1803 Dumitrică ghiburel¹
Și-mpletește casa el,
Ș-o-mpletește frumușel.
- 1804 Am un frate:
Țese-o pânză minunată,
Fără ițe, fără spată.
- 1805 Într-un vârful de pai
Mănăstire de crai.
- 1806 Pusei chila²-n poliță
Fuștele³ sub poliță.

Musca

- 1807 Șade-n grindă, țităiește,
Nu ști' nime ce vorbește.
- 1808 Spuneți-mi cum mă numiți,
Și vara pentru mine
De ce vă pălmuiți?

¹ *Ghiburel* — de la *ghib*, *gheb*.

² *Pila*.

³ *Fuște* — bătă, toiag, sulită, lance.

Țânțarul

1809 Îs mititel și slăbușor,
Și mă hrănesc cu sânge de om.

1810 Hidediși
P' îngă criș.

Bondarul

1811 Zboară, dar nu face ou,
Și mugește, dar nu-i bou.

Rădașca (rudeșița)

1812 Am o vacă neagră,
Și tot prin aer aleargă.

1813 Cerbul nergu
Zboară-n cer.

Furnica, furnicile

1814 La cap dâc,
La dos dâc,
La mijloc fiu-fiu-fiu!

- 1815 La cap bobâlc,
La mijloc fifichi,
Și la coadă fofâlc.
- 1816 La cap nod,
Dinapoi nod,
În mijloc șft!
- 1817 La cap gâlcă,
La dos modâlcă¹,
La mijloc un fir de ață.
- 1818 Ciumile-i, ce-i, ce-i:
Gârgânte, pârânțe, ce-i?
- 1819 De la noi
Până la voi —
Tot mărgele
Mărunțele,
De fugе mâța de ele.

Furnicarul, mușuroaiele cu furnici

- 1820 De-aici pân' la munte —
Tot zale mărunte.
- 1821 Pe drumul lui Scarlat —
Tot mei vărsat.²

¹ *Modâlcă* — umflătură; nod pe trunchiul unui copac.

² O formă asemănătoare pt. *cerul și stelele*, ghicit. nr. 2068.

- 1822 De la Nistru pân' la mare —
Funduri negre de căldare.
- 1823 De-aici până-n Seleş —
Tot căldări cu fundu-n sus.
- 1824 De aci până la Beci¹ —
Tot capete de berbeci.
- 1825 De la noi și pân' la munte
Sunt tot căciule rotunde.
- 1826 Într-un vârî de munte
Clocotește-o oală de linte.

Greierele

- 1827 Am un nepot:
Ziua tace,
Și noaptea cântă.
- 1828 Cine cântă toată vara
Prin fânețe, cu ghitara?

Viespea

- 1829 Ce e mică-mititea,
De fuge Vodă de ea?

¹ *Beci* — numele vechi al Vienei, folosit îndeosebi în Ardeal.

Lăcusta

1830 Săritură de ciută,
Urmă de nimic.

1831 Am o vacă:
Unde zace,
Strat nu face,
Dar topește
Ce-nfrunzește.

Căluțul de iarbă (cosașul)

1832 Sare iepurește
Cântă scripcărește.

Fluturele

1833 Aripă are,
Cioară nu-i;
Trup subțire,
Vierme nu-i.

Licuriciul

1834 Scânteioară
Albăstrioară,

Zboară pe-ntuneric, zboară;
Luminează ici-colea.
Ce-i: felinăraş sau stea?
Licăreşte... licăreşte...
Numele cine-i ghiceşte?

FLORA SĂLBATICĂ

Ghiocelul

- 1835 Clopoșel
Mititel,
Scoate capul din zăpadă,
Primăvara să o vadă.

Mura

- 1836 Pe-o potecă șovăită,
Merge mierla-nsovonită:
Suflet n-are, sânge are.
- 1837 Am un lucru cu gustare:
Suflet n-are, sânge are.

Rugul cu mure

- 1838 Lung e, funie nu e;
Gheare are, pisică nu e;
Mărgele are, salbă nu e.
Ce e?

1839 Lung este, șarpe nu e;
Verde este, gușter nu e;
Gheare are, pisică nu e;
Roade face, pom nu e...
Atunci, ce e?

Rugul

1840 Șarpe cu unghioare
Se cațără la soare.
1841 Verde-i, verde, nu-i șopârlă,
Are dinți și n-are gură.

Spinul

1842 Hârbuliț
Cârbuliță,
Cu gură
De hârpăriță.

Fraga

1843 Într-o foaie, catrifoaie
Șade o oaie oacăină.
1844 Mică, roșie, parfumată,
Șade pe pământ culcată.

Ciuperca, buretele

- 1845 Mânăstire-ntr-un picior,
Ghici, ciupercă, ce e?
- 1846 Tatarita-ntr-un ocol,
Curte albă-ntr-un picior.
- 1847 Cetate albă,
Stă într-un picior.
- 1848 Gâscă albă-ntr-un picior.
- 1849 Omușor într-un picior,
Ghici, rufoaso, ce-i?
- 1850 Hotrocol
Într-un ocol,
Babă albă-ntr-un picior.
- 1851 Pălăria voinicului
Pe marginea drumului.
- 1852 Am o casă văruiță,
Într-un picior sprijinită.
- 1853 Am o casă:
Pe dinafară văruiță,
Pe dinăuntru șindrilită.

- 1854 Răsări lângă proțap,
Pricolici¹ cu cușma-n cap.

Iedera

- 1855 Colăcel,
Bolăcel,
Într-un vârful de muncel².

Hameiul

- 1856 Am un țurțar:
De-ar avea un par,
S-ar sui pe el
Până la cer.

Bozia

- 1857 Ce-i:
Mică — verdică,
La mare — florică,
La bătrânețe — călugăriță?

¹ *Pricolici* — (în superstiții) om viu sau mort care se prefacă noaptea în animal, pricinuind rele celor pe care-i întâlnește.

² *Muncel* — munte sau deal mic, care face parte dintr-un șir de înălțimi asemănătoare.

Urzica

- 1858 Ce n-are limbă
Și ciupește
De prăpădește?
- 1859 Ce buruiană
O poate cunoaște și orbul?

Scaiul

- 1860 Pe valea lui Handrabac
Se dă ursul peste cap.

Trestia, stuful

- 1861 Bute peste bute,
Sus, coadă de vulpe.
- 1862 Jos — copac,
La mijloc — poloboc,
Sus — coada vulpii smoc.

Copacul

- 1863 Ce om șade cu capu-n jos
Și cu picioarele-n sus
Și n-amețește?

1864 Vara îmbrăcat,
Și iarna dezbrăcat.

Rădăcina copacului

1865 Ulcelușă unsă,
Pe sub tufă-ascunsă.

Măduva (inima) copacului

1866 Ce-i înalt cât pădurea
Și nu vede defel lumea?

Scoarța copacului

1867 Ce are și copacul și cartea?

Frunza

1868 Ce cade-n apă,
Și nu face stropi?

1869 Vara sus,
Iarna jos.

1870 Vara sus
Frumos,

Iarna-n glod
Pe jos.

Putregaiul

1871 Ce trece prin copac
Și nu se aude?

Pădurea, codrul, crângul

1872 Singur se face,
Singur se desface.

1873 Cine se dezbracă
Tocmai când e frig?

Pădurea, crângul fără frunză

1874 Se vaită ciocoiul Radu
Că i-a fugit satu'.

1875 Se vaită coconatu'
Că i-a perit satu'.

1876 S-a speriat cocoratul
Că i-a fugit satul;
Are bucurie
C-așteaptă să vie.

Mărăcinele

1877 Ciuta mare şade-n cale
Şi aşteaptă carne moale.

1878 Stă-n cărare,
Jânduind mâncare.

1879 Ce stă în călecică
Şi aşteaptă cărniceică?

Măceşul

1880 Ce e cu pană,
Şi nu-i cătană,
Zgârie,
Şi mătă nu e?

1881 Cişcoi roşiu
Cu zgaibă-n cap.

1882 Ce are ţaţă,
Şi nu-i mătă,
Şi-i verde,
Şi nu-i şopârlă?

Măceșă

- 1883 Tărtăcuță roșie,
Plină de gârbojie¹.

Porumbelele

- 1884 Mă dusei într-o pădure
Să iau o poală de mure;
Nu găsii mure,
Ci găsii grăunțe sure.

Aluna

- 1885 Memurică-memură,
Șade-n vârful și tremură.
- 1886 Cucuiată, vai de ea,
Șade-ntr-un vârful de nuia.
- 1887 Domnișoara, vai de ea,
Șade-ntr-un vârful de nuia.
- 1888 Aulea-aulea,
Într-un vârful de nuia;
Vină, bade, și mă ia,
Că rău mă tem c-oi cădea.

¹ *Gârbojie* — gârmojie, cârmoajă (resturile de mâncare, firimituri).

Alunul și aluna

1889 El — lung, ea — scurtă,
Frunza-i bate, și ea-i mută.

1890 Vâjăitul sărmănel,
Puiu-n vârful de curcudel¹.

Tufa cu nuiete

1891 Mă dusei la pădure
Și găsii un cuib ochi-bechi;
Luai una, lăsați două,
Ca ochi-bechi să se mai ouă,
Dar ochi-bechi nu se mai ouă.

Salcia, răchita

1892 Ce se prinde degrabă
Și nu face roadă?

Plopul

1893 La care copac
Tremură frunzele fără vânt.

¹ *Curcudel, curcuduș* — corcoduș.

- 1894 Frunte albă, naltă,
An cu an se saltă;
Crește în zăvoi,
Șuieră din foi!

Ghinda

- 1895 Lemne-nlemnite,
Troace întrocite,
Păhăruț cu coadă.
- 1896 Am un lemn —
Nici de-o șchioapă,
Nici de-o palmă,
Și face:
Două mese mesuite
Și două albi scobite
Și-un potcap călugăresc.
- 1897 Am un lemn bun —
Nici d-o palmă,
Nici d-o șchioapă,
Și acela-n două crapă
Și se face două durbace¹,
Două fețe de masă,
Un copac de lulea.

¹ *Durbacă* — cada teascului de struguri; vasul care conține serpentina alambicului de țuică.

Ghinda, porcul și lupul

- 1898 Picurușul picură,
Trepădușul treapădă,
Gâdea-ăl mare
Șade-n cale
Și ar mânca carne moale.
- 1899 Picurușul picură,
Trepădușul treapădă,
Mongea șade-n dosul tufei.

Bradul

- 1900 În pădure născui,
În pădure crescui;
Acasă de m-aduse,
Să joc în horă mă puse.
- 1901 Iarna-n frig, vara la soare,
Neschimbat e la culoare!
- 1902 Creștetu-i în nori se pierde
Și totdeauna este verde.

Bradul și fructele lui

- 1903 Ce e nalt cât casa,
Verde ca mătasea
Și nu se usucă
Nici vara, nici iarna,
Și spânzură jar pe mâini?

Brăduțul de nuntă

- 1904 Rățoi potcovit,
Pe bordei suit.

Cetina bradului

- 1905 Ce-i mai mic decât acul
Și mai înat decât bradul?

ELEMENTE ȘI FENOMENE
NATURALE

Pământul

- 1906 Oricât îi zbură,
Tăt sub tine-a rămânea.
- 1907 Ce e mai gras
Decât toate în lume?
- 1908 Cine mănâncă,
Și nu se mai satură?
- 1909 Ia gândește-te și spune:
Cine-i mai bogat pe lume?
- 1910 Am o bățatură¹ întinsă
Cât ține ochii.
- 1911 Eu la toți le dau mâncare,
Și ei mă calcă în picioare.
- 1912 Cât e iarnă
Bei și-ngheți.
Cât e vară
Crăpi și usci.

¹ *Bățatură* — curte, ogradă.

Piatra

- 1913 Ce stă în apă,
Și nu putrezește?
- 1914 Eu sunt mititică
Și în pământ cresc,
Afar' de mă scoate,
De toți mă lovesc.

Bolovanul în apă

- 1915 Am un cal sur,
Se văd dinții ca prin ciur.

Râpele

- 1916 De la munte
Pân' la munte —
Numai blăni înfîpte.

Dealul

- 1917 Am un moș înalt,
Vede toată lumea din sat.

Muntele Caraimanul

1918 Cine este vecin cu Omul?

Muntele Găina

1919 Care găină
De mai multe sute de ani
Trăiește și acum?
N-are cioc, n-are pene;
De uliu, de vulpi, năicând se teme?

Groapa

1920 Când iei, crește
Când pui, scade.
1921 Eu îi iau, și ea tot crește,
Dacă-i dau, se micșorează.
1922 De ce o mănânci,
Se face mai mare.

Cărbunele

1923 Pe apă înoată,
Și-n pământ nu putrezește.

Rugina

1924 Cine poate mânca fierul?

Apa

1925 Dumbră,
Sumbă,
Fără umbră.

1926 Maică lungă,
Fără umbră.

1927 Lungă-lungă, lată-lată,
Și nu mai stă niciodată.

1928 Dacă n-ar fi,
Lumea ar pieri,
Iar dacă multă este,
Lumea prăpădește.

1929 Dacă nu-i deloc — mori,
Dacă-i multă — tot mori.

1930 Ce nu stă în ciur?

1931 Ce nu arde-n foc?

Apa și gheața

- 1932 Mama naște fata,
Și fata pe mamă.
- 1933 Mama o face pe fiică-sa,
Și fiică-sa o face pe mamă-sa.

Apa și vântul

- 1934 Rag gioielele-n genuni,
Rădurenele-n păduri.

Gheața

- 1935 Am un ghem de mătasă,
Și-l trimit la-mpărăteasă,
Să-mi țeasă o țesătură
Făr' oleac' de bătătură.
- 1936 M-a trimis doamna de sus
La cea de jos,
Să-i dea un procov¹:
Neurzit, nețăsut, necroit.
- 1937 Tot în jos,
La vadu' gros,

¹ *Procov* — vâl, pânză; pătură; postav.

Coase lelea cusutură
Fără leac de tivitură.

1938 M-a trimis doamna de sus
La cea de jos,
Să-i fac pod peste mare,
Dar fără picioare.

1939 Ce pod pe apă e aruncat
Și de mână nelucrat?

1940 În apă plutește,
În foc se topește.

Țurturele de gheață (sloietele)

1941 Ce crește cu rădăcina-n sus?

1942 Este un pom:
Cu vârful în jos,
Și cu rădăcina-n sus.

1943 Crește-n gios
Țurțuros.

Izvorul

1944 Am un purcel
Mic-mititel,

Și când pui mâna pe el
Face: „Guic... guic...”

1945 Mic și bun de gură,
Să-l oprești nu poți;
Nu-l adapă nimeni,
I-adapă pe toți.

Pârâiașul

1946 Ce lucește,
Șerpuieste,
Și la vale o pornește?

Râul, valea, gârla

1947 Rudă lungă,
Fără umbră,

1948 Fără umbră,
Lungă, lungă.

1949 Ghici ghicitoarea mea:
Zi-noapte călătorește,
Și nu se mai obosește.

1950 Cine-și roade mereu patul
Și aleargă cu sfârâmiturile-n gură?

1951 Ziua-noaptea fuge,
Și tot în albie rămâne.

1952 Am un bou medelean:
Pe unde paște
Se cunoaște,
Pe unde sare
Urmă n-are
Și fuge-n mare.

Malurile și apa

1953 Am două surori:
Se tot uită una la alta
Și nu se pot întâlni.

1954 Unu' viu
Între doi morți.

1955 Ruda se duce,
Boii stau.

Lacul de munte cu pește

1956 Într-un vârful de plai
Șade cu oastea un crai.

Valul

- 1957 Glie-glie,
Ghemul meu
Merge-n vale pe pârâu.

Mocirlele

- 1958 De la noi și pân' la voi,
Numai plăcinte moi.

Norul, norii

- 1959 Ce trece peste apă,
Și nu se scufundă?
- 1960 Ce trece peste apă,
Și nu face valuri?
- 1961 Grămezi de câlți,
Peste munți.
- 1962 Sute de sacale
Trec pe sus agale,
Ca s-adape pe aice
Turmele de spice!

Ploaia, picătura de ploaie

- 1963 Sus bat tobele,
Jos curg lacurile.
- 1964 Ghicățica
Mărunțica
Înverzește
Și-nnegrește,
Și priește,
Și belește.
- 1965 Multe fire de argint
Leagă cerul de pământ.
- 1966 De dorit, toți mă doresc,
Și când vin, toți fug de mine.
- 1967 Din pământ și ape am ieșit,
Pe pământ și ape am căzut,
În pământ și ape am intrat.

Grindina

- 1968 Strugur nu-s, nici piatră nu-s,
Însă cad din nori de sus;
Flori multe prăpădesc,
Și la căldură mă topesc.

Fulgerul

- 1969 Scânteioară-ioară,
Pe om îl omoară.
- 1970 Țândărică lemn uscat,
Luminează-n Țarigrad.
- 1971 Eu vin când nici nu gândești
Și mor la nașterea mea;
Cine mă însoțește
Niciodată nu vine fără larmă.
- 1972 Săgeata împăratului
Sparge casa dracului.

Tunetul

- 1973 Urlă lupul la hotară
Și s-aude-ntr-altă țară.
- 1974 Strigă bica¹-ntre hotară
Și se-aude-ntr-altă țară.
- 1975 Am un bou mare-mare,
Și când zbiară,
S-aude peste nouă hotare!

¹ *Bica* — taurul.

1976 Huhurezul huhurează,
Peste munți înalți nechează,
Și nimene nu cutează.

1977 Sus în munte
Se răspunde,
Jos la țară
Se resciară¹.

1978 Bate toba la Moldova,
Și s-aude la Craiova.

Tunetul și fulgerul

1979 Moșu' taie lemne-n deal,
Așchiile sar în vale.

Curcubeul

1980 Cimu, ce-i, ce-i?
Lanț înfocat,
Peste casă-aruncat.

1981 Șerpe vărgat,
C-un cap peste sat.

1982 Bolbuc în genune,
Tros peste pădure.

¹ *A se rescira, a se răschira* — a se răsfirea.

- 1983 Șervețel îndoietel,
Peste mare-aruncățel.
- 1984 Ștergar vârgat,
Peste Dunăre-aruncat.
- 1985 Năframă vârgată,
Peste mare aruncată.
- 1986 Un peșchir¹ învârgat,
Peste mare aruncat.
- 1987 Am un brâu vârgat,
În cer spânzurat.
- 1988 Șapte fete, șapte bete:
La izvoare le spălară,
Și de nori le atârnară.
- 1989 Plântică² colorată,
Peste văi aruncată;
De găcești, îți dau o rață.

Ceața, negura, pâcla

- 1990 Pe o vale cotită
Vine mierla-nsovonită.

¹ *Peșchir* — prosop; față de masă, năframă.

² *Plântică* — panglică.

- 1991 Am o vacă
Brâncovancă:
Când întinde brâncile,
Acoperă luncile.
- 1992 Am o vacă surie,
Vine din pustie,
Cuprinde luncile
Cu brâncile.
- 1993 Am o vacă brâncălaie:
Când sloboade țâțele,
Umple toate luncile.
- 1994 Ce trece prin vamă,
Și nimeni n-o bagă-n seamă?¹
- 1995 Mă suii în deal
Ca să-mi văd de cai,
Și nu văzui caii,
Prăpădii cheile,
Se-ncurcară văile.
- 1996 Aruncai cheile
Și se-nchise țările.
- 1997 Singură se face,
Nimeni n-o desface.
- 1998 Ce merge prin pădure
Și nu sună?

¹ O formă puțin diferită pt. *vânt*, ghicit. nr. 2046.

Roua

- 1999 Cercelușul doamnei
Din fundul mării.
- 2000 Când ieșii afară,
Lacrimi jos picară;
Luna le văzu,
Soarele le luă.
- 2001 Ziua-i aer,
Noaptea-i apă.

Bruma (și roua)

- 2002 Vine moșul pe portiță
Și își scapă o cheiță;
Vine luna și n-o ia,
Vin stelele și n-o ia,
Vine soarele și-o ia.
- 2003 Mă suii pe scară,
Cheile-mi picară;
Luna le văzu,
Și să le ia nu vru;
Dar cum le văzu soarele,
Îmi șterpeli cheile.
- 2004 Ce se naște cu luna
Și pierе cu soarele?

Zăpada (omățul, neaua)

- 2005 Ileana
Cosânzeana
Când o întins brâncele
O umplut luncele.
- 2006 De la munte pân' la munte
Picură stele mărunte.
- 2007 Laptele gerului,
Sub streășina cerului.
- 2008 Câte stele logustele,
Pică pe hainele mele.
- 2009 De la vale
Pân' la munte,
Numai stele mărunte.
- 2010 Vin oițele din munte
Cu steluțe albe-n frunte.
- 2011 S-a dus Chică-Vodă
La Vodean,
Să-nceapă un izvor lat,
Cu mare cusătură,
Fără leac de tivitură.

- 2012 Mă nasc îmbătrânind
Și mor întinerind.
- 2013 Nașterea mi-i sclipicioasă,
Îngropăciunea mi-i tinoasă.
- 2014 Nu-i făină, dar se cerne;
Nu-i covor, dar se așterne.
- 2015 Zoroclie¹-clie,
Îtinsă-n câmpie,
Nu sunt borangic,
Dar sunt pe colnic,
Și pe deal în sus
Primăvara nu-s.
- 2016 Alb ca creta,
Moale ca lâna,
Ușor ca pana,
Și piere ca spuma.
- 2017 Moale, albă și pufoasă,
Pentru câmp e haină groasă.
- 2018 Ce vine ca un domn,
Ca un leu,
Și când se duce
Se duce ca un câine
Cu coada între vine?

¹ *Zoroclie* — cămașă bărbătească, făcută din pânză groasă.

Ninsoarea (fulgii de zăpadă) și soarele

2019 Zboară-un stol de porumbei:

Uliul fuga după ei,
Și-i apucă fără gheară;
Nu se vede unu-n țară!

2020 Mii de păsărele zbor:

Vine-un om fără picioare,
Și le mănâncă fără gură.

Viscolul

2021 Urlu și mă învârtesc,

Pe drumeteți îi îngrozesc!

Gerul și bruma

2022 Sus stele,

Jos stele,
Vai de picioarele mele;
Iar steloii cel mai mare
Rău mă frige la picioare.

2023 Sus stele,

Jos stele,
Vai de zilele mele!

Aerul

2024 De n-aș fi eu,
Nime n-ar trăi pe lume.

2025 N-are culoare, nici miros,
Dar la toți îi de folos.

Chiotul, sunetul

2026 Cinel-cinel:
Trece peste apă,
Și nici nu se-adapă.

2027 Ce trece de-aici la celălalt mal,
Și nu face nici umbră, nici val?

Ecoul

2028 Cinel-cinel:
Cine aude fără urechi,
Vorbește fără gură,
Pe orice limbă?

2029 Îți vorbește
Și turcește,
Și-orce limbă nimerește.

2030 Murgul rage
În pârlouge,
Lelea-ngână
În grădină.

2031 Cine te-ngână
Și nu te superi?

Apa morților (Fata Morgana)

2032 Ghici mici:
Cât e zare
E numai mare.

Umbra

2033 Și eu am.
Și tu ai,
Și cel mai mic fir de iarbă are.

2034 Mă vezi,
Te vezi,
Să mă prinzi nu poți.

2035 Ghici ghicitoarea mea:
Ce șade pe apă
Și nu s-adapă?

- 2036 Pe apă merge,
Nu stropește;
Prin trestie trece,
Și nu lărmuiește.
- 2037 Cine trece gârla
Și nu face talazuri?
- 2038 Ce trece prin tină,
Și nu se întină?
- 2039 Lată-lată,
N-are urmă niciodată.
- 2040 Fug de tine,
Și tu musai după mine.
- 2041 Ce este mare cât o biserică
Și nu cântărește nici cât o cireșă?
- 2042 Ce nu e nimic,
Și tot se vede?
- 2043 Cu ochii o poți vedea,
Dar în mână n-o poți lua.
- 2044 Ce n-are corp
Și tot se vede?
- 2045 Ce nu atinge soarele niciodată?

Vântul

2046 Cine trece cu miresme prin vamă,
Și vameșii nu bagă de seamă?

2047 Cine trece pe la poartă,
Și câinii la el nu latră?

2048 Este un iepure șchiop
Într-un vârf de plop,
Și vântură bob.

2049 Nea Stan
Fluieră p-afar'.

2050 Tuchiluş prin păiuş,
Moş Ilie te-o ajuns.

2051 Amânar¹ de mischiu²,
De la Dunăre viu.

2052 Merge tată-tău pe drum,
Și boieru-i suflă-n spate.

2053 Ce-i în mână
Și-i minciună?

2054 Îl simți și nu-l vezi,
Te bate și nu fugi.

¹ *Amânar* — amnar.

² *Mischiu* — oțel tare, din care se fac tocile sau amnare.

- 2055 Ce zboară pe sus
Și nu-l vezi?
- 2056 Iliuță cu tichie
Ridică mai mult (mai sus) de-o mie.
- 2057 Turchează neagră,
Tot câmpul aleargă.

Cerul

- 2058 Am un ceaun umflat,
Peste lume răsturnat.
- 2059 Am un pom mare-mare:
Noaptea înflorește,
Și ziua pălește.
- 2060 Ce-i mai lung decât drumurile
Și mai lat decât mările,
Mai frumos decât florile
Și mai urâcios decât babele,
Mai drag decât icoanele
Și mai rău decât tunurile,
Mai luminos decât lumânările
Și mai întunecos decât pivnițele?
- 2061 Un țol bortelit
Toată lumea a acoperit.

2062 Ziua tavă,
Și noaptea dârmoi¹.

2063 Am un crin:
La rădăcină veșted,
Și la vârf înflorit.

Cerul și stelele

2064 Am o sucnă² mirie³,
Plină de puzderie.

2065 Am o rochioară
Plină de pozdeioară.

2066 Am o piele de taur
Țintuită cu ținte de aur.

2067 Este-n lume o gheață lată,
Cu mazăre-mpestrițată.

2068 Pe câmpul lui Basarab —
Numai mei vărsat.

2069 Foaie mare, albăstrie,
Scris de aur pe hârtie.

¹ *Dârmoi, dârmon* — ciur mare pentru cernut cereale, semințe.

² *Sucnă* — fustă groasă, simplă, fără încrețituri.

³ *Miriu, mieriu* — albăstriu, albastru-deschis.

Pământul, aerul și cerul

- 2070 Am un copac:
La rădăcină uscat,
La mijloc îi verde,
Și la vârf îi cu flori.
- 2071 La vârf înflorit,
La mijloc uscat,
La rădăcină verde.

Cerul, pământul și vântul

- 2072 Tata — nalt,
Mama — groasă,
Frate-meu — de la unul la altul.
- 2073 Nalt e tata,
Groasă-i mama,
Nebun e frate-meu.

Soarele

- 2074 Bulgăre de aur,
Joacă pe-o piele de taur.
- 2075 Bulbuc de aur
În piele de taur.

- 2076 Am un ou de aur,
Se joacă pe piele de taur.
- 2077 Am un măr aurit,
Umblă pe sus rătăcit.
- 2078 Cimurce-i, ce-i:
Talger înfocat
Peste casă aruncat?
- 2079 Iese Barna de după munte
C-un frâu de aur în frunte.
- 2080 Mic mititel,
Joacă fulgerii pe el.
- 2081 Am un bruș¹ de unt,
Cu el toată lumea ung.
- 2082 Ce se scaldă în apă,
Și nu se udă?
- 2083 Un măr de argint
Leagă cerul de pământ.

Soarele când răsare

- 2084 Pana cocostârcului
Bate-n fața târgului.

¹ *Bruș* — bulgăre; cocoloș.

Soarele și pământul

- 2085 Cine fuge și n-ajunge;
Cine stă
Și treaba-i merge?

Lumina

- 2086 Închisei ușile,
Lăsați perdelele,
Și hoțul — tot în casă:
Șade și nu vrea să iasă.

Soarele în amurg

- 2087 Am o vacă roșie,
De se uită seara prin leasă¹.

Raza soarelui

- 2088 Dă în piatră,
Nu se strică;
Dă în apă,
Se despică.

¹ *Leasă* — coșar; desiș mare într-o pădure; mărăciniș: desișul ramurilor unui singur copac.

2089 Trece prin fereastră,
Și n-o sparge.

Pulberea în raza soarelui

2090 Ghici ghicitoarea mea:
Am o funie de nisip.

Întunericul

2091 Ce se ascunde sub pat
Când intru cu lampa-n odaie?

Soarele și luna

2092 Frate și soră —
Nu se-ntâlnesc niciodată la horă.

2093 Două talere-nfocate,
Peste casă aruncate.

2094 Am două talgere pe măsură:
Unul arde,
Celalt nu.

2095 Am doi bulgări de aur,
Se joacă pe-o piele de taur.

2096 Am două gheme de mătăasă,
Le azvârli peste casă
La crai și la crăiasă.

2097 Dintr-un ciurel de alune,
Numai două găsii bune.

2098 Am o strachină cu doi pești:
Unul cald și altul rece.

2099 Zi și noapte călătoresc,
Și nu se mai obosesc.

2100 Două surioare,
Iuți și sprintenioare,
Toată viața fug,
Și nu se ajung.

2101 Ce trece prin pădure
Și nu sună?

Luna

2102 Din deal în deal
Și din vie în vie —
Floristică nărăngie¹.

¹ *Nărăngiu, nărăngiu, nărămziu* — de culoarea naramzei (portocală amară), roșu-portocaliu.

- 2103 Am o vacă bălaie-bălaie,
Joacă noaptea prin gunoaie.
- 2104 Mânză bălană,
Paște noaptea în poiană.
- 2105 Am o oaie bălăoaie,
Umblă noaptea prin pâraie.
- 2106 Ce stă-n apă
Fără umbră?
- 2107 Găinușă gălbinișă,
Trece Dunărea în piciorușă.
- 2108 Gâscă tutuiană,
Umblă noaptea pe poiană.
- 2109 La marginea satului —
Căciula fârtatului.
- 2110 Cine umblă noaptea prin sat,
Și nu-l latră câinii?

Luna nouă (crai-nou)

- 2111 Uite-i
Spânzurate-n nour
Coarnele de bour.

- 2112 Bulgăraș de aur,
Cu coarne de taur.
- 2113 O secere fără dinți
Pășește peste munți.
- 2114 În vârful dealului —
Potcoava calului.

Luna nouă oglindită în apă

- 2115 Inelul vădanei
În fundul bulboanei.

Luna și stelele

- 2116 Am o cloșcă cu pui:
Seara s-adună,
Și dimineața se risipește.
- 2117 Am o strachină de alune,
Și-n vârful — o nucă.
- 2118 Pe valea lui Sgaidarac —
O chilă¹ de mei vărsat,
Numai unul bobonat.

¹ *Chilă* — veche măsură de capacitate, egală cu circa 500 kg, întrebuințată mai ales pentru cereale.

Steauna oglindită în apă

- 2119 Cerceul doamnei
În fundul apei.

Stelele

- 2120 Peste munți,
Peste mări,
Numai ochi licăritori.
- 2121 Licuricii zărilor
În adâncul mărilor.
- 2122 De aici până la munte —
Numai zale de aur mărunte.
- 2123 De aici și pân' la munte
Numai ținte sunt bătute.
- 2124 De-aicea până la muncei —
Tot căruți de fulgerei.

Pământul, cerul, stelele, soarele și luna

- 2125 Am un poloboc,
Peste poloboc un prosop,
Peste prosop mazărele,
Printre mazărele

Două tălgerile,
Ce s-aseamnă-ntre ele.

*Cerul și pământul, soarele și luna,
ziua și noaptea, viața și moartea*

2126 Ce este:
Două stau,
Două aleargă,
Două se schimbă
Și două se sfădesc?

*Soarele și luna, cerul și pământul,
focul și apa*

2127 Două merg
Și două stau,
Două judecată n-au.

2128 Două merg,
Două stau,
Două dușmănie-și au.

APRECIERI CRITICE

Interesul ce se dă literaturii populare nescrise, în toate țările și la toate popoarele, e mai presus de orice îndoială. Felurile ei părți sunt pretutindeni studiate ca niște vechi monumente limbice și etnologice. Între altele, *Ghicitorii* au avut din antichitate și au până în zilele noastre o deosebită însemnătate. „Ele nu numai că au dat naștere unui întreg gen literar, dar au fost epoci când au jucat un rol de căpetenie în filozofie, ba chiar în politică. De la enigmatice vedice până la lupta prin ghicitori a zeilor scandinavii sau minnesingerilor germani, de la faimoasa întrebare a Sfinxului până la *Filozofia enigmatelor* scrisă de părintele Menetrier, de la regina din Saba până la publicațiunea intitulată *Mercure galant*, de la ghicitoarea despre care se spune că-a făcut pe Homer să moară de necaz la cele ce atât de mult desfată pe wolofii din Senegal“, de la petrecerile copilăroase ale fetelor și flăcăilor noștri la „șezătoare“ până la adâncile cugetări ale bătrânilor octogenari, câtă varietate, câte contraste și totuși câtă analogie fundamentală nu se întâlnește în nesfârșitele ghicitori ale popoarelor.

Enigmaticele de cuvinte trebuie distinse de *enigmaticele de lucruri*: numai cele din urmă sunt în adevăr populare și adesea păstrează urmele celei mai vechi concepțiuni umane. E numai un pas de la metaforă la enigmă și se cunoaște imensul rol pe care l-a avut metafora în dezvoltarea limbajului și în formarea mitologiilor. Enigma, ghicitoarea sau cimilitura e o metaforă sau o grupă de metafore, a căror întrebuițare n-a trecut deloc în uzul comun și a căror explicare nu este evidentă. Multe din ele însă datează dintr-o epocă

când obiectele exterioare impresionau spiritul omenesc altfel decât astăzi, și prin urmare îl îmboldeau la metafore care, la prima vedere, par neînțelese, dar care ne încântă, îndată ce le găsim cheia, pentru că deșteaptă în noi întipăririle învâlmășite ale unor perioade dispărute în marea dezvoltare la care am luat parte prin strămoșii noștri.

„Ca și basmele, ca și cântecele, ca și proverbele, ghicitorile adesea se găsesc aproape identice la popoare și în timpuri foarte depărtate. Toate ipotezele imaginate pentru explicarea acestui fapt se pot reduce la două: originea comună și transmisiunea. După unii, întreaga literatură populară a popoarelor indo-europene se suie până la o epocă anterioară despărțirii lor, epoca când încă nu cunoșteau întrebuițarea metalelor, nu văzuseră marea și duceau o viață păstorească. După alții, monumentele acestei literaturi, născute într-un loc determinat, s-au propagat de la un popor la altul prin mijlocirea indivizilor izolați. O a treia ipoteză, seducătoare la prima vedere, nu place decât celor ce nu s-au ocupat în special cu asemenea studii: e vorba despre identitatea procederilor spiritului uman. Mai la vale se va citi o ghicitoare cu patru forme franceze, una germană, alta scoțiană și două ruse, în comparațiune cu cea română, despre peștele care stând în casa lui (apa), se vede împresurat (în plasă) și casa-i iese pe ferestre, iar dânsul rămâne prins. Cum se va explica existența acestei ghicitori în cinci limbi?

Zice-se-va oare c-a fost inventată deosebit de germani, englezi, francezi, ruși și romani?...“ Este foarte puțin probabil. Negreșit, se va presupune că, englezii și germanii fiind de aceeași rasă, enigma e germanică și că francezii au împrumutat-o. Fie, dar aceeași ghicitoare se găsește sub două forme în rusește (și sub o formă în românește). Atunci trebuie să admitem că prima formă datează din perioada când slavii și germanii formau un singur popor și aveau o singură limbă, că în acea limbă va fi fost compusă și că a trecut în idioma germană și în cea rusească, suferind transformările

acestor dialecte. Dar pe atunci se cunoștea plasa?... Nimic n-o dovedește în vocabularul acelor limbi.”¹

(G. Dem. TEODORESCU, *Ghicitori, întrebări și poeme numerice*, în vol. *Poezii populare române*. Culegere de G. Dem. Teodorescu, București, Tipografia Modernă, 1885; Ediție nouă la Editura Litera, 1982, pp. 251, 252).

Întocmai ca proverbele și zicătorile, sunt și ghicitorile o expresiune figurată sau mai bine o descriere parafrastică a unui obiect de ghicit.

Patria ghicitorilor este Orientul, căruia îi place expresiunea enigmatică tot atâta cât și cea aforistică. Expresiile cele mai vechi de ghicitoare le găsim în *Biblie*, unde Samson întreba pe filistenii de ghicitoare, nerezolvată până astăzi, căci dezlegarea ce se da acolo nu explica cu totul ghicitoarea pusă de Samson.

Din antichitatea grecească e cunoscută ghicitoarea ce o pune Sfînxul la toți trecătorii lângă cula sa, până când vine Oedipus și o dezleagă. Cu toate că au trecut atâtea zeci de secole de atunci, totuși regăsim această ghicitoare în literatura populară română. Aci sună: „Ce viețuitoare umblă dimineața în patru picioare, la pranz în două și seara în trei?” — Răspuns: „Omul, când e mic umblă de-a bușile, când e mare în două picioare, și când îmbătrânește mai ia și un toiag”.

Literatura etică a fabula, poveștile, ghicitorile este fără îndoială partea cea mai **originală** din literatura populară, cu toate că nu se poate tăgădui nici aci o înrăurire literară. Dar ea a dat mai mult naștere unor produse originale, servind ca model fanteziei populare, care a imitat și a variat o formă dată în multe chipuri, asimilându-și-o astfel într-atâta încât uneori devine greu de a ajunge la prototipul original.

(M. GASTER, *Ghicitori*, în vol. *Literatura populară*, București, Ig. Haimanu, 1883, pp. 224, 250).

¹ Gaston Paris, *Prefață la Devinettes ou enigmes populaires de la France*, par E. Roland, Paris, 1877.

Cimilituri sau ghicitori?

Deosebirea dintre *ghicitoare* și *cimilitură* e aceeași ca între *gen* și *specie*: fiecare cimilitură e o ghicitoare, nu însă orice ghicitoare e cimilitură, după cum orice om e o ființă, fără ca orice ființă să fie om.

Când în lungile nopți de iarnă, bătrâni și tineri se adună la șezătoare, și un moșneag sfătos, purtat prin lume și învechit în zile rele, întreabă cu viclenie: „Cine, după moartea lui, a intrat în pântecul maică-sii?“, aceasta e o *ghicitoare*, la care se răspunde că, după moartea lui, Adam a intrat în pântecul maică-sii, adică în pământul din care a fost alcătuit.

Aceste ghicitori sunt cunoscute și sub numele de *Întrebări și răspunsuri*.

Când, din un alt ungher al șezătorii, un flăcău sprinten și voios va striga:

Cimel, cimel:
La trup pepene,
La cap pieptene,
La picioare
Râșchitoare.

aceasta e o *cimilitură*, care se tâlmăcește prin: Cocosul.

Această specie de ghicitori, *cimiliturile*, sunt cunoscute în toate părțile locuite de români, afară de Macedonia, cu aceeași numire: *cimilitură*, cu mici diferențe de rostire. În Moldova se numesc *cimilituri* sau *cinghilituri*, în Bucovina *șimilituri*, în Ardeal *ciumelitur*; iar acțiunea de a spune o cimilitură se exprimă prin verbul a **cinili** sau a **cinghili** în Moldova, a **simili** în Bucovina și a **ciumeli** în Ardeal, de unde și formula inițială obișnuită a cimiliturilor: *cinel-cinel*, *șimel-șimel*, *ciumel-ciumel* sau *ciumelei ce-i*.

La **armâni** sau **aromâni**, adică românii din Macedonia, se numesc *angușitori*, de unde verbul a *anguși*, sau *ngășitori*, *nngușitori*, *kușitori*.

Cimiliturile se încep sau cu formula *cinel-cinel* ori *ghici ghicitoarea mea*, sau se intră de-a dreptul în descrierea parafrastică a obiectului de ghicit, sau se încep cu o vorbă derivată direct din expresiunea

cimilitură. Aceste vorbe sunt variate, ceea ce constituie o dovadă despre generalitatea expresiunii *cimilitură*.

Așa putem cita următoarele exemple:

Scânteia se cimilește:

Cimilică

Mititică

Nici de Vodă n-are frică,

sau, precum rostește țăranul din Moldova:

Cinghiliță

Mititică...

Care e originea cimiliturilor?

Cum se explică faptul că aceeași cimilitură se găsește, uneori, exprimată mai prin aceleași cuvinte la popoare așa de îndepărtate unele de altele și în spațiu și prin origine?

S-au încercat mai multe explicații. Cred însă că, în starea actuală a folcloristicii, este a umbla pe dibuitele cercând să dai soluțiuni unor probleme așa de grele. Deocamdată ceea ce trebuie de făcut mai cu folos este de a aduna cu sârguință tot materialul folcloristic, a-l coordona, a-l studia în comparațiune cu folclorul popoarelor străine, și numai când nu va mai fi nimic ascuns și când unele enigme istorice vor fi rezolvate, numai atunci va fi sosit timpul pentru descălcirea acestor cestuini.

(Artur GOROVEI, *Prefață la Cimiliturile românilor*. Edițiunea Academiei Române, București, Institutul de Arte Grafice Carol Gobl, 1898, pp. V-VII).

Spiritul și puterea de a pătrunde a poporului nu se poate studia mai cu înlesnire nici într-un gen de literatură populară ca în ghicitoare.

În fondul ei, orișicare ghicitoare este o definițiune a unui lucru, de aceea unei ghicitori i se cere, pe lângă spirit și ingeniozitate, o logică strânsă. Nu toate ghicitorile, câte circulă prin popor, sunt de aceeași valoare; multe nu numai că n-au valoare, dar n-au nici măcar un rost de a exista și sunt absurdități...

Altele însă într-adevăr sunt scăpărări geniale pline de spirit și de fantezie și dau o puternică dovadă de echilibrul puterilor intelectuale ale creatorului lor.

Asupra originii ghicitorilor nu se poate spune nimic hotărât. Cei mai mulți dintre creatorii folclorului cred că și ghicitoarea, ca și basmele, descântecurile, colindele etc., își are originea în cultul religios al popoarelor primitive, deci au origine mitică. Într-adevăr, și astăzi multe ghicitori ale neamurilor, și chiar și la noi, își trădează originea mitică atât prin fondul cât și prin forma lor. Dovedit este că poezia populară și poezia religioasă stau într-un raport direct la popoarele care sunt încă pe treptele inferioare ale dezvoltării culturale, că adică pe cât e mai dezvoltat și mai complicat cultul religios, cu atât e dezvoltată mai mult poezia în toate genurile ei (basmă, descântec, tradițiune, imn religios) și prin urmare ghicitoarea, ca parte integrantă a poeziei populare, își are și ea originea în mit și cult. La felul acesta de ghicitori ne vom opri mai târziu.

E greu lucru și poate și zadarnic să cauți ghicitorile originale ale unui popor, adică acele ce s-ar fi creat de un anumit popor și într-o anumită vreme. Ghicitorile sunt un bun comun al tuturor popoarelor și multe dintre ele sunt foarte vechi, fie că au origine comună, fie că s-au transmis de la popor la popor. Tradițiunile grecești spun că Sfinxul punea o ghicitoare tuturor trecătorilor: "Cine umblă dimineața pe patru picioare, la amiază pe două, și seara pe trei?", și numai Edip a fost în stare s-o dezlege. Această ghicitoare a omului circulă și astăzi la felurite popoare și are o vechime de vreo trei mii de ani.

Despre Homer se spune că a murit de ciudă și de necaz că n-a putut să dezlege o ghicitoare.

Astăzi ghicitorile și-au pierdut însemnătatea lor și au ajuns simple întrebări al căror scop e mai ales să producă ilaritate. Fără îndoială, ele pentru poporul de la țară și astăzi sunt cea mai inteligentă petrecere, pentru că dezlegarea lor cere spirit și putere de observațiune sau „bătaie de cap“, cum zice țăranul. Dar ghicitorile, în antichitate și până în evul mediu, au avut o deosebită însemnătate și au jucat un rol important nu numai în religiune și filozofie, dar chiar și în viața socială și politică a popoarelor. Multe chestiuni, nu numai între doi războinici, dar și chestiuni politice între două popoare, s-au aplanat nu prin sabie, ci prin ghicitori, prin puterea minții.

Lupta cu întrebări și răspunsuri, cu ghicitori, a fost în vechime foarte frecventă în tot felul de împrejurări ale vieții.

Orice motiv de ceartă da prilej unei lupte intelectuale și astfel cei ce se certau își căutau dreptatea prin puterile minții, nu printr-ale fierului. Lupta aceasta avea tot aceeași valoare ca și lupta cu armele, cel biruit își pierdea ori libertatea, ori averea, ori chiar și viața, după cum erau condițiunile luptei. Dacă, de exemplu, doi se luptau pe viață și moarte, ei își puneau ghicitorile și-și dădeau răspunsurile în fața poporului. Cel ce biruia avea dreptul să ucidă pe cel biruit, iar acesta își pleca el singur capul ca să i-l taie biruitorul. E probabil că felul acesta de luptă, adică duelul intelectual, este forma cea mai veche a duelului, mai ales că motivul cel mai obișnuit al luptei era ofensa.

Cam de felul acesta este și ghicitoarea lui Samson despre care vorbește *Biblia* în *Cartea Judecătorilor*. Samson află, în coșul unui leu pe care-l ucise el mai înainte, un roi de albine și faguri. Ajungând la filistenii — cu care iudeii trăiau în ceartă — Samson propune acestora o ghicitoare: „Din cel ce mânca a ieșit mâncare și din cel puternic a ieșit dulceață!“ Samson se gândea la leu și la fagure. Dacă filistenii îi vor dezlega ghicitoarea, în timp de 7 zile, Samson le va da 30 de cămăși și 30 de haine de schimbat; iar dacă nu, să-i dea filistenii lui Samson aceleași lucruri. Filistenii n-au putut ghici decât cu ajutorul nevestei lui Samson, care și-a amăgit bărbatul să-i spună ghicitoarea.

II

Ghicatorile sunt de două feluri. Unele sunt simple întrebări glumețe, al căror răspuns e bazat ori pe vreun joc de cuvinte, ori pe vreo asemănare întâmplătoare între două obiecte, ori pe vreun fapt particular și altele de acestea.

Acest soi de ghicitori, afară de spirit, n-au alta nimic — nici fantezie, nici inteligență, nici putere de observațiune și nici mai ales de logică. Ele fac uz nelimitat de împrejurarea că inteligența caută răspuns demn de seriozitatea întrebării și deci aleargă departe după el, pe când răspunsul e aproape și nu e serios.

De aceea răspunsurile de multe ori offensează inteligența și supără pe omul serios.

Așa, de exemplu, la întrebarea: „De ce stă cioara pe par?“ inteligența caută răspuns serios, vreo cauză oarecare naturală, un obicei al ciorilor etc. Iar răspunsul e o păcăleală: „Fiind-că nu poate șede în par.“ Tot așa: „Câte ouă putea să mănânce Goliat, uriașul, pe nemâncate?“ Desigur, foarte multe, ca uriaș ce era. Nu, unul singur, căci al doilea și celelalte erau pe mâncate.

.....

Adevăratele ghicitori însă sunt altele, cele descriptive.

Ghicitoarea descriptivă este în fondul ei o alegorie. Ea descrie un obiect oarecare dând multe însușiri ale lui, fără să-l numească. Ca să fie ghicitoarea corectă, ea trebuie să ne dea cât de multe predicate ale subiectului ce este de a se ghici. Forma în care se exprimă aceste predicate poate să fie serioasă ori glumeată; predicatele au dublu scop, ori să lămureasca subiectul, ori să-l scoată din mulțimea de subiecte asemenea, ori dimpotrivă, să-l întunece și să-l amestece cu alte subiecte, deci cum zic, scopul lor e ori să-ți deschidă capul, ori să te zăpăcească.

Fiindcă ghicitoarea e o definițiune a subiectului, predicatele toate trebuie să fie precise.

III

Comparația însă nu se face numai în însușiri ale lucrurilor, ci și în acțiuni întregi. Acestea, după cercetările folcloriștilor, sunt cele mai vechi ghicitori, prototipul lor își are o origine mitologică. Forma acestor ghicitori este epică, narativă. Ele descriu o întâmplare oarecare; de multe ori chiar fac genealogia lucrului, îi arată părinții și frații, ursita lui, luptele etc. Lucrurile în ele sunt personificate, iar folcloristul vede în acțiunea descrisă faptele vreunui zeu sau vreunui fenomen din natură, care a fost zeificat, ale naturii personificate. Ceea ce e lucru vădit într-acest fel de ghicitori, este că toate se ocupă cu fenomene ale naturii, cu puteri elementare, au un subiect cosmic și caută să explice oarecum legile naturii într-un chip, se înțelege, foarte naiv. Se poate cunoaște într-insele și partea religioasă.

Apa mă naște,
Soarele mă crește,
Toata lumea mă iubește,
Și când pe mama întâlnesc
Eu cad jos și mă topesc. (**Sarea**)

Și-a pierdut doamna cheile:
Vine luna, nu le ia,
Vine soarele, le ea. (**Roua**)

Mai amintim, în treacăt, că ghicitorile au dat naștere multor snoave, tradițiuni, basme etc. E o trăsătură caracteristică, în basmele popoarelor, că un uriaș, bunăoară, ține prinși pe doi frați, pe care îi scapă al treilea frate prin ingenioasele răspunsuri ce dă la ghicitorile ce le pune uriașul. De multe ori acest fapt e denaturat și, în loc de a răspunde la ghicitori, eroul vorbește în pilde (tot un fel de ghicitori). Sau spune absurdități și biruie pe uriaș...

Morarul face o azimă și o coace spunând că o va da aceluia dintre țărani, care va spune o minciună mai mare.

Toți spun, dar fără folos. În urmă un băiat câștigă azima prin absurditățile ce le spune. Fondul poveștii e denaturat, numai tipul a rămas.

Într-adevăr, morarul avea să spună ghicitori, iar azima avea să fie a aceluia ce le va dezlega. *E tipul Sfinxului*. Într-alte basme ori snoave, fondul poveștii a rămas nealterat. De exemplu, bogatul și săracul au judecată. Împăratul le caută dreptatea prin ghicitori: Ce e mai iute? Ce e mai dulce? Și ce e mai gras pe lume? (sau alte asemenea întrebări.) Bogatul raspunde: iepurele, marea, un porc îngrășat; săracul: soarele, somnul și pământul. Săracul câștigă procesul.

Tot pe tema ghicitorilor e bazată povestea *Fata cea cuminte*. Împăratul, auzind că este o fată isteată într-un sat, îi trimite un fuior, să-i facă din el haine pentru toată oastea. Fata trimite împăratului un băț și făgăduiește că va face haine pentru oastea întregă dintr-un fuior, dacă el îi va face întâi din băț războiul întreg și toate uneltele de țesut etc.

(G. COȘBUC, *Ghicitorile populare*, în „Albina“. Foaie enciclopedică populară, București, anul VI, nr. 42, 43, 20–27 iunie 1903, pp. 1104–1106 și nr. 50, 14 septembrie 1903, pp. 1289, 1290).

În înțelesul adevărat al cuvântului, *ghicitoare* (*găcitoare*) sau *cimilitură* înseamnă o descriere scurtă a unui obiect, o înșirare de câteva note particulare cuvântului. *Acul e mic, acul coase* (care prin parafrază *îngrădește* ața în țesătura pânzei) sunt două propoziții din care rezultă două note sau însușiri despre **ac**. Ghicitoarea acului poate fi deci: *ce e mic și îngrădește*. Ea și este la temelie. Tot astfel și cu altele.

Chiar din exemplul de mai sus se vede că notele unui cuvânt pot fi sau *calificative*, sau *predicative*. Cimilitura *cocoșului*: „La trup pepene, la cap pieptene, la picioare rășchitoare“ cuprinde numai note calificative: „Voinic sunt, haine port, nefăcute de mâini de om; strig noaptea pe la miezul nopții și înviez morții“ e tot cimilitura *cocoșului*, alcătuită însă numai din note predicative, afară de întâia.

Ghicitorea e cu atât mai ușor de dezlegat, cu cât conține însușiri și predicate mai multe. „Sunt cercel cu toartă, dar om nu mă poartă, decât mă agață, la case în față“ e ghicitorea *lacătului*; ea e completă prin conținutul ei și prin urmare ușor de aflat. Dimpotrivă, cu cât notele enunțate sunt mai puține, cu atât dezlegarea sau aflarea este mai grea: să ne uităm la cea a *lacătului*, dacă ar lipsi jumătatea din urmă.

Înșirarea sau excluderea câtor mai multe note din notele totale ale unui obiect constituie un defect de construcție al ghicitorii. În primul caz dezlegarea este ușoară, evidentă, în al doilea caz e grea și neprecisă. O ghicitore bine alcătuită e cea care ține mai mult pe gânduri pe cei ce vor s-o dezlege... Poate să aibă mai multe soluții. Exemplu: “Am un colac plin cu petece” se zice că însemnează: *varza* (curechiul). Tot astfel poate însemna și *cerul* cu nori, *câmpul* cu deosebite semănături, etc., și chiar *cojocul* plin cu petece.

Prin urmare, ca cuprins, o ghicitore bună e cea care este descrisă prin cât mai puține însușiri ale obiectului, dar aceste însușiri să fie cele mai esențiale, mai particulare.

Ca fond, ghicitorile nu se referă numai la obiecte, ci și la raporturi dintre obiecte care constituie un sistem, un obiect mai mare. Ex.: “moșul suie și coboară cu mătușa subțioară” (*cofa și cârligul*); această ghicitore se mai poate numi și *ghicitore dublă*...

*

Ghicitorile fiind niște producții ale graiului și simțirii unui popor, ele trebuie să trăiască, să circule prin urmare și să fie memorizate. Pentru a fi memorizate se cer două lucruri: a) să fie interesante prin conținutul lor și b) să aibă o *formă*. Întâia cerință atrage după sine faptul că multe dintre ghicitori sunt scânteieri geniale, simboluri de descripții inteligente, iar altele picături de humor ales. Forma cea mai ușoară de memorizat e versul rîmat sau versul ritmat: Iată câteva exemple:

Macul: Oastea unui crai,
Într-un vârful de pai.

Profașul: Un mort între doi vii.

Purecele: Am un cal
Cât un mal:
Unde sare,
Urmă n-are;
Unde paște,
Se cunoaște.

Umorul ghicitorilor devine câteodată prea exagerat, căpătând nuanță pornografică.

(Tudor PAMFILE, *Introducere la Cimilituri românești*, București, Academia Română, 1908, "Din viața poporului român. Culegeri și studii", pp. 5–7).

CLASIFICAREA CIMILITURILOR

După însăși natura lor, cimiliturile sunt de două mari categorii: proprii și improprii. Cimiliturile propriu-zise sunt care provin din considerarea directă a unui lucru și sunt de următoarele feluri: *metaforice*, *perifrastice*, *metaforico-perifrastice*, *metonimice*, *metonimico-metaforice*, *metonimico-perifrastice* și *sinecdohice*.

Cimiliturile improprii nu provin din considerarea directă și imediată a unui lucru, ci au o origine cu totul specială, și pot fi: *cimilituri* "întrebări și răspunsuri", *deceuri*, *cimilituri-șarade*.

VALOAREA ETNOLOGICĂ A CIMILITURILOR

Cimiliturile, ca orice produs folcloric, sunt reflexul poporului însuși care le produce. Cimiliturile românești arată pentru poporul nostru spirit *observator*, *inventiv*, *poetic*, *sarcast* și *pornograf*.

Românul observă bine lucrurile cu care vine în contact, atât ca întreg cât și ca părți, și între ele surprinde asemănări și deosebiri uneori neașteptate. Spiritul său inventiv produce neîncetat cuvinte noi, uneori extrem de interesante. Spiritul său poetic produce figuri, mai ales metafore, adeseori foarte ingenioase. Spirit sarcastic, el nu pierde ocazia de a plasa, sub forma unei cimilituri în aparență nevinovată, o zeflema la adresa aproapelui. În sfârșit, numărul considerabil de cimilituri pornografice arată pentru român o predilecție pentru genul pornografiei.

Dar pe de o parte aceste însușiri se văd la români și din alte produse folclorice, așa că ele nu constituie ceva specific cimiliturilor, iar pe de alta aceste însușiri se întâlnesc, ca rezultând din cimilituri, și la alte popoare. Pentru a afla deci care este valoarea *calitativă* a însușirilor românești, câte rezultă din cimilituri, ar trebui întreprins un vast studiu prin care să se studieze comparativ cimiliturile la popoarele romanice, germanice, slave, balcanice, ural-altaice (turci, unguri). Pe lângă anumite lucruri care ar trebui puse pe seama fondului comun omenesc, se vor găsi, desigur, și lucruri specifice pentru fiecare din categoriile de popoare înșirate mai sus, și în sânul fiecărei categorii se vor găsi, desigur, lucruri specifice pentru fiecare din popoarele respective. Un astfel de studiu ar arăta deci și anumite însușiri specifice românilor. În sânul însuși al poporului nostru s-ar putea găsi lucruri specifice pentru moldoveni, munteni, transilvăneni, macedoneni.

Un asemenea studiu prezintă greutateți considerabile. Pe lângă cunoștințe vaste și profunde, obiectivitate desăvârșită în cercetare, ar trebui să dispună și de un material respectiv, dacă nu complet cel puțin aproape complet, ceea ce tocmai ne lipsește în starea actuală a științei.

(G. PASCU, *Despre cimilituri. Studiu filologic și folcloric*. Extras din *Analele Academiei Române*, Seria a II-a, Tom XXXIII, 1909, Memoriile Secțiunii Literare; tipărit în volum 1911, București, Leipzig, Viena, pp. 1, 193).

O ghicitoare frumoasă în versuri și în proză nu e ceva la întâmplare aruncat, pentru a căuta doar numai dezlegarea. Ca material de chintesență tehnologică-estetică are o valoare nespus de mare. Nu-s luate metaforele sau perifrazele la întâmplare, ci ele prezintă un constructivism bine încheșat cu anumite criterii. Nu numai dezlegarea să fie punctul distractiv pentru cititor, ci însăși ghicitoarea cum e croită ca valoare literară poporană. În alte capitole de estetică în folclor m-am reținut cu precizări multiple. Aci voi rămâne în cadrul ghicitorilor.

Un exemplu:

Pe cea vale-nrourată
Vine o fiară-ncornorată
De meșteri străini lucrată,
Suflet n-are, suflet duce,
De pământ nu se atinge.

Luând fiecare vers în analiză, vom avea de cercetat din ce valori e croită ghicitoarea.

“*Pe cea vale-nrourată*”. N-ar crede nimeni că aci e vorba de corabia între valurile spumegânde ale mării. Elementele deghizate sunt “*valea-nrourată*”. Alt criteriu: din versul al 2-lea “*vine o fiară-ncornorată*” vedem localizarea acțiunii prin analogie, astfel “*dintr-o vale-nrourată vine o fiară-ncornorată*” ne dă imediat impresia unei localizări sincere. Cu versul al 3-lea “*de meșteri străini lucrată*” ieșim din aceste elemente deghizante și ne apropiem de obiectiv — din “*fiară de meșteri străini lucrată*” ne apropiem progresiv de factorul principal, că nu e o fiară lucrată de meșteri, ci o altă substituantă trebuie căutată: esențialul.

Din nou nu ne abate de obiectiv versul al 4-lea “*Suflet n-are, suflet duce*”. Iată elemente de circumstanță, ce deghizează din nou esențialul (dezlegarea).

Căci “*suflet n-are, suflet duce*”, de unde să începem și cum să traversăm acest nou mediu? Căci n-are fiara suflet — duce fiara

suflet, imediat trebuie să ne oprim, până ce ne salvează din nou ultimul vers

“De pământ nu se atinge”

adică tot dibuind după esențial dăm și de corabic, că aceasta trebuie să fie.

Rezumând analiza acestei ghicitori, avem următoarele valori, care indică esențial:

“De meșteri străini lucrată,
De pământ nu se atinge”.

În ghicitoarea aceasta avem elemente *regresive* și *progresive* (ca în multe altele). Cele *regresive* deghizează și declanșează acțiunea în alt mediu prin intermediul analogiei (rolul metaforelor, perifrazelor etc.) Cele *progresive* sunt factorii inductori ca “De meșteri străini lucrată — de pământ nu se atinge”; prin *progresiune* ne apropiem până ce ne oprim înaintea esențialului (dezlegării).

Aruncând o nouă perspectivă asupra ghicitorii, ne apare aceasta ca un farmec deosebit al estetismului localizat și deghizat de frumoasele elemente constructive: substantive, adjective, verbe, elemente circumstanțiale etc.

(Lucian COSTIN, *Ghicitori bănățene. Studii asupra folclorului bănățean*, vol.III, Craiova, Tipografia „Unirea“, [1941], p. 4).

De obicei, oamenii învață pe de rost ghicitorile cu dezlegarea lor. Bune, rele, ghicitorile sunt în număr mărginit, așa că cei cu ținere de minte învață, cu vremea, să dea raspuns la toate cele cunoscute. Dar se află printre sătenii noștri oameni isteți care pot alcătui ghicitori noi. Schimbându-se împrejurările în țară, se schimbă și viața. Ies la iveală mașinării, unelte, născociri pe care părinții noștri nu le-au cunoscut: de pildă, trenul, aeroplanul, tractorul, moara cu aburi sau benzină. Oamenii isteți încearcă să alcătuiască ghicitori

și pentru aceste scornituri noi. Nu le nimeresc totdeauna, dar câteodată le potrivesc. Cele bune rămân și-și fac drum în lume; celelalte se uită, așa cum s-a întâmplat și cu ghicitorile de demult.

Ghicitorile noi pe care le alcătuiesc pricepuții și isteții caută să aibă haz, piper și, dacă se poate, potrivire de stihuri.

.....

Sunt și unele ghicitori înțelepte. Oricât or fi de înțelepte, dacă n-au puțină glumă, sunt ca mâncările nesărate... Mai sunt și alte ghicitori, unele cu două înțelesuri și cam lipsite de rușine. Își au câteodată și acestea vremea lor. Dar la șezătorile cu mame și copile e bine să păstrăm cuviința și ne putem lipsi de ele.

... Cimiliturile bune sunt adevărate poezii mici și vesele, care bucură pe om ca vremea bună, ca primăvara înflorită, aducându-i desfătare după muncă.

(Mihail SADOVEANU, *Poezia cimiliturilor*, București, Editura pentru Literatură și Artă, [1949]; pp. 4,5,15).

Fabula și parabola sunt însă alegorii *închise*, cei doi termeni ai comparației subînțelese care le constituie fiind deplin cristalizați, astfel că spiritului îi este cu ușurință posibil să recunoască pe cel dintâi sub învelișul sensibil al celui de al doilea. Există însă și cazul unor alegorii *deschise*, adică al unora în care termenul neexprimat al comparației subînțelese este oarecum acoperit de termenul exprimat, așa încât îi revine spiritului nostru sarcina de a-l descoperi și de a-l articula. Acesta este cazul *ghicitorilor*: „*Cine este animalul — întreba Sfinxul pe Oedip — care umblă dimineața în patru picioare, la prânz în două și seara în trei?*“ Oedip ghicește că este omul, care umblă de-a bușilea în pruncie, pe două picioare mai târziu și sprijinit în toiag către bătrânețe. Câtă vreme răspunsul ei n-a fost găsit, ghicitoarea rămâne o alegorie deschisă, adică una pentru care termenul neexprimat al comparației subînțelese care o constituie trebuie încă aflat. Dar plăcerea efortului eliberat, care se însoțește cu percepția

oricărei metafore, este aici tocmai din această pricină mai mare. O precizare trebuie adăugată în ce privește caracterul *finit*, deși *deschis* al ghicitorilor. Deși deschise, deoarece comparațiile care le constituie sunt numai *completabile*, dar nu *complete*, ghicitorile sunt totuși comparații virtualmente finite, deoarece termenul regăsit al comparației completate în cele din urmă este o idee sau o impresie bine constituită, perfect cristalizată, capabilă de a fi denumită printr-un cuvânt propriu, așa cum se întâmplă în cazul tuturor alegoriilor, din categoria cărora fac și ele parte.

(Tudor VIANU, *Fabula, parabola și ghicitoarea*, în vol. *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957, pp. 115-116).

Primele ghicitori românești (cimilituri) se publică la mijlocul secolului trecut, de către T. Stamati, în „Foiletonul Zimbrului“ (Iași, 1851, și brosur). Concomitent, Anton Pann colportează cimilituri în două volume intitulate evocativ: *O șezătoare la țară sau Povestea lui Moș Albu* (partea I, București, 1851; partea a II-a, București, 1852) care aveau să reapară în mai multe ediții.

Culegeri de circumstanță, de tradiții și variate manifestări de literatură populară, semnate de George Baronzi (*Limba română și tradițiunile ei*, Galați, 1872) sau anonime, cum e *Romanul glumeț*, 1874, dacă nu notau ghicitorile cu migala pedantă a textologilor, atrăgeau atenția și asupra acestui gen literar, căruia Vasile Alecsandri îi atribuie mai puțină importanță. G. Dem. Teodorescu, în culegerea sa de poezii populare, dă cimiliturilor locul cuvenit, fie reproducând unele publicate anterior, fie adăugând altele culese de el. La sfârșitul secolului, Artur Gorovei dă la iveală o colecție remarcabilă (*Cimiliturile românilor*, București, 1898), alcătuită din ghicitori răspândite în diverse publicații, precum și inedite. Contribuțiile de mai târziu¹ completează lumea cimiliturilor fără a-i modifica perspectiva generală.

¹ Ale lui Tudor Pamfile, Giorge Pascu etc.

Deși culese la dată relativ recentă, ghicitorile s-au născut în timpuri depărtate, având altă funcție decât cea de astăzi. Unii cercetători arată că au fost folosite la oracole, alții demonstrează că derivă din limbajul convențional al primitivilor, care evitau a numi direct animale, plante și fenomene ale naturii socotite tabu. În cele ce urmează ne vom ocupa de ghicitorile românești, în stadiul în care se prezintă la culegerea lor.

Deosebite de enigme, întrebări și răspunsuri, șarade, aritmogrifă etc., ghicitorile (cimiliturile) reprezintă un gen aforistic lapidar, ca și proverbele, deseori în construcții simetrice, ca și acest gen. Similitudinile dintre ghicitori și proverbe sunt exterioare: sentențiozitatea, folosirea de nume proprii etc. Deosebirea e de substanță și funcție. Proverbele sunt manifestarea înțelepciunii și eticii populare. Formule de proporții minuscule, numai rareori ele se spun izolat, pe când ghicitorile au prioritatea fanteziei și viața lor proprie. Intercalarea lor în texte populare aparținând altor genuri e mai curând întâmplătoare.

Aristot a spus că ghicitoarea e “o metaforă bine compusă”. Observația lui rămâne valabilă, cu oarecare precizări asupra modului metaforic propriu cimiliturilor. Metaforismului, în cazul dat, trebuie să i se confere un sens special. E fundat pe paralelism (uneori negativ) și lunecă spre exprimarea alegorică, folosind perifraza, metonimia și sinecdoca. Obiectului ghicit i se evocă prin comparație câte unul sau mai multe aspecte, indicându-i-se forma, cuprinsul, sunetul, originea, dezvoltarea, întrebuintarea, fabricația, durata etc. Metafora în cimilitură nu e în mod necesar logică, substituirea fiind făcută pentru a surprinde.

Elementul metaforic face parte deseori dintr-o lume îndepărtată de obiectul respectiv. Dacă în ghicitoare se compară două viețuitoare, acestea sunt cu precădere din specii cât mai depărtate. Gâina e comparată cu catârul, ariciul cu moșul, cu purcelul sau cu motanul, calul cu moșneagul, câțelul sau iapa cu broasca, cocoșul cu gândacul, ciocânitoarea cu țapul, cocostârcul cu Moș Neculai,

coțofana cu iapa, lăcusta cu vaca, lupul cu oaia, melcul cu codobatura, păduchele cu oaia etc. Același lucru se poate spune și despre plantele asemuite între ele. Bujorul este evocat de stejar, ceapa de pădure etc. Neașteptate sunt și asocierile la care dau naștere obiectele, uneltele, fenomenele naturii. Iată câteva exemple: acul e comparat cu capra, cu omul sau cocoșelul, cuptorul cu bivolul, calul cu lada, cocoșul cu apa, găina cu lingura, morcovul cu popa, harbuzul cu râul, coasa cu cățelușa, hulubul cu plugul, grâul cu herghelia de cai, cerul cu pielea de taur, iapa cu sita, focul cu baba, tigaia cu copilul, moara cu scroafa, cu vaca, cu oaia sau ursoaica, dopul cu popa, hornul cu ursul, lanțul cu un copilaș, peștele cu luna și soarele, veverița cu briciul, bruma cu cheia.

Spuse pe la șezători sau în toiul muncii la câmp, cimiliturile de cele mai multe ori au destinația de a deruta tocmai prin astfel de asocieri pe cel care e pus să ghicească, spre a provoca hazul. Se dă naștere la echivocuri, la dublu sens, deseori cu aluzii obscene.

Ghicitorile uzează de rime (nu obligatorii), fiind compuse mai des din două versuri. Rareori sunt mai extinse. Aliterațiile sunt frecvente: “Peste râpile râpite / ciute negre mohorate” (cuptorul). Onomatopeele abundă, s-ar putea vorbi chiar de ghicitori onomatopice: “Treapa, leapa pe cărare/ hingher, mingher pe spinare” (calul și călărețul), “Vâj, vâj/ prin pâiuș/ țane, țane/ prin copaci” (coasa), “Toată ziua cioca, cioca/, vine seara: boca, boca” (toporul).

Obiectelor li se atribuie calități umane: “Pe un deal rotat /șade moșu’ umflat” (bostanul), “Când merge de-acasă, acasă cată; /când vine din pădure, în pădure cată” (toporul pe umăr). “Am un om mititel, /face gardul frumușel” (acul). Astfel de personificări nu sunt simple urme de animism, ci denotă, mai curând, afecțiunea oamenilor muncii pentru obiectele de producție. Fondul vechi al ghicitorilor este evident în imagini legate de timpuri depărtate. Dar, ca orice gen folcloric, cimiliturile au o existență concret-istorică, și ca atare, cu încetul, elimină prin variante reminiscentele diverselor stadii parcurse de popor.

Deși nu se caută anume un efect poetic, comparațiile fiind elementul de surpriză și un mod de încercare a istețimii, imaginile poetice nu lipsesc: “Vin oile de la munte /cu steluțele în frunte” (zăpada); “Am un crin /la rădăcini veșted/ și la vârf înflorit” (cerul); “Sus bat dobele, /jos cad negurile” (sita); “Năframă vârgată /peste mare aruncată” (curcubeul).

Cimiliturile sunt dovada unei observații directe a lumii înconjurătoare: “Șede într-un vârf de nuia/ și nu se teme c-o cădea” (aluna); “Vine moșul pe porțiță /și își scapă o cheiță,/ vine luna și n-o ia, / vin stelele și n-o ia,/ vine soarele și-o ia” (bruma); “Dacă n-ar fi/ lumea ar pieri, / iar dacă multă este/ lumea prăpădește” (apa).

Utilitatea plantelor cultivate și a animalelor domestice este evidentă. “Ce pui una,/ găsești două,/ ce pui două,/ găsești nouă” (barabula); “Când sugă,/ când ară,/ când fac din el ciobote” (boul).

Cimiliturile cuprind un vast registru poetic, tot ce cade sub ochii, simțurile și experiența țărănimii, iar estetica lor reflectă procesul de muncă. E o evidență de surprindere a proprietăților și destinației fenomenelor naturii, a animalelor, plantelor, uneltelor și a obiectelor de tot felul văzute cu ochii producătorului de bunuri. Universul ghicitorilor e mai apropiat de viața practică a poporului decât al altor genuri minore (precum recitativele copiilor sau anecdotele). Istoricul culturii materiale poate găsi amănunte privitoare la locuința țărănească (construcție și mobilier), la unelte casnice, obiecte de gospodărie, îmbrăcăminte, unelte agricole și de țesut, la animale domestice și de vânat, la instrumente muzicale. Cimiliturile, privite în totalitatea lor, nu numai că dau imaginea inventarului țărănesc și a îndeletnicirilor oamenilor muncii de la sat, dar și a mentalității populare, întrucât întreaga perspectivă a lumii își găsește corespondența în metaforele lor concrete, evocând viața de toate zilele a poporului. Gen vechi, păstrând forme și imagini ale unor obiecte desuete, cimiliturile nu evită progresul. Pe lângă unele rudimentare, precum îmblăciul, întâlnim trenul, ceasul etc. Sunt în

unele cimilituri urme de superstiții, dar întâlnim și imaginea cărții, a scrierii etc.

.....

Uneori și în ghicitori se pot recunoaște influențe livești. Cimiliturile își păstrează însă modul lor specific de oglindire a ocupațiilor și vieții oamenilor simpli, alcătuint, într-un sens, o enciclopedie metaforică a vieții poporului muncitor. Studiul ghicitorilor pe aria unei țări evocă viața materială a poporului și treptele lui de dezvoltare. Expresia artistică a cimiliturilor e o școală a metaforei, care nu poate fi nesocotită de scriitorii.

(Valeriu CIOBANU, *Ghicitorile*, în *Istoria literaturii române*, vol. I. *Folclorul. Literatura română în perioada feudală (1400–1780)*, București, Editura Academiei, 1964, pp. 190–193).

Chicitoarea este una dintre speciile de literatură populară cu o mare vechime și o considerabilă varietate de teme. De proporții reduse, cunoscută și sub numele de *cimilitură*, ghicitoarea constituie, sub raportul creației, un joc de metafore și imagini, care solicită agerimea minții omului pentru identificarea obiectelor și noțiunilor, transfigurate intenționat și ascunse totuși sub culori și linii sugestive.

Necesitatea acestui joc al minții și al imaginii a existat din vremuri vechi, constituind un mod de a fixa obiecte, fenomene, caractere în reprezentări vii, metaforice sau perifrastice. Ghicitoarea este prin excelență de origine folclorică, iar structura ei a dus cu vremea la variante de structură similară, obținându-se, la nivel cărturăresc, *șarada*, *rebusul*, *anagrama*, *logogriful* etc. Dintre toate acestea însă, numai ghicitoarea a îmbrăcat forme artistice-literare. Se poate spune că până acum tocmai valoarea de artă literară a ghicitorii, ca oglindă a lumii și a concepțiilor omului despre viață, nu a fost pusă mai susținut și științific în lumină, deși asupra ei s-a atras atenția de multă vreme și s-au făcut tot mai multe și interesante culegeri.

În a două jumătate a secolului al XIX-lea a început să se manifeste interesul pentru ghicitoare¹. V. Alecsandri însuși atrăgea atenția asupra acestui gen, printr-un număr de exemple, într-un comentariu la *Plugușorul*, în care creatorul popular numește cernutul de faină cu sita prin frumoasa perifrază a ghicitorii:

Pe sus tobele bătea,
Negurile jos cădea².

Ulterior au fost publicate diferite culegeri, dintre care notăm pe cele date de I.C. Fundescu la edițiile volumului său de basme³, P. Ispirescu⁴, G. Dem. Teodorescu⁵, Artur Gorovei⁶, Tudor Pamfile⁷, Leca Morariu⁸, Gh. I. Neagu⁹, și numeroase altele mai vechi și mai noi. Ghicitorile au făcut, de asemenea, obiectul studiilor

¹ Vezi T. Stamatî, *Pepelea sau tradițiuni naționale românești*, Iași, 1851; Anton Pann, *O șezătoare la țară sau Călătoria lui Moș Albu*, București, 1851, 1852.

² V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, ed. a II-a, București, 1866, p. 393.

³ I.C. Fundescu, *Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, București, 1867, 1870, 1875, 1897 (numărul ghicitorilor crește de la prima ediție la cele ce urmează).

⁴ P. Ispirescu, *Legendele sau basmele românilor*, București, 1872, pp. 154–163; *Pilde și ghicitori*, București, 1880.

⁵ G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București, 1885, pp. 216–249.

⁶ Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor*, București, 1898.

⁷ Tudor Pamfile, *Cimilituri românești*, București, 1908.

⁸ Leca Morariu, *Cimilituri*, Suceava, 1930.

⁹ Cg. I. Neagu, *Ghicitori din Ialomița și Teleorman*, Roșiorii-de-Vede, 1939.

de filologie și folclor¹, iar frumusețea lor literară n-a scăpat simțului poetic al marilor noștri scriitori².

Într-o vreme când cercetările erau mult atrase de cărțile populare și de răspândirea lor la diferite popoare, se considera că elementele de folclor au o origine cărturărească și descind din asemenea cărți, cu circulație de la un popor la altul. Era o încercare de a explica, pe calea aceasta, asemănările dintre creațiile folclorice a diverse popoare. În acest sens, M. Gaster găsea, în mod eronat, o origine cărturărească și pentru ghicitori³. Cercetările au dovedit însă că ghicitorile sunt indisolubil legate de folclorul popoarelor, și din această formă de cultură au pătruns în diferite cărți. Într-un stadiu de civilizație și cultură, ghicitoarea însoțea anumite practici și obiceiuri.

.....

Negreșit, din timpuri îndepărtate, ghicitorile au căpătat caracterul unui gen literar independent și s-au circumscris tot mai mult ca atare. Numărul lor este deosebit de mare la fiecare popor. La sfârșitul secolului al XIX-lea, J. Eisen a cules peste 9.000 de ghicitori estoniene⁴, culegerea lui D.N. Sadovnikov, apărută în 1876, singură conține peste 2.500 de ghicitori rusești⁵, cea a lui A. Gorovei, publicată în 1898, are peste 2.700 de ghicitori românești (inclusiv variantele), iar o regrupare a tuturor ghicitorilor din diferite colecții plus noi culegeri sistematice, la fiecare popor, le-ar mări numărul la multe mii.

La un număr așa de mare, universul ghicitorii este excepțional de larg, de la tot ce constituie ființa umană și tot ce o înconjoară

¹ G. Pascu, *Despre cimilituri*, Iași, 1909; *Cimilituri românești*, București, 1911 (anexă la *Despre cimilituri*).

² Mihail Sadoveanu, *Poezia cimiliturilor*, București, 1949.

³ M. Gaster, *Literatura poporului român*, București, 1883, p. 250.

⁴ *Revue des traditions populaires*, IX, p. 32.

⁵ D.N. Sadovnikov, *Zagadki russcogo naroda*, ed. a III-a de V.P. Anikin, Moscova, 1960.

până la astre și cosmos: părțile corpului omenesc, calități și defecte, profesie, relații sociale, obiecte casnice, elemente din natură, faună, floră, cer, soare, lună și stele etc. Ghicitoarea este un fel de enciclopedie populară în metafore. Formularea prin comparație, metaforă, perifrază, este un mod plastic de a fixa caracterele noțiunii respective și a le imprima mai ușor memoriei omului de cultură folclorică. Ghicitoarea și ghicirea au constituit astfel un sistem popular de caracterizare și percepere a lumii și a fenomenelor ei. Formularea caracteristicilor poate să fie mai scurtă sau mai lungă, dar ea nu este străină de esența obiectului sau fenomenului la care se referă. Când se depărtează, devine confuză. Astfel, ghicitoarea *Curelușă unsă, sub pământ ascunsă* caracterizează scurt *râma*, moale și umedă, de forma unei curelușe, sfredelind mereu pământul reavăn, în căutarea hranei. Numai eronat caracterizarea ghicitorii poate fi pusă în unele cazuri pe seama altei viețuitoare (șarpele).

.....

Imprimând etape variate de cultură și viață socială, ghicitorile au păstrat uneori în componență și variate urme de expresie: limba veche, dialectală, construcții onomatopice etc., cu toate substituirile de exprimare pe care le-au suferit de-a lungul timpului. Odată învechite, aceste urme își pierd claritatea sensului, jocul de cuvinte devine ininteligibil. O ghicitoare ca:

Drăgan la noi,
Drăgan la voi.

pentru “gât” pare anostă. Și totuși, cândva era probabil ușor percepută schimbarea intenționată de sunete, în cuvântul “Drăgan” transpunându-se *sui generis* un cuvânt vechi și dialectal “gârdan”, cu sensul de “gât” și “gâtleej” provenit dintr-unul slav îndepărtat, *gârtan*, păstrat în rusă și ucraineană sub forma *gortan* și în alte limbi slave sub alte forme. Astfel, cuvântul “Drăgan” este o criptogramă a lui “gârdan”. Este de remarcat în plus că o formă veche de limbă este atestată indirect în formularea criptică a unei ghicitori. Pe de altă

parte, numai analiza adâncită a termenilor poate duce la lămurirea pe deplin a înțelesului ghicitorii.

În următoarea ghicitoare:

Picurișul picură,
Trepădușul trepădă,
Gâdea-al mare
Șede-n cale
Și ar mânca carne moale.

este vorba de ghinda care cade din stejar, de porcul care o caută pentru hrană și de lupul care-l pândește pe porc. Termenul care-l desemnează însă pe lup este “gâdea”, și el reprezintă, prin apropiere, pe “gadină”, cu sensul popular de “fiară”, “lup”.

Se întâlnește destul de des formularea:

Păsărică șuie,
Pe copaci se suie.

dar și:

Păsărică ruie,
Pe copaci (pe araci) se suie.

Ghicitoarea nu este destul de specifică, și de aceea este înțeleasă uneori ambiguu: pentru fasole și pentru ghionoaie. Dacă în prima formulare, termenul “șuie” este perceptibil, în a doua “ruie” este întrebuițat mecanic. Analizat, nu are un sens, fiindcă este un rest dintr-o formulare, în care era utilizată figura de stil numită paranomază, adică repetarea în vers a ultimei părți a cuvântului, ca în unele cântece de ritual:

Caloiene-iene...

sau

Paparudă-rudă...

În acest caz, formularea veche a avut, negreșit, următoarea construcție:

Păsăruie-ruie,
Pe copaci se suie.

dar în preluările ulterioare s-a ajuns anormal la “păsărică ruie”, în loc de păsăruie-ruie”, termenul “ruie” fiind luat ca un neindoielnic epitet, cu un înțeles oarecare.

Așadar, parcurgerea unui timp îndelungat de către ghicitori este imprimată și în diferite substituiri și schimbări de expresie.

Ghicitoarea este genul care se pretează prin excelență la diferite figuri poetice și de stil: metaforă, perifrază, hiperbolă etc. Construcția ghicitorii merge de la formularea simplă în proză, apoi în distih și catren, până la descrierea dezvoltată, cum se întâmplă, de pildă, cel mai des cu ghicitoarea capului (atât în folclorul românesc, cât și în folclorul altor popoare):

Am o dumbrăviță:
Sub cea dumbrăviță
Este-o poieniță;
La cea poieniță
Sunt două brăzdițe,
Sub cele brăzdițe
Sunt doi șoimușori,
Sub cei șoimușori
E o gaie spurcăcioasă,
Sub cea gaie spurcăcioasă
E o moară
Rotunjoară.

Descrierea provine aici din nevoia de a reprezenta metaforic fiecare parte a capului, mai degrabă a feței. Este, de fapt, o înșiruire de ghicitori pentru păr, frunte, sprâncene, ochi, nas, gură. La fel se întâmplă cu ghicitorile care au obiective complexe, cum sunt cele despre turma de oi și cioban, despre an, luni, săptămâni și zile (luate la un loc) etc.

De obicei însă, cele mai tipice ghicitori sunt scurte, cu o raportare metaforică plină de culoare, sugestivă. De exemplu, reprezentarea grafică a casei cu coș, transpusă într-o metaforă, este realizată scurt și cu măiastră îndemânare, provenind dintr-o ideală percepție a întregului:

Am o vacă
Cu ugerul (țâța) în spinare.

sau

Am o vacă mare,
Cu țâța-n spinare.

Casa veche și simplă de țară, cu un singur coș, ieșit adesea din spinarea acoperișului, este prinsă, în linii puține, de gravură. De asemenea, sugestivă este ghicitoarea ciupercii:

Am o casă văruiță,
Într-un picior sprijinită.

În procesul ghicirii, metafora se desface și lasă loc obiectului în realitate. În formularea de mai sus, ciuperca apare ca o naivă acuară din cărțile de basme.

(I. C. CHITIMIA, *Prefață la Cinel-cinel. Ghicitori*, ediție îngrijită de C. Mohanu, București, Editura pentru Literatură, 1964, pp. III–IV, V–VI, XVII–XXI).

Bogate în mijloace de exprimare dintre cele mai subtile, cimiliturile constituie un gen încă foarte gustat de mase, tocmai fiindcă ele sunt frumoase și au conținut interesant. Altădată ele se spuneau la clăcie de tors lână ori la curățat porumbul, însoțeau cu hazul lor acele munci care imobilizau, făcându-le grele, obositoare. Cei adunați în aceste scopuri, ca “să nu adoarmă”, introduceau ca tonic înviorător cimilitura. Astăzi, genul este foarte căutat în mediul școlarilor.

Spunându-se ghicitori sau cimilituri, cei mai isteți la minte și vorbă formulează întrebări ascunse sub valul metaforei și al limbajului poetic ascuns, solicitând un răspuns din partea celor adulți. Ei trebuie să dovedească agerime, imaginație, o mare putere de asociere și disociere și deci de intuire a realităților vieții. Cel care pune întrebarea arată pricepere și destoinicie, dar și cel care dezleagă enigma dovedește că se măsoară cu el, astfel că spusul de ghicitori este o competiție: care pe care să învingă, cel care ghicește fiind distins cu semnul respectului și al admirației tuturor. Dacă ghicitoarea nu este dezlegată, însuși cel care a propus-o comunică răspunsul, și astfel prestigiul lui crește și mai mult. Când cimiliturile sunt prea ușoare, dezamăgesc, iar când altul încearcă să strice jocul, el este eliminat. Din felul cum se spun, rezultă că cimiliturile s-au născut și trăiesc *sub specie ludi* — în virtutea unui joc nu gratuit și superficial, ci grav și cu anumite rosturi sociale. Iar pe cât de poetică este întrebarea, pe atât de concret urmează să fie dar răspunsul. Aparent, acesta ar putea fi dat în mai multe chipuri, și totuși întrebarea privește o anumită ființă ori subiect și fenomen din natură sau o anumită latură a acestora.

Într-o foarte bogată colecție antologică, publicată de curând, lumea ghicitorilor o constituie omul cu toate manifestările legate de ființa lui fizică, apoi flora și fauna, cosmosul etc¹. Din orice sferă a vieții ar izvorî aceste creații populare, o bună parte dintre ele constituie admirabile tablouri poetice, imagini tipice care sunt ținute minte și sunt cultivate și astăzi, deoarece plac. În maniera artistică a celor clasice sunt create altele noi, care exprimă esențe, și ele noi, ale realității sociale de astăzi.

¹ *Cinel-cinel*. Culegere de ghicitori, ediție îngrijită de C. Mohanu, cu prefață de I.C. Chitimia, București, Editura pentru Literatură, 1964, în colecția “Biblioteca pentru toți”, nr. 219, 560 p. Culegerea întrunește 2772 de ghicitori.

*

Expresie a unei arte mai concise, cimilitura exprimă totuși în două-trei versuri o întreagă lume, datorită mijloacelor poetice pe care autorii lor le folosesc cu atâta pricepere. De multe ori, aceste mijloace variate se întâlnesc mai multe la un loc, iar prin acțiunea subtilă a spiritului popular ele sunt de așa manieră topite într-un tot artistic, încât cei care încearcă să le ghicească înțelesul întâmpină greutatea asemănătoare celor puse de șarade. Academicianul Tudor Vianu vorbește de funcțiunea unificatoare a metaforei: “Dincolo de deosebiriile dintre lucruri, sesizăm unitatea lor profundă, și această descoperire, care face din metaforă un adevărat instrument de cunoaștere, ne încântă ca orice descoperire a spiritului”. Și citează în acest scop destule exemple din literatură. Următoarea cimilitură:

Tinghi-linghi o ia la vale,
șoldu-boldu-i iese-n cale.

suscită interes și destule dificultăți în a fi dezlegată. Valoarea ei constă în puterea de abstractizare a maselor a unor realități de viață, prin mijloace sintactice și figurative. “Ținghi-linghi” este o locuțiune verbală onomatopeică, care desemnează turma de oi în timpul păscutului ori al mersului la vale; “șoldu-boldu” este tot o locuțiune substantivală, ce desemnează pe lupul care șade cinchit, în șolduri, și-și boldește ochii după oi, ieșindu-le în cale. Dacă primul vers al cimiliturii face parte din sfera unei metonimii onomatopeice (“tinghi-linghi” exprimând efectul clopotelor de la gâtul oilor), cel de-al doilea exprimă o parte din întreg, particularul pentru general, ceea ce-i caracteristic lupului care stă la pândă, fiind astfel o sinecdocă.

.....

În ultimii ani, în periodicele noastre literare s-au purtat lungi discuții dacă începuturile limbii literare sunt legate de începuturile scrisului ori pot fi împinse cu mult în urmă, ele ivindu-se o dată cu

poezia populară. Studiul limbajului poetic al cimiliturilor — ca și al mijloacelor artistice ale baladei sau ale altui gen folcloric — ilustrează că acestea posedă un sistem poetic bine constituit, autorii anonimi folosesc cuvinte și imagini specifice, că ei au fost preocupați de o exprimare mai frumoasă decât cea a vorbirii zilnice. Și deci, limbajul poetic al folclorului precede limba artistică a literaturii scrise.

(Gheorghe VRABIE, *Din limbajul poetic al cimiliturii*, în „Revista de istorie și teorie literară,” tom. 15, 1966, pp. 287–288,295,306).

În determinarea ghicitorii pornim de la criteriul funcțional. Ghicitoarea, în forma ei activă, este un joc de societate care se realizează dramatic; individul sau colectivitatea populară căreia i se adresează ghicitoarea este un copărtaș necesar.

Ghicitoarea constă din două părți:

1. O sugerare sau definiție concisă a unui obiect, a unei ființe (sau a mai multor obiecte sau ființe aflate într-o anumite legătură), mai rar a unei acțiuni sau noțiuni, prezentate învăluit prin intermediul perifrazei sau tropilor.

2. Răspunsul prin care obiectul înfățișat în forme deghizate este recunoscut prin viu glas.

Așadar, ghicitoarea presupune întotdeauna: un emițător A; un obiect sau o ființă etc., reprezentat în ghicitoare O; o persoană sau colectivitate B, căreia i se reclamă elucidarea sensului ghicitorii — dezlegarea.

Raportul necesar în economia jocului dintre A—O—B este evident în structura ghicitorii.

Forma interogativă este generală; chiar atunci când nu apare transcrisă grafic, și când absența ei nu se poate atribui neglijenței culegătorului, interogația este implicată. Ghicitorile presupun de obicei un prilej — o șezătoare, petrecere etc., deci un auditoriu bogat; în asemenea împrejurări ghicitorile se succed una după alta. Ghicitoarea afirmativă inserată între ghicitori interogative

împrumută de la contextul mare semnificația unei interogații. Cel mai adesea însă, interogația este suplinită sau accentuată prin formule inițiale (*cinel-cinel, cimilaș-laș, chici ghicitoarea mea* etc.) sau formule finale (*cinel ghici, pas, bădiță, de ghicește, de-i ghici, ți-oi da o rață* etc.)

Formulele inițiale și finale îndeplinesc roluri multiple: previn asupra naturii întrebării, anunță deci intrarea în joc, mențin treaz contactul dintre A și B, reclamă o atenție mărită, o concentrare asupra obiectului O, înfățișat de ghicitoare.

Raportul dintre A—O—B nu se exprimă în ghicitoare doar prin interogație sau prin alipirea unor formule la definiție date obiectelor. Spre deosebire de alte genuri, cel liric de exemplu, ghicitoarea are un scop imediat, precis: reprezentarea concretă a obiectului înfățișat — dezlegarea ghicitorii.

În vederea acestui obiectiv, ghicitoarea face apel la diverse scheme gramaticale, care prin multiplele lor funcții stilistice pot fi asimilate tropilor. Aceste scheme subliniază interrelația elementelor ghicitorii — mențin viu circuitul A—O—B, sugerează continuitatea obiectului, îi dau relief, într-un cuvânt, stimulează la găsirea cheii.

Foarte numeroase sunt construcțiile gramaticale care pun în lumină raportul dintre A (emițător) și O (obiect).

În construcțiile gramaticale de acest tip, A nu se reduce la rolul de a defini obiectul la persoana a III-a. A, emițătorul, se prezintă ca fiind el însuși în strânsă legătură cu obiectul propus spre ghicire.

Cele mai frecvente sunt construcțiile gramaticale care debutează cu persoana întâi a verbului *a avea*, ca de exemplu: „*Am o copiliță/ Cu o roșie rochiță*“ (ceapa). Ghicitoarea utilizează schema foarte simplă: *am, obiect direct, atribut*. Stabilind un raport de posesiune de la A la O, schema previne asupra prezenței apropiate a obiectului propus spre ghicire.

În unele ghicitori, obiectul este definit printr-o mică fabulație relatată de către A la persoana întâi: A, emițătorul, se înfățișează ca un martor ocular, ca un garant al veridicității episodului prin care este caracterizat obiectul. Relativ ample, ghicitorile din această

categorie încep de obicei cu un verb de mișcare (de preferință *mă dusei, mă luai, mă suii*) urmat de un complement circumstanțial de loc (în pădure, pe munte) etc., care situează acțiunea în spațiu; se succed apoi unul sau mai multe versuri constituite din verbe și complemente directe, ca de exemplu: “Mă dusei în pădurice,/ Aflai ouă de bobice/ Luai nouă,/ Lăsaî două,/ Ca bobicea să mai ouă” (cartofii).

Raportul dintre A emițător și O obiect se poate exprima în ghicitoare și prin vocativ și dialog.

„Rădăcină-mpleticină,/ Rar voinic ce te deznină“. „Rădăcină-mpleticină“ — reprezintă o substituie metaforică pentru carte; prin forma îndepărtării — vocativul — se operează un nou transfer — „rădăcină-mpleticină“ este introdusă în sfera umanului.

.....

Concluzii:

1. Ghicitoarea, în forma ei activă, este un joc de societate care se realizează dramatic: definițiile prezentate de ghicitoare presupun totdeauna un emițător și un adresant care întregesc ghicitoarea prin răspuns.

Raportul necesar între emițător, obiectul definit și adresant se reflectă în forma interogativă a ghicitorilor, în formulele inițiale sau finale, ca și în diversele construcții sintactice; schemele gramaticale, prin multiplele lor funcții stilistice, îndeplinesc în ghicitoare rolul unor tropi.

2. Formularea definițiilor se subordonează funcției ghicitorii:

a) Tautologia este în general evitată; apare doar în forme degizate — inutilitatea răspunsului ar anula jocul.

b) Sunt ocolite formulările plate, locurile comune, clișeele frecvente în folclor.

c) Interesul jocului este menținut prin dificultăți, elemente de surpriză și trucuri. În acest scop, ghicitoarea folosește:

— creații lingvistice de circulație redusă;

— paradoxul, sub forma paralelismului antonimic;

— alternanța negației cu afirmația;

— tropi în forme adaptate genului: comparația eliptică, metafora barocă, metafora obscenă.

3. Dezlegarea ghicitorilor este înlesnită prin:

- antonime tipizate;
- metafore de relație;
- metafore anatomice;
- formule convenționale.

4. Rezultat al puterii de pătrundere, al fanteziei și ingeniozității, ghicitoarea nu se adresează totuși, în primul rând, inteligenței. Dezlegarea ghicitorilor pretinde familiaritatea cu unele invenții lexicale, inițierea în anumite trucuri sau convenții, cunoașterea sensului formulelor.

În mediul folcloric, care mai deține prin tradiție aceste date, ghicitoarea nu este ermetică.

(Monica BRĂTULESCU, *Ghicitoarea — elemente de structură stilistică*, în „Revista de etnografie și folclor,” tomul 10, nr. 5, 1966, pp. 441–442, 452).

În folcloristica europeană, ca și în cea românească, ghicitoarea s-a bucurat de o surprinzătoare atenție, atât în ceea ce privește editarea de adevărate *corpus*-uri ale ghicitorii la diferite popoare, cât și în ceea ce privește publicarea de studii sintetice, cu caracter monografic, asupra aspectelor ghicitorii în folclorul unui popor. S-au încercat sinteze în care s-a urmărit nu numai istoria ghicitorii în cadrul folclorului fiecărui popor, ci și istoria universală a speciei. Această predilecție — similară, întrucâtva, cu aceea îndreptată asupra basmelor, în cercetarea științifică — nu se poate explica numai prin dimensiunile mici ale ghicitorii ca formă literară, nici numai prin substratul ei universal și prin similitudinile de forme pe care le atestă ea la cele mai diferite popoare. Proverbul înfățișează toate aceste caracteristici, fără ca să se fi bucurat de un tratament egal în folcloristica europeană. La crearea acestei situații privilegiate a

ghicitorii au mai concurat și alți factori, istorici și mai ales sociali. Istoriceste, interesul pentru ghicitoare — ca și pentru basm — a fost stimulat puternic de romantism, care a căutat în ghicitoare, ca și în poveste, sensuri de cele mai multe ori inexistente, care conveneau atmosferei de taine și penumbre în care se complăceau romanticii pasești. Caracterul enigmatic prin excelență al ghicitorii părea că răspunde acestei apetiii spre visare. După cum romanticii vedeau în cântec primul limbaj al omenirii, tot așa căutau să explice vechimea ca gen și structură aparte a ghicitorii prin ipoteze tot atât de enigmatice, pe care le vom urmări sumar, la locul cuvenit. Socialmente, interesul științific pentru ghicitoare se explică prin faptul că — cu toată vechimea ei impresionantă, ca specie literară — ghicitoarea manifestă și în zilele noastre o surprinzătoare putere de viață. În al doilea rând, ghicitoarea — specie folclorică prin excelență — se întâlnește, de la primele mărturii literare scrise și până astăzi, între preocupările timpului liber la cele mai diferite categorii sociale. Paralel cu formele orale, create de popor, s-au dezvoltat, încă de la apariția literaturilor culte — pe lângă similitudini literari ai ghicitorii propriu-zise, populare, și pe lângă întrebările cu caracter enigmatic, multe de sursă cărturărească — o sumă întregă de forme ale enigmei, a căror existență nici nu se poate concepe fără de inventarea scrisului, precum: rebusul, anagrama, șarada, logogriful etc., până la cuvintele încrucișate. Departate de a fi moderne, cum ar putea să ne apară astăzi, cele mai multe dintre ele atestă o mare vechime, care poate fi uneori pusă în legătură chiar cu începuturile scrierii.

Toate acestea au menținut interesul pentru ghicitoare, atât al publicului cât și al cercetătorilor, și au concurat ca publicarea culegerilor de ghicitori populare să înceapă și la noi foarte timpuriu, aproape concomitent cu aceea a poeziilor populare, și s-a dezvoltat și pe calea publicațiilor cu caracter folcloric, dar mai ales pe aceea a literaturii de colportaj, cu obiective pur comerciale. Această diversitate și incertitudine a întârziat întrucâtva apariția culegerilor

fundamentale, care și-a aflat condițiile prielnice de înfăptuire de-abia la sfârșitul secolului trecut. Într-adevăr, volumul publicat de A. Gorovei în 1898, *Cîmiliturile românilor*, e o operă fundamentală pentru cercetarea ghicitorii românești, cuprinzând toate textele de ghicitori (tip și variante) publicate în broșuri și în periodicele care au dat atenție literaturii populare, până la 1897, anul încheierii lucrării; în plus, o sumă apreciabilă de ghicitori culese personal de autor sau comunicate de folcloriști cunoscuți, ca S. Fl. Marian, Pericle Papahagi, I. A. Zanne, I. Teodorescu-Kirileanu, V. Sala, precum și de modești culegători amatori. În secolul al XX-lea, sinteza lui A. Gorovei a fost completată cu o serie de culegeri mai mici, care ne dau posibilitatea să urmărim evoluția ghicitorii până în zilele noastre: În 1939, Gh. I. Neagu publică o broșură cu 327 de ghicitori comunicate de elevi, foarte interesantă, pentru că unele dintre ele sunt alcătuite de ei. Cu ceva mai înainte, în 1930, Leca Morariu adunase 250 de ghicitori din Bucovina. În 1949, M. Sadoveanu dă la lumină o broșură cu ghicitori, dintre care multe cu totul noi, precedate de un cuvânt plin de înțelegere pentru arta poetică a acestei specii folclorice; ghicitori noi cuprind și culegerile recente ale lui T. Balș și Cicerone Theodorescu.

În ceea ce privește cercetările științifice, primul studiu, apărut la scurt timp după colecția lui A. Gorovei, nu e decât o încercare de diletant. Studiile publicate de G. Pascu, constituind un ansamblu omogen, au la bază o muncă de investigație extrem de minuțioasă. Din păcate însă, cercetarea literară întreprinsă aici e pur formalistă, structura metaforică a ghicitorii fiind mărunțită în reci categorii, de tipul celor gramaticale. Osatura filologică a lucrării însă rămâne până astăzi solidă, mai ales în ceea ce privește explicările etimologice și stilistice ale aspectelor de invenție verbală, caracteristice ghicitorii, care după descântec e specia folclorică cea mai bogată în surprize lexicale și fonetice.

Cea mai substanțială scriere asupra ghicitorii românești până acum rămâne cea a lui G. Coșbuc: *Ghicitorile populare*, articol mai

amplu, publicat în „Albina“ și reprodus în „Telegraful român,“ în același an. Fără a-și fi propus un studiu savant, poetul născădean, ajutat de profunđa cunoaștere a folclorului nostru, a izbutit să formuleze și asupra ghicitorii românești o serie de observații fundamentale.

(Ovidiu PAPADIMA, *Ghicitoarea — formele ei de artă*, în vol. *Literatura populară română. Din istoria și poetica ei*, București, Editura pentru Literatură, 1968, colecția “Studii de folclor”, pp. 231–233).

Există o istorie concretă, milenară, a ghicitorilor, și în lume și la noi. Obârșia le este imemorială. În orice caz substanțial anterioară erei noastre.

O sumă de indicii mai mult sau mai puțin indirecte atestă practicarea lor, probabil, fără discontinuități, de cel puțin 3000 de ani încoace cu funcții și semnificații diverse (unele, pare-se, de accentuată importanță socială), nu totdeauna împede reconstituibile, în spațiul culturilor europene, asiatice apusene, de miazăzi și răsăritene, la seminții ale Asiei Centrale, în vechile culturi siberiene, în culturile insulare ale Oceaniei, în Africa, sporadic în America.

Dar, precum se știe, în ultimii 100–150 de ani, transformări de rapiditate crescândă ale structurilor sociale și culturale dintr-o serie de țări ale lumii, ale Europei și Americii de Nord în primul rând, au dus, nu fără însemnătate diferențe de amănunt determinate de diversitatea împrejurărilor naționale și locale, la diminuarea ponderii relative a folclorului în ansamblul social al culturii și, totodată, la restrângerea inegală — din pricini diverse — înăuntrul sferei folclorului însuși, a creativității și a amplitudinii circulației active a unora din genuri și specii în raport cu celelalte.

Ghicitoarea se numără de regulă anume printre genurile lovite de pierderi de greutate specifică mai pronunțate.

În linii mari aceasta este situația și în folclorul românesc.

Dispariția sau — după loc — numai treptata dezarticulare a vechilor cadre sociale (precum șezătorile de fete și flăcăi, clăcile în felurite scopuri etc.), care odinioară reclamau *ghicitoarea* ca ingredient necesar în complexul úzurilor de grup ce le alcătuiau conținutul, apoi modificările în substanță și lărgirea gamei opțiunilor culturale ale adolescenților și în general ale tineretului (categorie de vârstă prin excelență menită potrivit convențiilor tradiționale să folosească și la rigoare să sporească fondul de ghicitori al comunității, deși, în aceste privințe, nici rostul vârstnicilor nu e neglijabil), intervenția compactă a mijloacelor de comunicare de masă (a celor audio-vizuale înainte de toate), care exercită presiuni modelatoare irezistibile asupra unor forme de bază ale sociabilității (reuniunii de prieteni, vecini etc.), ca și asupra profilului bugetului de timp al tuturor categoriilor de vârstă, în sfârșit diverse alte aspecte (culturale, demografice ș.a.m.d.) pe care nu le mai amănunțim ale procesului de urbanizare a mediului rural și ale industrializării, constituie principalii factori ai declinului ghicitorii ca instituție folclorică.

Ghicitorile devin astfel și la noi, progresiv, bun de tezaur cultural; chiar dacă circulația lor se menține încă, îndeosebi în mediul copiilor, notabilă.

.....

Și la noi, asemenea, culegerea și publicarea de ghicitori, ca activitate folclorică spontană și prioritară (Cipariu, Stamati, Anton Pann s. a.), deține un considerabil avans în timp față de primele studii pe problemă (G. Dem. Teodorescu, Gaster), studii elaborate abia în cel din urmă pătrar al secolului trecut sub — cel puțin — îndoita înrăurire a ecourilor entuziasmului romantic și a “spiritului de metodă” pozitivist.

Asupra ghicitorilor în folclorul românesc nu s-a scris mult. Iar dacă din totalul brut al titlurilor exegezei publicate cam de o sută de ani încoace le-am exclude pe cele acoperind debile compilații, speculații deșarte sau vorbărie confuză, ar rămâne atât de puțin,

încât deservoie ar putea fi dublat în condiții de reală exigență numărul modest al textelor de referință.

S-a scris, cu alte cuvinte, despre ghicitoare considerabil mai rar decât despre alte genuri, și mai rar decât în alte părți în lume.

Ar fi nepotrivit să procedăm aici la cercetarea cauzelor. Cu toate acestea nu putem să nu remarcăm că una din pricini pare să fi stat într-un anume simțământ, mai larg împărțit, de, să zicem, “minus-valoare” în fața ghicitorilor (“joc de prunci”, “fleac”, “moff” etc.), stare de spirit incontestabilă (o poate verifica oricine întreprinzând fie și cel mai rudimentar sondaj de opinie), în ciuda declarațiilor formale de prețuire care, pe toată întinderea răstimpului evocat, nu au lipsit.

Puținătatea se află compensată totuși, într-o anumită măsură, de *calitatea* contribuțiilor ferme.

Oricâte rezerve și obiecții — unele serioase — ar fi de formulat în temeiul unei examinări severe, monografia din 1909–1911 a lui G. Pascu rămâne prin amploarea analizei și relevanța majorității concluziilor text fundamental. Și nu numai pentru cercetarea etnografică românească. Se adaugă apoi un număr de contribuții, mai vechi sau mai recente, de mai mică întindere, dar de bună ținută, în primul rând amplul studiu monografic al lui O. Papadima.

Demn de subliniat între altele este că, deși elaborate în general în condiții de independență de gândire față de bibliografia internațională, aceste cercetări au ajuns la rezultate coincidente sau echivalente cu cele obținute de cercetări străine pe material străin.

Se poate, așadar, vorbi de existența unui asamblaj relativ consolidat de cunoștințe acumulate — cu Aristotel din Stagira începând — în egală măsură valabile și pentru ghicitorile românești și pentru *ghicitoare* în genere.

Aceste cunoștințe se referă între altele, desigur, și la datele a ceea ce am numi “istoria abstractă” a *genului enigmatic* — socotit printre cele mai vechi ale tradiției orale în general —, istorie a cărei reconstituire (origini, itinerarii de difuzare, faze ale varietii în timp

etc.) a fost schițată cu pornire de la repere vechi sau străvechi — texte egiptene, *Biblia* (episodul Samson, episodul Solomon și Regina din Saba), texte vedice, texte grecești consemnând mitul lui Oedip (ghicitoarea Sfînxului), *Edda*, *Koranul*, *1001 de nopți* etc. Dar fondul lor esențial și totodată cel mai impunător ca volum derivă din efortul descrierii, clasificării și explicării ghicitorii, ca practică și text, sincronic.

Astfel, o bună definiție sună: ghicitoarea “este o descriere *parafrastică* (sub. n.) a unui obiect de ghicit” (Gaster), obiect adică pentru care *din principiu* nu se comunică, ci se revendică numele.

Descriere deci. Și scurtă, de regulă. Care descriere poate fi (v. Papadima) nemijlocită când se întrupează în denumirea simplă de însușiri (alb, mare, rotund etc.), oferite implicit ca structurale. Poate fi mijlocită, când sunt desemnate nu date ale structurii, ci manifestări ale acesteia în rama unui “eveniment” *prezentat narativ* la persoana I-a ori a III-a (un x s-a dus, a făcut, a dres etc., respectiv m-am dus etc.) sau în apostrofă ori dialog (de pildă: — Un’ te duci? — Ce-ntrebi? etc.) Poate fi simultan și mijlocită și nemijlocită, când înscrierea denumirilor de însușiri, pe de o parte, mică narațiune și/sau frântură de text dramatic, pe de alta, se îmbină înăuntrul unui aceluiași context.

Dar, precum se știe, descrierea constituie una din modalitățile clasice ale *definiției* ca act logic.

Ghicitoarea este prin urmare „o definiție“ (Coșbuc); ce o distinge de modelul definițiilor curente recomandat de logicieni fiind — cum au arătat cercetările — discontinuitatea, enunțarea de trăsături în chip metodic disparate și în plus, adesea, evocate nu direct, ci *parafrastic*.

Ghicitoarea ființează, așadar, nu numai ca *parafrază* nemijlocită (etimologiceste *parafraza* înseamnă „frază, enunț, *pe lângă*“) ci, eventual, și ca *parafrază* a *parafrazei*.

Iar *parafraze* — au conchis cercetătorii genului — se constituie, cel puțin în ghicitoarea românească (v. Pascu), prin *perifraze*, even-

tual comparative, constituite din inventare de acte sau proprietăți caracteristice (dimensiuni, forme, culori consistente, savori etc.) ale obiectului de ghicit (de ex. „cine strigă noaptea?“ sau „ce este lung cât lumea?“; sau „ce este mai lung decât..., mai verde decât...?“ etc.), inventare comportând adesea, complementar, limitări ale câmpului de referință supozabil, grație unor eliminări explicite („ce-i alb, dar nu-i lapte?“)¹; prin *metonimie* („suflet în sus, suflet în jos etc.” — călăreț și cal), prin *sinecdocă* („*tinghi linghi ține calea* etc.“ — oaia — cu talanga — pe drum) și, mai cu seamă, prin *metaforă*, modul precumpănitor al construirii sensului în ghicitoare.

În legătură cu toate acestea au fost propuse scheme ale selectării și funcționării termenilor, tipologii de tropi și de tehnici stilistice de confuzionare, evaluări cantitative (boul, de pildă, apare ca reper metaforic de mare frecvență și echivalează cu cele mai incongruente obiecte, urmarea fiind anemierea și a semnificației și a capacității de expresie.)

S-a remarcat de asemenea și că fondul metaforelor uzuale în lirica populară românească — spre exemplu — nu se regăsește decât accidental în ghicitori (Brătulescu). Ghicitoarea a tins vădit, din imperative de gen (consemnul cifrării, al insolitului etc.), la elaborarea unui univers de metafore autonom și — am remarca — de o răspândire interetnică enormă, paradoxală, incomparabil mai largă decât în cazul altor genuri tradiționale, genuri prin aceasta implicit *mai specifice*.

S-a spus și s-a scris insistent, poate chiar prea insistent, că inventarele de însușiri, metonimiile, sinecdocel etc., vădesc competența în privința lucrurilor, a proprietăților acestora și a corelațiilor lor. Li se evocă astfel lucrurile, în mod corect, obârșia, timbrul sonor, durata, dezvoltarea, conținutul, efectul ș.a.m.d.

¹ Două specimene caracteristice: „Ce se manâncă / Și nu se pune pe masă?“ (*laptele de mamă*); și — părând să elimine totul — „Nici în cer / Nici pe pământ“ (*ușa*).

Este într-un tot adevărat. Și nu este de mirare. Intimitatea fizică cu lumea ambiantă ființează ca o condiție vitală permanentă pentru orice societate de tip tradițional. Drept urmare ea se instituie acolo ca o constantă a educației, practicii și gândirii fiecărui individ.

Metafora a fost și ea deseori explicată, în ghicitoare, ca rod al „perceperii juste“ a analogiilor între obiecte. De banalitatea unor atare comentarii ne despăgubesc uneori observațiile în adaos, judicioase, privind distanța de obicei considerabilă care separă categoriile de lucruri între care se țin metafore: ciocănitura — se constată — este coordonată cu țapul, focul cu baba, moara cu scroafa, morcovul cu popa, veriga cu briciul etc. Apropierea bruște sunt desigur menite să stârneasă haz, uneori să ispitească pe căi greșite.

Înrudite ca funcție cu „figurile de sens“ mai sus pomenite, abundă în ghicitori onomatopeele (sugerând specificul unor obiecte prin sunet, capabil să sugereze uneori și volume, densități sau forme), paronomasiile (apropiind cuvinte semantice depărtate, dar fonetic asemănătoare), creațiile lexicale *ad hoc* derivate din necesități de simetrie, de încifrare etc. (Brădulescu; Vrăbie). Aliterația este frecventă (Densusianu).

Un număr însemnat de ghicitori poartă însemnele vizibile ale versificării; rime ori asonante, alternări de versuri albe și rimate, paralelisme, ritm pregnant, forme strofice (Papadima).

În sfârșit, a atras firește atenția și un izbitor detaliu de construcție: în folclorul românesc, ca și în folclorul european în genere, aproape totdeauna ghicitorile sunt, precum basmele, încadrate de *formulele* instituționale, cu o tipologie îndeobște limitată, folosite, de cel ce le debită, fie una, fie alta, după loc, gust sau inspirație. Fiecare în parte însă cvasifixă. Sunt formule — precumpănitor — de început: „ghici ghicitoarea mea“, „cinel-cinel“ ș.a. Și formule — precumpănitor — de încheiat: „ciumele-i, ce-i?“, „ghiciți, boieri, ce să fie?“, „pas, bădiță, de ghicește!“ ș.a., uneori făgăduințe — „de-i ghici, ț-o-i frige-o rață!“ sau amenințări, ecouri de uzuri pierdute.

Rostul formulelor rezidă, în primul rând, în a sublinia statutul categorial, eminentement interogativ-examinativ, al textelor și, prin efect, de a sugera mai energic celui căruia ghicitoarea îi este adresată, un model anume de “așteptare” și reacție.

Aceste detalii canonice de text subliniază solidaritatea intrinsecă — evidentă — a *răspunsului cu întrebarea* pusă perifrastic, metonimic, metaforic etc.

Ghicitoarea este nu numai întrebare, ci întrebare Ș răspuns (Chițimia).

Împrejurare ce atrage la rândul-i atenția asupra dimensiunii sociale a ghicitorii, a statutului sau de *obicei* sau, poate mai potrivit spus, de *uzanță* (care, ar fi cazul să reamintim, poartă în limba română numele de *ghicit*, *găcit*, resp. *ghicitoare*, *găcitură* etc. în Muntenia, Oltenia, Dobrogea, Moldova de miazăzi, Transilvania sudică, sporadic în Câmpia Transilvaniei, și *cimilit*, *similit*, respectiv *cimilitură* etc. în Moldova de nord, restul Transilvaniei, Maramureș, Bihor, Banat).

Dar acest „joc de societate tipic pentru societățile patriarhale“ (Vrabie) deține o asemenea multiplicitate de sensuri sociale precedente și actuale încât cercetătorii, și la noi și aiurea, sunt încă departe de a le fi determinat tuturor cu acuratețe contururile, ponderea și relațiile.

.....

... Cum s-a mai remarcat, practicarea ghicitorilor înseamnă plimbarea fascicolului de lumină intensă al spiritului de observație pe obiectele universului familiar țăranului.

Plante și animale de casă, câmp și pădure, unelte, gospodăria, acareturi, notabilități (birău, jandarm etc.), înconjurimea cu munți, ape, văi, drumuri, marile forțe ale firii etc. se desemnează unele pe altele în ghicitori, când ca mădular de întrebare, când ca „răspunsuri“.

Tradițional, așadar, puterea de pătrundere s-a exercitat în formularea — și s-a exersat în dezlegarea — de enigme privind o lume mărginită ca număr de categorii abordate, dar *deschisă* ca mărunțire a aspectelor.

Există neîndoielnic și ghicitori „de epocă“. De pildă ustensile de inventar agricol tehnologic depășite, precum *lesoiul* sau *imblăciul*, au ieșit îndeobște din înzestrarea gospodăriilor și persistă doar ca obiecte de arheologie culturală, muzeale. Dacă existența activă a însuși genului enigmatic e astăzi problematică, cu atât mai problematică ar trebui să fie persistența unor ghicitori citând sau încifrând atare obiecte.

Nimic mai incert. Dincolo de generalități știm încă puțin despre viața nemijlocită a ghicitorii în viața satului. Cercetări relevante de sociologie a ghicitorii sunt la noi ca și inexistente (v. Bârlea), și nici în alte părți lucrurile nu stau cu mult mai bine. Dispunem, cu toate acestea, de suficiente temeuri să presupunem că fenomenele de *remanență* proprii în ansamblu folclorului în toate fazele și genurile, au a se manifesta și aici. Cu atât mai mult cu cât *ghicitoare* înseamnă instituire de dificultăți, iar într-o lume din ce în ce mai bine informată tocmai arhăitățile pot fi o comodă sursă de perplexități fructificabilă.

Totuși majoritatea ghicitorilor se referă la clase de obiecte cu durată îndeajuns de lungă pentru ca acestea să împrumute aparențele eternității.

Este o împrejurare — altminteri definitorie — care, laolaltă cu alte determinări, conferă resurse ferme de aderență la actualitate fondului principal de texte al genului enigmatic.

Pomenitele alte determinări, ce susțin viabilitatea interesului ghicitorilor chiar și pentru societăți ori grupuri sociale care nu le mai cultivă ca joc, au fost stăruitor semnalate de comentatori, stăruința trădând nu numai sincerul atașament ci, adesea, și preocuparea de a legitima elogiul (sau numai inițiativa editării) unui gen cu reputație incertă.

„Monument limbistic și etnologic“, s-a zis (G. Dem. Teodorescu); icoană de „viață și civilizație trecute“, prețios depozit de „forme de limbă veche dialectală“ (Chițimia); școală a „îmbogățirii și înmlădierii intelectului prin efortul dezlegării“ (Papadima); oglindă a „concepției populare despre lume“, despre muncă, unelte, relații sociale (Val.

obicei, pornindu-se desigur de la faptul că versul popular românesc cântat este hexa- sau octosilabic împerecheat, s-a preluat și folosit acest tipar metrico-grafic. Se poate întâmpla să fie formula potrivită uneori. Nu totdeauna. Ghicitoarea tinde vădit către libertate în organizarea discursului poetic. Către heterometrie, vers liber, vers alb, cu rime încrucișate, rime îmbrățișate, modalități pe care uneori le adoptă, abandonează, alternează, cu o virtuozitate stupefiantă, subliniata adesea, în paralel, de rolul extraordinar asumat în economia contextelor de expresivitatea fiecărei silabe. Conceptele înseși de *vers* și *omogenitate* prozodică sunt drastic repuse în chestiune, implicit, *în* și *prin* textul poetic, zbugium al formelor pe care metricienii par să-l ignore.

.....

Sinteza, într-o imagine esențială, a tuturor celor vazute până acum impune o dublă subliniere.

Sublinierea, în primul rând, a locului pe care ghicitorile, ca elaborate culturale, îl ocupă în limitele **folclorului**.

În cadrul acestuia, ghicitorile sunt singurul gen căruia dintru început i-a revenit și îi revine drept misiune titulară punerea în chestiune a sensului, interogarea și zgâlțâirea reprezentărilor împământenite. Ca atare, ghicitoarea izbutește să existe doar în măsura în care îi *descoperă* sau îi *inventă* obiectului său conexiuni noi. Ceea ce revine, de fapt, la demonstrarea practică, nespeculativă, a caracterului **inepuizabil** al obiectului ca izvor de sens, chiar și atunci când e vorba de categorii de mare modestie, *ac de cusut* sau *cui*. Dar prin aceasta ghicitorile își arogă, simultan, și funcția cea mai adâncă a poeziei, apărând, astfel, ca *modalitatea folclorică cea mai apropiată de ceea ce am numi „poezie absolută“*.

Se cuvine prin urmare subliniat, în al doilea rând, locul unic al ghicitorii — ca poem — în cadrul **poeziei**.

Iscođirea sfredelitoare a realului generează, în ghicitori, un discurs discontinuu, dar mereu reluat, lipsit de retorică, despre eterna incompletitudine a „imaginii lucrurilor“, despre lucrurile înseși și,

mai ales, despre *trăirea* tuturor acestora în spirit. Iar „discursul“ este poezie. O poezie ce acoperă o gamă întinsă de posibilituri, mergând de la rime de sau pentru copii, prin *bestiarii* și *herbarii* cu făpturi himerice figurând obiecte aieva și obiecte aieva figurând himere, până la poeme despre supremele probleme existențiale, poezie care, în ansamblu, nu poate fi anexată, nu poate fi redusă la alte modalități. Este *ea însăși*. Inconfundabilă. Eliptică. Abia începând și brusc oprindu-se, cu rafinata intuiție, tocmai spre a recupera privilegiul *nesfârșirii*, ce revine de drept oricărei ambiguități nerezolvate.

Afinitățile ghicitorilor sunt numeroase. Dar să nu ne înșele. Ele sunt doar expresia multiformă a unității de adâncime a culturii. În plus, ele ființează chiar mai numeroase și mai complex suprapuse, interferente, contopite, decât am putut-o sugera.

Mai cu seamă aparenta lipsei de prejudecăți, a dezinvolturii fără margini, recalcitrante, exuberanța imaginației apropiie ghicitorile de moduri poetice și de tipare de gândire tipice poeziei și artei moderne, începând cu romantismul.

Semnificația acestor analogii sau identități — pe unele le-am semnalat — e departe de a fi simplă și clară. Ceea ce pare însă pe acum limpede este că avem a face nu — sau prea puțin — cu „influențe“, ci cu *omologii* izvorând, paralel, din mecanisme adânci și durabile ale spiritului uman, operante dincolo de limitele gustului de epocă și dincolo de preferințele individuale.

Folclorul, prin vechime, prioritate, statornicie oferă astfel poeziei și artelor moderne șansa nu numai a unei legitimări capitale, ci și a unei „noi conștiințe de sine“. La rândul lor acestea din urmă, prin practică, manifestele și teoretizările lor, scot implicit în evidență sensul valoric imediat, palpabil, a ceea ce altminteri ar rămâne nebăgat în seamă vegetând în cotloane de colecții de folclor.

Din acest unghi văzând lucrurile, o ghicitoare nu este frumoasă *pentru că seamănă* cu Eminescu. Ci seamănă cu Eminescu *pentru că e frumoasă*, frumoasă *într-un fel anume*.

Atare antologii sunt ca atare, ghicitorilor, instanță a validării „adevărului imaginii”; alături de introspecție, alături de asumarea nemijlocită, experiențială, a lumii.

Încifrată — pe temeiul contemplării intense a lucrurilor și a conceptelor — *pentru joc* doar, ghicitoarea, ca o piatră de încercare a nedomolitei vocații umane către plâsmuire spirituală înaltă, devine poezie *in sine* a lucrurilor și a conceptelor, tot așa cum victoria cutărui potentat îi era lui Pindar doar prilej de poezie sublimă despre om, polis, mit, la o parte de orice conjuncturale conveniențe.

În privilegiate cazuri, ghicitorile îngemănează fără efort poezie etern nouă și veche înțelepciune deschisă către cele mai largi cruguri ale minții. „Două/ Merg,/ Două/ Stau,/ Două/ Dușmanie-și au“ spune ghicitoarea **soarelui și lunii, cerului și pământului, focului și apei**. Empedocle nu ar fi zis mai bine.

(Radu NICULESCU, *Prefață la Bulgare de aur în piele de taur. Ghicitori*, București, Editura Minerva, 1975, pp. VI–XII, XIV–XV, XX, XLIII–XLIV, colecția “Meșterul Manole”).

Ghicitorile, aceste producții gnomiche ale spiritului popular, pe lângă valoarea lor literară și estetică intrinsecă, mai posedă și o serie de alte însușiri. Pe parcursul dezvoltării lor istorice, ghicitorile au avut diferite funcții cognitiv-educative, corespunzătoare epocilor respective. În trecutul îndepărtat, ghicitorile constituiau măsura de bază în prețuirea omului, în aprecierea capacităților lui spirituale, a înțelepciunii lui... Ele jucau un rol important în ceremonialul inițierii.
.....

În vechime se dădeau adevărate lupte cu ghicitori. Urme ale unei asemenea “înfrentări” întâlnim în legendele străvechi. Astfel Sfinxul de pe muntele Fikion, de lângă Teha, propunea trecătorilor ghicitoarea „omului”: „Cine e cel ce are un singur nume și ajunge, pe rând, să meargă în patru, în două și în trei picioare?” Nefericiții care nu puteau răspunde erau mâncați de monstru. A dezlegat

enigma Oedip. De ciudă și rușine Sfinxul s-a sinucis, aruncându-se în prăpastie.

Acest mit a persistat mult timp în tradiția populară greacă. Ea a fost introdusă de către povestitorii populari în basme, dându-i o nuanță mai puternică de fantastic, o alură alegorică mai pronunțată. Motivul în cauză a fost utilizat și de slujitorii clerului în cărțile religioase. Mitropolitul Varlaam spunea în *Cazania* sa: „Diavolul speria cu gâcitură ce gâcea oamenilor“.

Fenomenul ghicitului a avut în trecut o importanță destul de mare în viața socială a omului. De exemplu, vechii estonieni, condamnați la moarte, își salvau viața rezolvând corect una sau mai multe ghicitori, propuse de jude. Sunt grăitoare în acest sens și subiectele unor povești moldovenești: povestea despre fata săracului cea înțeleaptă care-și scapă prietenii de furia boierului răutacios.

Conchidem deci că ghicitoarea cunoaște o flexibilitate funcțională destul de mare, în toate timpurile, însă a prevalat funcția sa educativă, funcție majoră și pentru ghicitoarea contemporană. Aname posibilitatea de a o folosi în procesul de instruire i-a determinat pe învățători și pe alcătuitoarii de manuale și cărți de lectură pentru copii să apeleze la ghicitoare, acest instrument eficace ce înlesnește însușirea cunoștințelor, a preceptelor morale sănătoase. Acest fapt a călăuzit prezența ghicitorilor pe paginile manualelor școlare, începând cu vremurile lui Ion Creangă și până în zilele noastre.

.....

Nu încapă îndoială că ghicitorile populare au parcurs secole și chiar milenii. Cu toate acestea, ele sunt în vie circulație. Se poate afirma, cu destulă convingere, că enigmele populare constituie una dintre cele mai viguroase și active specii ale creației populare moldovenești contemporane.

(Sergiu G. MORARU, *Lumea ghicitorilor*, Chișinău, Institutul de Limbă și Literatură, Academia de Științe a R.S.S. Moldovenești, Editura Știința, 1981, pp. 21–23, 101).

BIBLIOGRAFIE

(volume, periodice și arhive care au stat la baza alcătuirii antologiei de față)

A. VOLUME

(culegeri, antologii, broșuri)

Alecsandri, V., *Poezii populare ale românilor*, adunate și întocmite de..., București, 1866.

Alexici, Gheorghe, *Texte din literatura populară română*, tom. I. *Poezia tradițională*, Budapesta, 1899.

Balș, Teodor, *Pe-un picior de plai. Folclor poetic contemporan*, București, 1957.

Bănuță, Gh. A., *Satul Crivina, județul Prabova*, Monografie, București, [1936].

Blaga, Aurelia, *165 ghicitori și cimilituri pentru șezători...* Culese de..., Oradea, [1938].

****Bucurie mândră floare*. Culegere de folclor poetic contemporan din regiunile Suceava, Suceava, 1962.

Budulănescu, Margareta și G. F. Căușanu, *Frunză verde. Literatură populară oltenească*, Râmnicu Vâlcea, 1938.

Bulgărescu, George T., *Din jurul vetrei*. Ghicitori culese de..., București, [1887].

Căușanu C. F., G. Fira, C.M. Popescu, *Culegere de folclor din județul Vâlcea și împrejurimi*, București, 1928 (Academia Română. Din viața poporului român, XXXV).

Ciubotaru, I. H. și Silvia Ionescu, *Vânătorii*. Mahografie folclorică, Iași, 1971 (Casa județeană a creației populare, Iași).

****Cântece de pe Ialomița*, Slobozia, 1971 (Inspectoratul școlar al județului Ialomița).

Cârstean, Stelian, Ion Aniței, Vasile Iancu, *Folclor literar din județul Botoșani*, 1969 (Casa județeană a Creației Populare, Botoșani).

Costin, Lucian, *Ghicitorile bănățene*. Studii asupra folclorului bănățean, vol. III, Craiova, [1941].

Culea, Apostol D., *Șezătorile copiilor*, București, 1924.

Dumitrașcu N. I. și I. N. Popescu, *De la frații noștri din Muntenia. Snoave, glume și ghicitori*, Sibiu, 1932 (Biblioteca populară a Asociațiunii Astra).

Eminescu, Mihai, *Literatura populară*, în *Opere*, vol. VI. Ediție critică de Perpessicius, București, Editura pentru Literatură, 1963.

Flora, Radu, *Ghicitori românești* [Ediție bilingvă română-sârbă], antologie, prefață și comentarii de Radu Flora; traducere în limba sârbă de Momcilo D. Savici și Radu Flora; Belgrad, Academia Sârbă de Științe și Arte, „Literature orale des Balkans“, Volumul 5, 1981.

Gaster, M, *Literatura populară română*, București, I.G. Haimann, 1883.

*** *Ghicitori*, București,.....1949.

Glinsky, Victor Al., *200 ghicitori foarte frumoase*, culese de..., Huși, 1929.

Gorovei, Artur, *Cimiliturile românilor*, București, Academia Română, 1898.

Ispirescu, Petre, *Pilde și ghicitori*, adunate de..., București, 1880.

Jucan, Grațian, *De sub numele Rarău. Folclor din ținutul Câmpulungului Moldovenesc*, Suceava, 1971 (Casa județeană a Creației Populare Suceava).

Jungănar, Eugenia Macrina, *101 ghicitori, auzite în șezători, de la fete și feciori*, Cluj, 1927 (Biblioteca populară „Lumea și țara“)

Manolache, C., *Folclor din Prahova*, Ploiești, 1972 (Comitetul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, Prahova).

Mirea, Ilie I., *Colecție de ghicitori (cimilituri) pentru șezători*, ediția a II-a, București, [1943].

Miron, D.G. *Ghiciți, copii!* [Botoșani], 1935.

Mohanu, C., *Cinel-cinel. Culegere de ghicitori*, ediție îngrijită de C. Mohanu, prefață de I. C. Chițimia, București, Editura pentru Literatură, 1964 ("Biblioteca pentru toți") (corpus însumând 2772 de ghicitori).

Morariu, Leca, *Cimilituri*, culese de..., Suceava, 1930.

Moraru, Sergiu, *Ghicitori*, antologie, articolul introductiv și comentariile de S. G. Moraru, sub redacția lui E.V. Junghietu, Chișinău, Academia de Științe a R.S.S. Moldovenești, Institutul de Limbă și Literatură, Editura Știința, 1980.

Moraru, Sergiu, *Lumea o face, lumea o desface*. Ghicitori populare, selecție și articol introductiv de Sergiu Moraru, Chișinău, Editura Literatura artistică, 1982 (colecția „Mărgăritare“).

Munteanu, Aurel, *Flori de nufăr*, Tulcea, 1973 (Comitetul de Cultură și Educație al județului Tulcea).

Mușlea, I., *Timotei Cipariu și literatura populară*, în vol. I. Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, vol. I, ediție îngrijită de I. Talos, București, Editura Minerva, 1971.

Mușlea, Ion și Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului în răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*, București, Editura Minerva, 1970.

Nanu, D. Al., *Din literatura populară argeșană*, Pitești, 1973 (Comitetul de Literatură și Educație al județului Argeș).

Neagu, Gh. I., *Ghicitori din Ialomița și Teleorman*, Roșiorii de Vede, 1939.

Nicoară, Eug. și Vasile Netea, *Murăș, Murăș, apă lină. Literatură populară din regiunea Mureșului de Sus*, Reghin, 1936 (Din publicațiile Astrei).

Pamfile, Tudor, *Cimilituri românești*, București, 1908 (Academia Română. Din viața poporului român.)

Pann, Anton, *O șezătoare la țară sau Călătoria lui Moș Albu*, ediția a II-a, București, 1853.

Popa-Plenița, Constantin, *Monografia orașului Plenița-Dolj*, Craiova, 1938.

Papahagi, Tache, *Grainul și folclorul Maramureșului*, București, 1925 (Academia Română. Din viața poporului român).

Pascu, Gorge, *Cimilituri românești*. Anexă la *Despre cimilituri*, București, 1911 (Extras din *Analele Academiei Române, 1910–1911*).

Pavelescu, Gh., *Cercetări folclorice în sudul județului Bibor*, 1945 (Extras din *Anuarul Arhivei de Folclor*, Cluj, București).

Pavlov, Paul I., *Șezătoarea poporului*. Cuprinde cele mai de spirit ghicitori, enigme, probleme, chestiuni de rezolvat, jocuri, frământări de minte și de limbă, miracule etc., Pitești, 1909.

Păsculescu, Nicolae, *Literatura populară românească*, București, 1910 (Academia Română. Din viața poporului român).

Popescu-Ciocănel, Gh. Patriciu, E.I. Salviu, *Brașoave*, București, 1905.

Rahmil, Monica, *Ghicitori și proverbe*. Culegere alcătuită de..., București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957 (“Biblioteca pentru toți”).

Sadoveanu, Mihail, *Poezia cimiliturilor*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1949 (colecția „Cartea poporului”).

Sima al lui Ion Crigore, *Din bătrâni*. Ghicitori, întrebări și răspunsuri, frământări de limbă de... Ediția a II-a, Sibiu, 1886 („Biblioteca populară a Tribunei”).

Tănase-Teiu, Constantin, *Folclor din ținutul Neamțului*, vol. II, Piatra-Neamț, [1936].

Teodorescu, G. Dem., *Poezii populare române*, București, 1885.

Theodorescu, Cicerone, *Izvoare fermecate*. Culegere de folclor, București, 1958.

Tocilescu, Gr. C., *Materialuri folcloristice*, vol. I, partea I și II, București, 1900.

Udrescu D., *Pe plaiuri argeșene*, Pitești, 1974 (Comitetul de Cultură și Educație al județului Argeș).

B. PERIODICE

- Albina*. Revista enciclopedică populară, București, 1897–1915.
- Anicul copiilor*. Călindariu comun pe anul 1891, Sibiu.
- Anuarul Arbivei de folclor*, Cluj — Sibiu, 1932–1940; 1941–1945.
- Buciumul*. Foaie pentru strângerea folclorului. Organ al cercului folcloric „Buciumul“, Brădiceni-Gorj, 1924–1926; 1936–1938.
- Calendarul Asociațiunii 1919*, Astra, Sibiu.
- Calendarul Asociațiunii 1933*, Astra, Sibiu.
- Comoara satelor*. Revistă literară de folclor, Blaj, 1923–1927.
- Doina*. Revistă de limbă, literatură și artă populară, Jorăști-Covurlui, 1928–1930, 1935.
- Duminica poporului*. Foaie săptămânală, București, 1914–1916, 1918.
- Familia*. Foaie enciclopedică și beletristică cu ilustrațiuni, Pesta-Oradea, 1865–1906.
- Făt-Frumos*. Revistă de literatură și folclor, Suceava, 1926–1933; Cernăuți, 1934–1941.
- Făt-Frumos*, Revistă literară, Bârlad, 1901–1910.
- Frângurele*, Școala normală „Al. Vlahuță“, Șendriceni-Dorohoi, 1927–1942.
- Gazeta poporului*. Organ social, economic și literar, Timișoara, 1885–1892.
- Gazeta Transilvaniei*, Brașov, 1838–1842; 1958–1860; 1918–1945.
- Ghilușul*. Revistă folclorică, Balota-Gorj, 1912–1914.
- Gura satului*, Revistă satirică, Pesta-Arad-Gherla, 1867–1879; 1901–1903.
- Hazul satului*. Revistă glumeață, Mușetești-Argeș, 1901–1916.
- Ion Creangă*. Revistă de limbă, literatură și artă populară, Bârlad, 1908–1921.
- Izvoarașul*. Revistă muzicală populară, Bistrița-Mehedinți, 1919–1940.
- Însemnări sociologice*, Cernăuți, 1935-1941.

Luminița. Revistă pentru școlari, Pașcani, 1931–1940.

Neamul românesc pentru popor, Vălenii de Munte, 1910–1916.

Oltenia, Craiova, 1874–1876; 1888; 1896–1897.

Opaițul satelor. Foaie lunară, Valea Copcii–Turnu–Severin–Mehedinți,...

Revista critică. Publicație de cercetări filologice, lingvistice și literare, Iași, 1927–1940.

Scânteia. Revistă literară, științifică și de folclor a Societății de lectură „Ion Creangă“ a elevilor Liceului „Petru Maior“, Gherla, 1927–1929; 1934–1938; 1940.

Șezătoarea (Siedietórea). Foaia poporului român, Budapesta–Oradea, 1875–1882.

Șezătoarea. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare, Fălticeni, 1892–1899; 1901–1905; 1916; 1922–1931.

Tinerețe. Revista elevilor Școlii normale „Vasile Lupu“, Iași, 1936–1943.

Tudor Pamfile. Revistă de limbă, literatură și artă populară, Dorohoi, 1923–1928.

Țara nouă. Revistă științifică, politică, economică și literară, București, 1884–1887.

Zorile Romanaiului, Caracal, 1927–1945.

C. ARHIVE

Arhiva Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu“, București, Fond Manuscrise și Fond Informații.

Biblioteca Academiei Române, București, Fond Manuscrise.

Biblioteca Națională (Fosta Bibliotecă Națională de Stat), București, Fond Manuscrise.

TABLA ALFABETICĂ A GHICITORILOR

A

- Aburul 88
- Acoperământul casei 41
- Acoperișul și peretele casei 41
- Acul 126
- Aerul 382
- Albina 227
- Altoiul 185
- Aluna 359
- Alunul și aluna 360
- Amnarul, iasca, cremenea și scânteia 63
- Andreaua 126
- Andrelele, firul și împletitul colțunului 129
- Anii vieții 25
- Anotimpurile 247
- Antena 302
- Anul cu subdiviziunile lui 247
- Apa 367
- Apa în fântână 148
- Apa și gheața 368
- Apa și vântul 370
- Apa morților (Fata morgana) 383
- Aratul 204
- Arcușul, vioara și coardele 308
- Arcul și săgeata 240

- Ardeiu, chiperușul 178
- Ardeiu iute 112
- Aria 210
- Aria și parul 211
- Ariciul 317
- Aripile morii de vânt 224
- Ața de la opinci 136
- Automobilul 266
- Avionul 271

B

- Banii 276
- Banul fals 277
- Barba 14
- Barda 33
- Barza (cocostârcul) 332
- Bastonul bătrânilor 27
- Batoza 213
- Bășica de săpun 131
- Bățul țestului 80
- Bătrânețea 27
- Băutura 285
- Becul electric 75
- Beția 285
- Berbecii când se bat 158
- Berbecul 158
- Biblioteca 299
- Bicicleta 265
- Biciușca 205
- Birjarul 233
- Birul 274
- Biserica, mănăstirea 279
- Blidele (străchinile) 88

- Bocancii 137
- Boii înjungați trecând râul 150
- Boii și plugul 150
- Boii, sacii cu grâu și măcinatul 151
- Boldul strămurării 205
- Bolovanul în apă 365
- Bomboana 114
- Bondarul 346
- Bordeiul 38
- Bormașina 236
- Bota 92
- Boul 149
- Bozia 354
- Bradul 362
- Bradul și fructele lui 363
- Braga 116
- Brazdele 205
- Brăduțul de nuntă 363
- Brânza 108
- Briciul 140
- Brișca 262
- Broasca 338
- Broasca ușii 45
- Broasca-țestoasă 339
- Brotăcelul (buratecul) 341
- Bruma (și roua) 378
- Buha (bufnița) 330
- “Buhaiul” de Anul Nou. 310
- Bujorul 174
- Bulgărele de pământ 209
- Buricul 15
- Butoiul (bolobocul), butea, balerca 97
- Butucul de viță când se taie 198

C

- Căii și oiștea 156
- Călea ferată (drumul de fier) 266
- Caltaboșul (gălbașul, călbașul) 111
- Calul 153
- Calul, călărețul și șaua 155
- Calul și călărețul 155
- Calul și căruța 156
- Calul și șaua 154
- Cana 95
- Capacul oalei (fedeu) 87
- Capcana 231
- Capra 161
- Capra, varza, omul și chirosteiul 162
- Capul 5
- Cartea 298
- Cartofii (barabulele) 182
- Carul 260
- Carul și sania 261
- Carul cu fân 261
- Carul cu nuietele 260
- Carul, sania și calul 261
- Carul, sania, boii și jugul 262
- Casa 37
- Casa cu coș 38
- Casa și soba 59
- Casa și ușa 38
- Casele 37
- Castravetele 178
- Cașul în zăr 107
- Caucul de băut apă 95
- Cavalul 305
- Căciula 133

- Călcăile 18
- Căldarea la foc 84
- Căldarea și donița 85
- Căldarea și fedeleșul 85
- Căldarea și toarta 84
- Căluțul de iarbă (cosașul) 349
- Cămașa 134
- Cărămida 49
- Cărările, potecile 254
- Cărările din jurul puțului 255
- Cărbunele 368
- Cărțile în bibliotecă 298
- Cărțile de joc 289
- Cățeaua 166
- Caucul de băut apă 95
- Câinele 166
- Câinele ciobănesc 166
- Câinele și iepurele 313
- Câinele și mîța 166
- Cănepa 201
- Cântarul (balanța) 250
- Cărciuma (crășma) 286
- Cârlișele pentru împletit ciorapi 128
- Cârlișul de smuls paie 219
- Cârțița 321
- Ceainicul 90
- Ceța, negura, păcla 376
- Ceapa 175
- Ceara 230
- Ceasornicul 249
- Ceaul (căldarea) ciobanului 84

- Ceanul (căldarea, tuciul) 83
- Cerbul 314
- Cerceul, cerceii 141
- Cercul pe bololoc 98
- Cerneala 296
- Cerul 386
- Cerul și pământul, soarele și luna, ziua și noaptea 396
- Cerul și stelele 387
- Cerul gurii 12
- Cerul, pământul și vântul 388
- Cetina bradului 363
- Cheia 47
- Chibritul 65
- Chiotul, sunetul 382
- Cimbrul 178
- Cimitirul (țintirimul) 29
- Cimpoiul 304
- Cinematograful 302
- Cioara 328
- Ciobanul și oile 159
- Cioara și porcul 329
- Ciobotarul, scaunul, câinele și cizma 233
- Ciocanul și nicovala (sau toporul și lemnul) 234
- Ciocanul automat 236
- Ciocănitorea (gheonoaia) 327
- Ciomagul (măciuca, bâta, bastonul) 237
- Ciorapul 138
- Cireașa 187
- Ciubucul, tutunul, luleaua și suvacul 288
- Ciuhurezul 330
- Ciuperca, buretele 353
- Ciutura, ciutura în fântână 147
- Cizma încălțată cu ciorap de lână 138

- Cizma (ciobota), cizmele 136
- Clanța (cleampa) ușii 44
- Cleștele 35
- Clevetitoarea 291
- Cloșca și motanul 172
- Clopoțelul de la școală 299
- Clopotele 281
- Clopotnița 282
- Clopotul 280
- Clopotul la înmormântare 29
- Clopotul la oaie și la vacă 160
- Clopotul și toaca 282
- Coadă păsării 322
- Coaja oului 111
- Coarnele berbecului 158
- Coasa și grebla 216
- Coasa, cositul 214
- Cobilița cu cofele 93
- Cobilița (coromâsla) 93
- Cobza 306
- Cocoșul 170
- Cojocul 138
- Colțurile camerei 39
- Comănacul la căldarea de fiert vinars 85
- Combina (combaina) 212
- Comoara 278
- Conciul 139
- Condeiu (tocul de scris) 294
- Copacul 355
- Copilul în fașă 30
- Corabia cu zbatuiri 271
- Corabia, vaporul 269
- Corlata și coșul 62

- Cortul 38
- Coșciugul (sicriul) 29
- Coșul casei (hornul, hogeacul, cahlița) 60
- Coșul, focul, cuptorul și pâinea 62
- Coșul, vatra și fumul 61
- Coșul, vatra și para focului 61
- Coțofana 325
- Coțofana și bivolul 327
- Coțofana și porcul 326
- Crăpătura în casă 40
- Crăpătura lemnelor 72
- Craiul la cărțile de joc 289
- Cremenea și amnarul 62
- Croitorul 233
- Crucea, crucile 283
- Crucea de pe turla bisericii 283
- Cuțitul 238
- Cuțitul în teacă 239
- Cucoarele 333
- Cucul 325
- Cucuia 330
- Cuiul 323
- Cuiul 40
- Cuiul, cuiele de atârnat 40
- Cuiul din potcoavă 156
- Culegătorul de folclor 303
- Culmea și ușa 52
- Culmea, ușa și fereastra 52
- Culmea (grinda pentru haine) 51
- Cumpăna și ciutura 147
- Cununia 27
- Cuptorul încins 78
- Cuptorul cu pâine 79

- Cuptorul 78
- Curcanul 172
- Curcubeul 375
- Cureaua 135
- Cureaua de la moară 224
- Curentul electric 75

D

- Dealul 365
- Degetarul 128
- Degetele 16
- Degetele, condeiul și ochii 296
- Degetele la tors 118
- Degetele mâinii și unghiile 17
- Desajii 103
- Difuzorul 301
- Dimerlia (banița) 213
- Dinții 11
- Dinții și buzele 11
- Dinții și limba 11
- Donița (cofa) 92
- Dopul 96
- Dovleacul (bostanul) 192
- Drumul și cărarea (poteca) 256
- Drumul pe apă 268
- Drumul prunduit 257
- Drumul (șoseaua) 255
- Dunărea (când apele se umflă, și peștele năpădește) 268

E

- Ecoul 382
- Electricizarea 76
- Evantaiul 142

F

- Fagurele cu miere 229
- Farul 271
- Fasolea 183
- Fața de perină și perina 54
- Făcălețul (mestecăul, melesteul) 85
- Făina (prin sită) 102
- Fântâna, ciutura și cumpăna 148
- Fânul 217
- Fedeleșul 97
- Femeia 30
- Femeia însărcinată 30
- Fereastra, ferestrele 47
- Ferestrea (joagărul) 33
- Fiarele coșului 62
- Fierul de prins păsări 231
- Firul de păr, părul 6
- Fitulul lămpii 74
- Floarea 173
- Floarea-soarelui 196
- Fluierul 305
- Fluturele 349
- Foamea 24
- Foarfecele 129
- Foarfecele de tuns oi 130
- Focul 65
- Focul, soba, coșul și fumul 68
- Focul și fumul 67
- Foiul (foalele) 234
- Fraga 352
- Frământatul și coptul pâinii 106
- Frânghierul 235
- Fricosul 292

- Frizerul 234
- Frunza 356
- Fuiorul în furcă 118
- Fulgerul 374
- Fulgul 323
- Fumul 68
- Fumul, vatra și corlata 69
- Funia de usturoi 177
- Furca și fusul 119
- Furca și mâinile când torc 118
- Furca la fân 217
- Furnica, furnicile 346
- Furnicarul, mușuroaiele cu furnici 347
- Fusul 119

G

- Gaița 328
- Garafa 94
- Gardul 143
- Gazul în lampă 74
- Găina 170
- Găina și oul 171
- Găinile și cocoșul 171
- Gălbenușul oului 110
- Gălețile puțului cu roată 147
- Gălușca 111
- Gândul (cugetare) 21
- Gâsca sălbatică 332
- Gâtul 14
- Gâtul sticlei 96
- Geamul 48
- Genele 8
- Gerul și bruma 381

- Gheața 368
- Ghemul 120
- Ghicitoarea (cimilitura) 302
- Ghinda 361
- Ghinda, porcul și lupul 362
- Ghiocelul 351
- Ghiocul 289
- Glonțul 243
- Gluga 133
- Goarna 285
- Grapa (boroana) 207
- Grătarul 88
- Grâul 191
- Grâul și pleava, vânturatul 213
- Grebla 217
- Greierele 348
- Gresia (cutea) 216
- Greutatea de la cântar 253
- Grindina 373
- Grinda, grinzile (mârtacii) casei 39
- Groapa 366
- Gunoiul din casă 55
- Gura 9
- Gura, ochii și urechile 10
- Gura și dinții 9
- Gura și limba 10

H

- Hameiul 354
- Hamurile și căruța 260
- Hanul 285
- Haragul, frunza viței și strugurii 199
- Haragul, vița, strugurele și vinul 200

- Hâldanul de cânepă 201
- Hârdăul 101
- Hârtia 298
- Hidrocentrala 76
- Holdele 209
- Hora 309
- Horbota 129

I

- Iapa și mânzul 156
- Iarna 247
- Iasca, amnarul și cremenea (scăpărătoarele) 63
- Iedera 354
- Iedul 161
- Iepurele 312
- Iepurele între vânător și câine 231
- Iepuroaica cu puii 313
- Inelul, degetul și inelul 141
- Inima 15
- Ițele 123
- Izvorul 369

Î

- Îmblăciul (îmblăceul) 211
- Îmblătitorii 212
- Împrumutul 277
- Îngâmfatul 292
- Întunericul 391

J

- Jandarmul 275
- Jarul și ujugul (vătraiul) 70
- Jăratiful (cărbunele aprins) 67
- Junghiul 24

L

- Lacătul 46
- Lacrima 23
- Lacul de munte cu pește 371
- Lada cu haine 54
- Laița, ușa și fereastra 54
- Lampa 73
- Lanțul 35
- Laptele 107
- Laptele de mamă 107
- Lăcomia 291
- Lăcusta 349
- Lăutarii și jucătorii 309
- Lăutarul și vioara 309
- Leagănul 30
- Legea 276
- Lemnul și vatra 72
- Lemnul de foc, lemnele 71
- Leneșul 291
- Lenea 291
- Lesoiul 145
- Leuca 263
- Licuriciul 349
- Liliacul 319
- Limba 12
- Limba de clopot 282
- Lingura 89
- Lingura, lingurile în oală 90
- Lingurile în strachină 90
- Lipitoarea 341
- Livada 185
- Locomotiva 267

- Luleaua 286
- Lumânarea 72
- Lumina 390
- Luna 392
- Luna cu 30 de zile 246
- Luna nouă oglindită în apă 394
- Luna nouă (crai-nou) 393
- Luna și stelele 394
- Lunile anului 246
- Luntrea, barca 268
- Lupoaița și puii 315
- Lupul 315
- Lupul și oile 315

M

- Macul 173
- Maiul de rufe 130
- Malurile și apa 371
- Masa 50
- Masa cu trei picioare 50
- Măceșul 358
- Măceșa 359
- Măcinatul 224
- Măduva (inima) copacului 356
- Măgarul 157
- Măgarul cu desaji 157
- Mălaiul în țest 104
- Mălaiul (și meiul) 102
- Mămăliga 106
- Mămăliga și pâinea 106
- Mămăliga făcută în ceaun pe pirostria 106
- Mănușa 138
- Mărăcinele 358

- Mărul 186
- Mătura 55
- Mâna, mâinele 16
- Meiul 102
- Melcul (culbecul, culbeciul) 336
- Melița și melițatul 131
- Menghina 36
- Metrul 253
- Microbul 24
- Micrea 111
- Minciuna 290
- Mîngea 311
- Mîntea 20
- Miriștea 210
- Moara 220
- Moara și morarul 226
- Moara cu motor 226
- Moara de vânt 223
- Moartea 28
- Mocirlele 372
- Morarul 226
- Morcovul 177
- Mortul și cei care-l duc la groapă 28
- Motanul, cuptorul și șoarecele 169
- Mreaja 232
- Mucii 13
- Mulsul vacii 152
- Muntele Caraimanul 366
- Muntele Găina 366
- Mura 351
- Musca 345
- Mustața 13

N

- Nara 13
- Nasul 13
- Năpârca 341
- Necazul 24
- Nevăstuica 320
- Ninsoarea (fulgii de zăpadă) și soarele 381
- Noaptea 245
- Noaptea, vântul și ziua 245
- Norul, norii 372
- Nuca, miezul nucii 187
- Nucile-n sac 188
- Nucul 187
- Nuiiua 238
- Numele 297

O

- Oaia 157
- Oala 86
- Oala când se ia de pe foc 87
- Oalele 87
- Obrajii 9
- Ochelarii 142
- Ochii și nasul 7
- Ochii și sprâncenele 8
- Ochii din cașcaval 108
- Ochiul, ochii 6
- Oglinda 56
- Ogorul 208
- Oile și cașul 158
- Oile, ciobanul și câinele 160
- Omul 3
- Omul cu desajii 103

- Omul cu femeia, fiul și fiica 31
- Opaițul 73
- Opinca, opincile 135
- Opinca și nojițele 135
- Oticul 202
- Oul 108

P

- Pacea 284
- Paharul 95
- Palma 17
- Pana de gâscă pentru condei 295
- Pana păsării 322
- Pantalonii 134
- Para (prăsada) 186
- Para focului și cahlița 67
- Parașuta 272
- Paratrăsnetul 49
- Parul ariei (șteajărul) 211
- Pasărea 322
- Pasărea călătoare 333
- Patul 52
- Patul, ușa și culmea 53
- Patul, ușa și polița 53
- Păcornița (dihonița) 265
- Păduchele 344
- Pădurea, codrul, crângul 357
- Pădurea, crângul fără frunză 357
- Păianjenul 344
- Pălăria 133
- Pământul 364
- Pământul, aerul și cerul 388
- Pământul, cerul, stelele, soarele și luna 395

- Părinții 31
- Păstăile de linte 184
- Păstrăvul 335
- Pătlăgelele, roșiile 179
- Pătlăgica murată 113
- Pătrungelul 177
- Pătutul, coșarul 144
- Pătutul gol 144
- Păunul 325
- Pâinea 104
- Pânza în război 123
- Pârâiașul 370
- Pârpelița 225
- Pârția de zăpadă 255
- Peștele 334
- Peștele în plasă 233
- Peștii de sub gheață 335
- Pecetea (ștampila) 300
- Pepenele (harbuzul, lubenița) 194
- Pereții casei 39
- Peria 140
- Perina 53
- Piatra 365
- Picioarele 18
- Picioarele mesei 51
- Piciorul în cizmă 137
- Pielea 16
- Pieptenele 139
- Pieptenele și barba 140
- Pieptenele cu dinți la amândouă marginile 140
- Pieptenii de lână 117
- Pieptul și țâțele 15
- Pietrele de pe șosea 257

- Piperul, boabele de piper 112
- Pipota 323
- Pipota găinii 171
- Pirostriile, ceaunul cu apă și mălai și făcălețul 82
- Pirostriile (chirosteile) 82
- Pisica 167
- Pisica și șoarecele 168
- Pistolul 243
- Piuă și pilugul (pisălogul) 80
- Piulița 80
- Pivele băieșilor (șteampurile) 36
- Plasa (năvodul) 232
- Plăcinta 113
- Plânsul 23
- Ploaia, picătura de ploaie 373
- Plopul 360
- Plosca 99
- Ploșnița 344
- Plugul 203
- Plugul și grapa 207
- Pluta 268
- Plutonul de soldați 283
- Podul 258
- Pologul 216
- Pomul 184
- Popa 280
- Popa bătând toaca 278
- Porcul 162
- Porcul și lupul 165
- Porcul și muștele 165
- Porumbelele 359
- Porumbul (păpușoiul, cucuruzul) 189
- Pragul casei 42

- Prietenia 289
- Primăria, pușcăria 275
- Primarul 274
- Proșapul, oiștea 262
- Proșapul și leuca 263
- Pruna (perja) 185
- Pușca 240
- Pușca și geanta 242
- Pușca și glonțul 242
- Puțul cu cumpănă (fântâna) 145
- Puii și rândunica 324
- Puiul 171
- Puiul în ou 171
- Pulberea în raza soarelui 391
- Punga 277
- Puntea 258
- Puntea, nuiua și șarpele 258
- Purceii scurmând 164
- Puricele 343
- Putina 101
- Putina cu varză (cada cu curechi) 101
- Putineiul 91
- Putineiul și bătătorul 91
- Putregaiul 357

R

- Racheta în lună 272
- Rachiul 114
- Racul 335
- Radio 301
- Ragila de lână 117
- Rața și răuștele 172
- Rața sălbatică 332

- Raza soarelui 390
- Rășchitorul 120
- Rădăcina copacului 356
- Rădașca (rudeșița) 346
- Războiul de țesut (stativale), țesutul 122
- Râma, râmele 341
- Rindeaua (gealăul) 35
- Rândunica 323
- Rândunica și cuibul 324
- Râpele 365
- Râsul 23
- Râșnița 220
- Râul, valea, gârla 370
- Ridichea 181
- Roata 263
- Roata de udat 208
- Roiul 229
- Roțile căruței 264
- Roțile bicicletei 268
- Roțile morii 223
- Roua 378
- Rugina 367
- Rugul 352
- Rugul cu mure 351
- Rușinea 291

S

- Sabia 240
- Sacii la coșul morii 225
- Sacul 102
- Sacul cu făină 103
- Salcia, răchita 360
- Sania 259

- Sapa 202
- Sarea 107
- Satelitul 273
- Săgeata 239
- Sămânța 191
- Săptămâna 246
- Sărăcia 274
- Scânteia 64
- Scânteia și fumul 65
- Scaiul 355
- Scara 49
- Scaunul 51
- Scoarța copacului 356
- Scoica 338
- Scrânciobul (“dulapul”) 310
- Scrisoarea (epistolă) 299
- Scrisul cu pană de gâscă 293
- Scrisul (scrierea) 293
- Scroafa și purceii 164
- Secera 209
- Securea când lovește lemnul 32
- Semănătoarea 207
- Sfecla 182
- Sirena 284
- Sita, sita și cernutul 81
- Slănina 111
- Smochina 113
- Snopul 210
- Soarele 388
- Soarele când răsare 389
- Soarele în amurg 392
- Soarele și luna 391
- Soarele și luna, cerul și pământul, focul și apa 396

- Soarele și pământul 390
- Soba 58
- Soba și lemnele 59
- Soba, burlanul, focul și scânteia 59
- Somnul 22
- Șpata 124
- Șpicul de grâu 191
- Șpinul 352
- Șpițele roșii 264
- Sprâncenele 8
- Stâlpii de telegraf 257
- Stâlpii la oboroc 214
- Stâlpii porții 143
- Stâlpii vetrei 58
- Starostele 275
- Steagul 284
- Steaua oglindită în apă 395
- Stelele 395
- Stogul cu brâu 218
- Stogul (claia, căpița, boghia) 218
- Streașina casei 42
- Strugurele, poama 198
- Strungul 235
- Stupul (știubeiul) 228
- Sucala 121
- Sufletul 28
- Sugativa 297
- Sulurile de la războul de țesut 123
- Surdul 24
- Suveica (suvelnița) 125

Ș

- Șanțurile 257
- Șarpele 340

- Șarpele și ouăle de șarpe 340
- Șase zile și duminică 246
- Șaua (târnița) 154
- Șina roții 265
- Șindrila 41
- Șipul 96
- Șoarecele 319
- Șoarecele și jirul 320
- Șoarecele, hornul și motanul 169
- Șopârla 340
- Șopronul 144
- Știința 299
- Știuletele de porumb 190

T

- Tatăl cu fiica 31
- Tăvălugul (vălătucul, valul), tăvălugii 208
- Tânjala 218
- Tâlvul (pâlnia) 98
- Telefonul 271
- Televizorul 302
- Tigaia 88
- Timbrul de scrisoare 300
- Timpul pierdut 26
- Timpul (vremea) 26
- Toaca 282
- Toaca la înmormântare 29
- Toba 306
- Tocila 36
- Toporul pe umăr 33
- Toporul (secură) 32
- Trăgătoarea 276
- Trâmbița 284

- Tractoristul pe tractor 207
- Tractorul 205
- Traista 103
- Trandafirul 173
- Trenul 267
- Trestia, stuful 355
- Trupul omului 4
- Tufa cu nuiele 360
- Tunetul 374
- Tunetul și fulgerul 375
- Tunul 243
- Turta (burca) 104
- Tutunul 286

Ț

- Țapul 161
- Țarca 330
- Țăpoiul 217
- Țăranul și sania 260
- Țâțele 14
- Țâțele vacii 152
- Țâțele vacii și ale iepei 152
- Țâțele vacii, găleata, vițelul și șuștarul 152
- Țânțarul 346
- Țestul 79
- Țigara 288
- Țurțurile de gheață (sloietele) 369

U

- Ulcica în cui 57
- Ulciorul 94
- Uliul și găina 331
- Umbra 383

- Undița 232
- Untdelemnul 112
- Untișca 316
- Untura în porc 164
- Urechile 6
- Urma coasei pe cosiriște 215
- Urma roții de car (făgașul, văgașul, hogașul, rotaia) 265
- Ursul 317
- Urzica 355
- Urzitoarea și țevile 121
- Usturoiul (aiul) 176
- Ușa 42
- Ușa și cuierul 44
- Ușa și masa 44
- Ușa și patul 44
- Ușa și vântul 43
- Uzina 235
- Uzina siderurgică 235

V

- Vaca 151
- Valeul 145
- Valul 373
- Varga 238
- Varza (curechiul) 179
- Varza, omul și capra 182
- Vatra și fumul 78
- Vatra, burca și spuza 78
- Vatra cu focul, pirostriile, ceaunul, apa din el, mălaiul și făcălețul 77
- Vătraiul (cociorva) 70
- Vătraiul, soba și jărăticul 71
- Vânătorul 231

- Vâna 16
- Vântul 385
- Vârtejul căruței 262
- Vârtelnița 120
- Veriga pentru lacăt 46
- Vița de vie 197
- Vițelul 153
- Vițelul din pântecele vacii 153
- Viața 25
- Viespea 348
- Vinul 114
- Vinul în butoi 115
- Vioara și arcușul 308
- Vioara (scripca, dibla) 307
- Viscolul 381
- Visul 23
- Vita 149
- Vorba 22
- Vrabia, vrăbiile 324
- Vreascu rupt 71
- Vulpea 314
- Vulpea și găina 314
- Vulturul 332

Z

- Zarul (zăvorul) 45
- Zăpada (omățul, neaua) 379
- Ziarul 300
- Ziua 244
- Zmeul 310
- Zorelele 174
- Zorile, cocoșii și oamenii 26
- Zorile, oamenii și soarele 25

CUPRINS

OMUL (ASPECTUL FIZIC)	3
MANIFESTĂRI UMANE, SLĂBICIUNI, BOLI	20
NAȘTEREA, CUNUNA, MOARTEA	25
MEDIUL FAMILIAL	30
UNELTE GOSPODĂREȘTI	32
CASA, LOCUINȚA	37
INTERIORUL CASEI, MOBILIERUL, ORNAMENTAȚIA	50
CĂLDURA ȘI LUMINA	58
ARTICOLE ȘI OBIECTE DE UZ CASNIC (MENAJ)	77
HRANA ȘI BĂUTURA	102
LUCRU DE MÂNĂ (TORS, ȚESUT, CUSUT, MELIȚAT etc.) ...	117
VEȘMINTE, PIEPTĂNĂTURĂ, ARTICOLE DE TOALETĂ, PODOABE	133
CURTEA CASEI	143
ANIMALE DOMESTICE	149
PĂȘĂRI DOMESTICE	170
GRĂDINA CU FLORI	173
GRĂDINA CU LEGUME	175
CÂMPUL (CEREALELE, PLANTE AGRICOLE ȘI TEXTILE) ...	189
MUNCI AGRICOLE	202
MORĂRIT	220
STUPĂRIT	227
VÂNAT, PESCUIT	231
DIVERSE ÎNDELETNICIRI	233
INDUSTRIE, MAȘINI	235

OBIECTELE DE APĂRARE, ARME	237
UNITĂȚI DE TIMP, INSTRUMENTE DE MĂSURĂ	244
CĂI ȘI MIJLOACE DE COMUNICAȚIE	254
INSTITUȚII, FACTORI SOCIALI	274
ELEMENTE DE MORALĂ, NĂRAVURI, VICII	285
ELEMENTE DE VIAȚĂ CULTURALĂ	293
INSTRUMENTE MUZICALE, JOCURI	304
ANIMALE SĂLBATICE	312
PĂSĂRI SĂLBATICE	322
PEȘTI, TĂRĂTOARE	334
INSECTE	343
FLORA SĂLBATICĂ	351
ELEMENTE ȘI FENOMENE NATURALE	364
<i>Aprecieri critice</i>	397
<i>Bibliografie</i>	445
<i>Tabla alfabetică a ghicitorilor</i>	451